

Rätt till delaktighet och likabehandling

Nationellt handlingsprogram för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2020–2023)

Rätt till delaktighet och likabehandling

Nationellt handlingsprogram för FN:s
konvention om rättigheter för personer
med funktionsnedsättning (2020–2023)

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Social- och hälsovårdsministeriet

© 2021 författare och social- och hälsovårdsministeriet

ISBN pdf: 978-952-00-5663-6

ISSN pdf: 1797-9854

ISBN tryckt: 978-952-00-5659-9

ISSN tryckt: 1236-2050

Detta är en inofficiell översättning.

Den ursprungliga finska texten återfinns: www.vane.to/julkaisut.

Bilder: Tuula Holopainen, Irmeli Huhtala, Kuvatoimisto Rodeo, Shutterstock

Layout: Statsrådets förvaltningsenhet,
publikationsverksamheten

Helsingfors 2021 Finland

Tryckeri: PunaMusta Oy, 2021

Trycksak
4041-0619

Rätt till delaktighet och likabehandling

Nationellt handlingsprogram för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (2020–2023)

Social- och hälsovårdsministeriets publikationer 2021:28

Utgivare	Social- och hälsovårdsministeriet		
Organisation	Social- och hälsovårdsministeriet		
Språk	Svenska	Sidantal	148

Referat

I det nationella handlingsprogrammet för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning anges de åtgärder genom vilka genomförandet av konventionen ska främjas inom olika förvaltningsområden under den andra programperioden 2020–2023.

Handlingsprogrammet har utarbetats av delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning Vane, som består av representanter från funktionshinderorganisationer, arbetsmarknadsorganisationer och de centrala ministerierna med avseende på rättigheterna hos personer med funktionsnedsättning. Vid beredningen av handlingsprogrammet har man hört handikapporganisationer och andra intressegrupper för att få information om de åtgärder i FN:s konvention som ska prioriteras i handlingsprogrammet.

Handlingsprogrammet består av 110 åtgärder som olika ministerier har förbundit sig att genomföra. För varje åtgärd finns det en eller flera ansvariga instanser. Genomförandet av åtgärderna följs upp under programperioden och utvärderas efter programperiodens slut.

I handlingsprogrammet accentueras betydelsen av att personer med funktionsnedsättning är delaktiga i vår föränderliga omvärld och av att tillgängligheten är en förutsättning för tillgodoseendet av övriga rättigheter. Viktiga mål i handlingsprogrammet är att personer med funktionsnedsättning ska bli mer medvetna om sina rättigheter och att dessa rättigheter ska integreras inom olika förvaltningsområden och i samhället i stort.

Nyckelord	likabehandling, delaktighet, tillgänglighet, mänskliga rättigheter, personer med funktionsnedsättning
------------------	---

ISBN PDF	978-952-00-5663-6	ISSN PDF	1797-9854
ISBN tryckt	978-952-00-5659-9	ISSN tryckt	1236-2050

URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5663-6
-------------------	---

Oikeus osallisuuteen ja yhdenvertaisuuteen

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallinen toimintaohjelma 2020–2023

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2021:28

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö**Yhteistötekijä** Sosiaali- ja terveysministeriö**Kieli** Ruotsi**Sivumäärä**

148

Tiivistelmä

YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien yleissopimuksen kansallisessa toimintaohjelmassa on määritelty ne toimenpiteet, joilla vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoa edistetään eri hallinnonaloilla toisella toimintaohjelmakaudella 2020–2023.

Toimintaohjelman tekemisestä on vastannut vammaisten henkilöiden oikeuksien neuvottelukunta VANE, jossa ovat edustettuina vammaisjärjestöt, työmarkkinajärjestöt ja vammaisten henkilöiden oikeuksien kannalta keskeiset ministeriöt. Toimintaohjelmaa laadittaessa on kuultu vammaisjärjestöjä ja muita sidosryhmiä ja näin saatu heiltä tietoa niistä YK:n vammaisyleissopimuksen mukaisista asioista, joita toimintaohjelmassa tulisi ensisijaisesti edistää.

Toimintaohjelma koostuu 110 toimenpiteestä, joiden toteuttamiseen eri ministeriöt ovat sitoutuneet. Jokaisen toimenpiteen kohdalla on merkitty vastuutaho tai vastuutahot. Toimenpiteiden toteutumista seurataan toimintaohjelmakauden aikana ja arvioidaan toimintaohjelmakauden päättyessä.

Toimintaohjelmassa korostuvat vammaisten ihmisten osallisuuden merkitys muuttuvassa toimintaympäristössä sekä esteettömyyden ja saavutettavuuden merkitys muiden oikeuksien toteutumisen edellytyksenä. Yhtenä toimintaohjelman tärkeänä tavoitteena on lisätä tietoisuutta vammaisten henkilöiden oikeuksista ja vammaisten henkilöiden oikeuksien valtavirtaistamisesta eri hallinnonaloilla ja laajemmin yhteiskunnassa.

Asiasanat yhdenvertaisuus, osallisuus, esteettömyys, saavutettavuus, ihmisoikeudet, vammaiset**ISBN PDF** 978-952-00-5663-6**ISSN PDF** 1797-9854**ISBN painettu** 978-952-00-5659-9**ISSN painettu** 1236-2050**Julkaisun osoite** <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5663-6>

Right to social inclusion and equality

National Action Plan on the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities (2020–2023)

Publications of the Ministry of Social Affairs and Health 2021:28**Publisher** Ministry of Social Affairs and Health**Group Author** Ministry of Social Affairs and Health**Language** Swedish**Pages**148

Abstract

The National Action Plan on the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities determines the measures that will be taken to promote the implementation of the Convention in different administrative branches during the second action plan period 2020-2023.

The Advisory Board for the Rights of Persons with Disabilities, VANE, was responsible for drawing up the Action Plan. The Advisory Board includes representatives of disability organisations, labour market organisations and the ministries with key significance to the rights of persons with disabilities. Disability organisations and other stakeholders have been consulted during the process of drawing up the Action Plan to obtain information about the matters that according to the Convention should primarily be promoted in the Action Plan.

The Action Plan comprises 110 measures, and the ministries have committed themselves to their implementation. A responsible party or parties have been indicated for each measure. The implementation of the measures will be monitored during the action plan period and assessed at the end of the period.

The Action Plan emphasises the importance of social inclusion of persons with disabilities in the changing operating environment and the importance of accessibility as a precondition for implementing the other rights. One of the main objectives of the Action Plan is to increase awareness of the rights of persons with disabilities and to mainstream these rights in different administrative branches and more widely in society.

Keywords equality, inclusion, accessibility, availability, human rights, people with disabilities**ISBN PDF** 978-952-00-5663-6**ISBN printed** 978-952-00-5659-9**ISSN PDF** 1797-9854**ISSN printed** 1236-2050

URN address <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5663-6>

Innehåll

1	Referensram: De viktigaste internationella dokumenten	11
1.1	FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	11
1.2	FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling	12
2	Det nationella genomförandet av FN:s funktionsrättskonvention	14
2.1	Det nationella genomförandet och övervakningen av funktionsrättskonventionen	14
2.2	Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning	15
2.3	Programarbetet	15
3	Utgångspunkter för handlingsprogrammet	17
3.1	Regeringsprogrammet för statsminister Marins regering	17
3.2	Sammanfattning av samrådet med funktionsrättsorganisationerna	18
4	Delområden, lägesbilder, mål och åtgärder	21
4.1	Involvering av personer med funktionsnedsättning (<i>artikel 4.3 i funktionsrättskonventionen</i>)	22
4.1.1	Strukturindikatorer	22
4.1.2	Processindikatorer	23
4.1.3	Resultatindikatorer	25
4.1.4	Mål och åtgärder för att stärka delaktigheten	27
4.2	Jämlikhet och icke-diskriminering (<i>artikel 5, 6, 7, 12 och 13 i funktionsrättskonventionen</i>)	29
4.2.1	Strukturindikatorer	29
4.2.2	Processindikatorer	31
4.2.3	Resultatindikatorer	33
4.2.4	Mål och åtgärder för att stärka jämlikheten	34
4.3	Medvetandegörande och information (<i>artikel 8 och 31 i funktionsrättskonventionen</i>)	37
4.3.1	Strukturindikatorer	37
4.3.2	Processindikatorer	40
4.3.3	Resultatindikatorer	42
4.3.4	Mål och åtgärder för medvetandegörande och information	43

4.4	Tillgänglighet (<i>artikel 9 och 21 i funktionsrättskonventionen</i>)	54
4.4.1	Strukturindikatorer.....	46
4.4.2	Processindikatorer.....	48
4.4.3	Resultatindikatorer	53
4.4.4	Mål och åtgärder för att förbättra tillgängligheten	55
4.5	Säkerhet och risksituationer (<i>artikel 11 i funktionsrättskonventionen</i>)	59
4.5.1	Strukturindikatorer.....	59
4.5.2	Processindikatorer.....	60
4.5.3	Resultatindikatorer	62
4.5.4	Mål och åtgärder för att säkerställa skydd och säkerhet	63
4.6	Att leva självständigt och att delta i samhället (<i>artikel 12, 14, 19 och 29 i funktionsrättskonventionen</i>)	65
4.6.1	Strukturindikatorer.....	65
4.6.2	Processindikatorer.....	66
4.6.3	Resultatindikatorer	67
4.6.4	Mål och åtgärder för att stärka självständigt liv och delaktighet.....	69
4.7	Rörlighet (<i>artikel 9, 18 och 20 i funktionsrättskonventionen</i>).....	71
4.7.1	Strukturindikatorer.....	71
4.7.2	Processindikatorer.....	73
4.7.3	Resultatindikatorer	74
4.7.4	Mål och åtgärder för att stärka rätten till oberoende rörlighet	76
4.8	Utbildning (<i>artikel 24 i funktionsrättskonventionen</i>)	77
4.8.1	Strukturindikatorer.....	77
4.8.2	Processindikatorer.....	80
4.8.3	Resultatindikatorer	84
4.8.4	Mål och åtgärder för att stärka lika möjligheter till utbildning.....	84
4.9	Hälsa, habilitering och rehabilitering (<i>artikel 25 och 26 i funktionsrättskonventionen</i>)	86
4.9.1	Strukturindikatorer.....	87
4.9.2	Processindikatorer.....	87
4.9.3	Resultatindikatorer	89
4.9.4	Mål och åtgärder för att förbättra tillgången till habilitering, rehabilitering och hälso- och sjukvård	89
4.10	Arbete och sysselsättning (<i>artikel 27 i funktionsrättskonventionen</i>).....	90
4.10.1	Strukturindikatorer.....	90
4.10.2	Processindikatorer.....	92
4.10.3	Resultatindikatorer	96
4.10.4	Mål och åtgärder för att stärka sysselsättning och tillgång till arbete på lika villkor	97

4.11	Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet (<i>artikel 28 i funktionsrättskonventionen</i>)	99
4.11.1	Strukturindikatorer.....	99
4.11.2	Processindikatorer.....	100
4.11.3	Resultatindikatorer	101
4.11.4	Mål och åtgärder för att stärka tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet	102
4.12	Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott (<i>artikel 30 i funktionsrättskonventionen</i>)	103
4.12.1	Strukturindikatorer.....	103
4.12.2	Processindikatorer.....	105
4.12.3	Resultatindikatorer	108
4.12.4	Mål och åtgärder för deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott	109
4.13	Internationellt samarbete (<i>artikel 11, 32 och 33 i funktionsrättskonventionen</i>).....	111
4.13.1	Strukturindikatorer.....	112
4.13.2	Processindikatorer.....	112
4.13.3	Resultatindikatorer	116
4.13.4	Mål och åtgärder för att stärka rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i internationellt samarbete	116
5	Övervakning och bedömning	120
	Bilaga 1 Förteckning över målen och åtgärderna	121

TILL LÄSAREN

Bästa läsare

De grundläggande och mänskliga rättigheterna tillkommer alla. Det finns dock människogrupper för vilka rättigheterna inte tillgodoses, såvida man inte fäster särskild uppmärksamhet vid dem och vidtar särskilda åtgärder för att trygga dem. Personer med funktionsnedsättning är en sådan grupp. Därför fyller FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ett behov och därför behövs också särskilda nationella åtgärder för att trygga de rättigheter som konventionen tillförsäkrar.

Finland ratificerade konventionen 2016 och förband sig därigenom till att tillförsäkra personer med funktionsnedsättning fullvärdiga människorättigheter och grundläggande friheter samt att verka för att dessa tillgodoses. Därför upprättar Finland för varje regeringsperiod ett nationellt handlingsprogram med vilket konventionen genomförs. Föreliggande handlingsprogram är det andra för Finland.

Åtgärderna i programmet är ordnade i 13 helheter, varav en del är principiella och tvärssektoriella, medan andra fokuserar direkt på de olika förvaltningsområdena. De korta nulägesbeskrivningarna vid varje delområde redogör för lagstiftningsstrukturerna, aktuella ärenden samt de frågor som ännu saknar svar. På denna grund har man sedan utformat programmets mål och de egentliga åtgärderna, utan att förbise ansvarsparterna och övervakningen av programmet.

Dispositionen i programmet är i många avseenden identisk med det första nationella handlingsprogrammet som utgår från FN-konventionen, med ett undantag. I det föreliggande programmet har säkerheten upptagits som ett separat delområde. Omvärlden i vilken programmet har utarbetats har präglats av åtgärder föranledda av covid-19; personer med funktionsnedsättning är en av de grupper vars säkerhet ska ges särskild hänsyn under undantagsförhållanden, utan att ge avkall på de mänskliga rättigheterna.

Programmet har utarbetats utifrån två ledande principer för funktionsrättspolitik, nämligen inkludering och delaktighet. Varje förvaltningsområde har gått igenom de åtgärder som anknyter till de mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och åtagit sig att fullfölja dem. Handlingsprogrammet har utarbetats i en dialog med funktionsrättsorganisationerna och med andra berörda parter. Personer med funktionsnedsättning var genomgående väl företrädde i bakgrundsgruppen för beredningen och även alltid närvarande vid förhandlingarna med ministerierna.

Programmet är ett steg i riktning mot ett mer jämlikt samhälle, men ännu har vi en bra bit kvar att gå. Vi kan inte nöja oss med att sysselsättningen, utbildningen, levnadsstandarden och delaktigheten bland personer med funktionsnedsättning är sämre än hos den övriga befolkningen. Det krävs också fler insatser inom både fysisk och kommunikativ tillgänglighet. Varje person med funktionsnedsättning bör kunna leva i ett eget hem och ha ett liv som de känner sig hemma i. De genomgripande reformer som pågår i samhället just nu ger oss möjligheter att arbeta också för dessa mål.

Helsingfors den 9.12.2020

Familje- och omsorgsminister Krista Kiuru

1 Referensram: De viktigaste internationella dokumenten

1.1 FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Förenta nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (FördrS 26 och 27/2016; FN:s funktionsrättskonvention, funktionsrättskonventionen) och dess fakultativa protokoll trädde i kraft i Finland i juni 2016. Konventionens syfte är att främja, skydda och säkerställa det fulla och lika åtnjutandet av alla mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla personer med funktionsnedsättning och att främja respekten för deras inneboende värde.

Enligt 22 § i grundlagen (731/1999) ska det allmänna se till att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna tillgodoses. Finland har ratificerat konventionen och därmed förbundit sig till att tillgodose de rättigheter som anges i konventionen. Funktionsrättskonventionen utgör en del av Finlands nationella lagstiftning. I enlighet med denna ska myndigheterna i all sin verksamhet se till att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning beaktas och främjas.

Funktionsrättskonventionen omfattar 50 artiklar. Genomgripande artiklar är bestämmelserna om konventionens syfte, allmänna principer respektive åtaganden, jämlikhet och icke-diskriminering, kvinnor respektive barn med funktionsnedsättning, medvetandegörande om situationen för personer med funktionsnedsättning, tillgänglighet och de för konventionen väsentliga definitionerna. De ska beaktas i tolkningen av innehållet i samtliga artiklar.

De övriga artiklarna i funktionsrättskonventionen innehåller närmare bestämmelser om de nationella åtgärder som konventionen förutsätter samt om det internationella samarbetet, den nationella övervakningsmekanismen, den internationella mekanismen för övervakning av konventionen samt konventionsstatskonferensen.

Enligt konventionen innefattar personer med funktionsnedsättning bland annat personer med varaktiga fysiska, psykiska, intellektuella eller sensoriska funktionsnedsättningar, vilka i samspel med olika hinder kan motverka deras fulla och verkliga deltagande i samhället på lika villkor som andra.

Funktionsrättskonventionen bidrar till medvetande om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, vilket förbättrar deras möjlighet att delta i samhälls- och verksamhet. Medvetandegörande bidrar till att ändra attityder och därigenom förbättra individens ställning. Konventionen medvetandegör också personer med funktionsnedsättning om sina rättigheter.

Konventionen betonar att personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem ska inkluderas och få delta i allt beslutsfattande som gäller dem. Konventionen garanterar personer med funktionsnedsättning rätt till ett oberoende liv som en del av samhället. Busservice ska vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Vid behov ska de också ha tillgång till individanpassade specialtjänster.

I konventionen betonas vikten av skäliga anpassningar för att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska tillgodoses. Underlåtenhet att vidta skäliga anpassningar är diskriminerande mot personer med funktionsnedsättning.

1.2 FN:s Agenda 2030 för hållbar utveckling

Målen i Förenta nationernas Agenda 2030 för hållbar utveckling godkändes 2015 och gäller från början av 2016 fram till 2030. De globala hållbarhetsmålen utgör en fortsättning på FN:s millenniemål. Syfte med målen är att åstadkomma en bättre värld genom att ta hänsyn till såväl miljön, människorna och de mänskliga rättigheterna som ekonomiska aspekter. Målen är universella och angår således alla, det vill säga staterna, kommunerna, företagen samt övriga aktörer. De gäller samtliga medlemsstater i FN.

I agendan för hållbar utveckling betonas att alla mål är viktiga och anknyter till varandra. Ett mål kan inte nås utan ett annat, och för att målen ska nås behövs såväl staterna och beslutsfattarna som folket.

Ett viktigt mål är att minska ojämlikheten och att främja fredliga, rättvisa och inkluderande samhällen samt trygga de mänskliga rättigheterna. Devisen för Agenda 2030 är "Ingen ska lämnas utanför" (*Leave no one behind*). Ambitionen är att först nå fram till dem som blivit längst efter. Redan vid utarbetandet av dokumentet lades fokus på de allra fattigaste och mest utsatta för att de ska få sin röst hörd.

Funktionsnedsättningar och personer med funktionsnedsättning beaktas i målen för hållbar utveckling. I målen nämns funktionsnedsättning elva gånger, i synnerhet i samband med utbildning, tillväxt och sysselsättning, ojämlikhet, tillgänglighet, datainsamling och måluppföljning. Även om funktionsnedsättning inte nämns i samband med samtliga mål, är målen betydelsefulla med hänsyn till en fullständig inkludering av personerna med funktionsnedsättning.

Agenda 2030 beaktar också tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och har därför i den internationella funktionsrättspolicyn nått upp till samma nivå som FN:s funktionsrättskonvention. Funktionsrättsrörelsen har redan länge arbetat efter devisen "Inget om oss utan oss" (*Nothing about us without us*), som i dag används parallellt med "Ingen ska lämnas utanför".

2 Det nationella genomförandet av FN:s funktionsrättskonvention

2.1 Det nationella genomförandet och övervakningen av funktionsrättskonventionen

Utrikesministeriet (UM) och social- och hälsovårdsministeriet (SHM) är nationella kontaktpunkter för genomförandet av funktionsrättskonventionen. Vid social- och hälsovårdsministeriet har man inrättat en nationell samordningsmekanism, delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Vane). Delegationen har till uppgift att inom statsförvaltningen underlätta det nationella genomförandet av konventionen.

De uppgifter som ålagts den självständiga och oavhängiga struktur som avses i funktionsrättskonventionen sköts av riksdagens justitieombudsman, Människorättscentret och människorättsdelegationen, vilka bildar den nationella människorättsinstitutionen. Strukturen finns till för att främja, skydda och övervaka genomförandet av funktionsrättskonventionen.

Genomförandet av konventionen övervakas internationellt genom rapporter som konventionsstaterna regelbundet ska lämna till kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Den första rapporten ska lämnas två år efter att konventionen trätt i kraft. Finland lämnade den första rapporten till kommittén hösten 2019. Därefter ska konventionsstaterna lämna rapporter vart fjärde år och vidare när kommittén begär det. Det civila samhället har möjlighet att lämna en parallellrapport till kommittén. Kommittén behandlar rapporten samt drar slutsatser och utfärdar rekommendationer om den.

Övervakningen kompletteras av det fakultativa protokollet, genom vilket enskilda personer eller grupper av personer hos kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning kan anföra klagomål om upplevd kränkning av de rättigheter som erkänts genom funktionsrättskonventionen. I det fakultativa protokollet finns

också bestämmelser om sådan prövning av allvarliga eller systematiska kränkningar som vidtas på kommitténs initiativ.

2.2 Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Vane) utgör den statliga samordningsmekanism som avses i funktionsrättskonventionen. Delegationen har i uppgift att underlätta det nationella genomförandet av konventionen.

Delegationen finns i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet. Om delegationens uppgifter föreskrivs i förordningen 908/2016 enligt vilken delegationen ska främja och samordna det nationella genomförandet av konventionen och beaktandet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i verksamheten inom alla förvaltningsområden och bland sina medlemmar utse en representant för personer med funktionsnedsättning att delta i verksamheten för de kontaktpunkter som avses i artikel 33 i konventionen.

Delegationen består av företrädare för ministerierna, personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga, arbetsmarknadsorganisationerna, kommunerna och landskapen samt forskningen. Delegationen har en ordförande, en vice ordförande och högst 16 andra medlemmar. Den har en heltidsanställd generalsekreterare och förfogar över en halv specialsakkunnigtjänst. Statsrådet tillsätter delegationen för fyra år i sänder.

2.3 Programarbetet

Bestämmelser om utarbetandet av ett handlingsprogram finns i förordningen om delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Delegationen ska göra upp ett handlingsprogram för sin mandatperiod. Den andra mandatperioden omfattar 2020–2023. I handlingsprogrammet ska delegationen fastställa de viktigaste nationella målen som främjar genomförandet av konventionen, de metoder

som ska användas för att nå målen samt den övervakning som behövs. Ministerierna förbinder sig till genomförandet av programmet och dess mål.

Genom handlingsprogrammet genomförs funktionsrättskonventionen på nationell nivå. Därför gäller det att i detta arbete också beakta det konventionsenliga åtagandet att genom de organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning fullt ut involvera personerna i hela processen. Programarbetet samordnas av delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, till vilken funktionsrättsorganisationerna har utsett sex företrädare för dessa organisationer. Delegationen har också inom sig tillsatt en arbetsgrupp för handlingsprogrammet, och även i denna är funktionsrättsorganisationerna företrädare.

Som stöd för programarbetet ville man också samråda med funktionsrättsorganisationer och olika intressentgrupper och organiserade i detta syfte två samrådsmöten med de nationella funktionsrättsorganisationerna. I det första samrådet ombads organisationerna räkna upp de viktigaste frågorna som borde tas upp i handlingsprogrammet. Utlåtanden lämnades av 17 funktionsrättsorganisationer och 17 organisationer yttrade sig på samrådsmötet. Det andra samrådet ordnades när ministerierna redan hade hunnit rätt långt i arbetet för att formulera sina mål och åtgärder. Organisationerna gavs möjlighet att framföra sina synpunkter på formuleringarna och föreslå ändringar. Dessutom sammanställdes lägesbilder med hjälp av möten med andra intressentgrupper.

För arbetet med handlingsprogrammet ordnades möten med de ministerier som är centrala när det gäller rättigheter för personer med funktionsnedsättning, det vill säga undervisnings- och kulturministeriet (UKM), justitieministeriet (JM), social- och hälsovårdsministeriet (SHM), kommunikationsministeriet (KM), arbets- och näringsministeriet (ANM), utrikesministeriet (UM), inrikesministeriet (IM) och finansministeriet (FM). Dessutom samrådde man med FPA. Inför mötena sammanställdes de centrala åtagandena enligt funktionsrättskonventionen för respektive förvaltningsområde. Närvarande under mötena var Vanes generalsekreterare, specialsakkunnig, ordförande och medlemmar från arbetsgruppen för handlingsprogrammet samt från respektive ministerium de tjänstemän som ansvarar för de teman som behandlades.

3 Utgångspunkter för handlingsprogrammet

3.1 Regeringsprogrammet för statsminister Marins regering

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering *Ett inkluderande och kunnigt Finland*¹ medför klimatförändringen, globaliseringen, befolkningens åldrande och den tekniska utvecklingen snabbare förändringar för Finland och världen än någonsin tidigare. Förändringen erbjuder stora möjligheter att utveckla vårt land, men den skapar också otrygghet och oro inför framtiden. I denna omvälvning måste politiken ge människorna trygghet och hopp om en bättre morgondag.

I regeringsprogrammet förs fram en socialt hållbar välfärdsstat som tar hänsyn till att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga i samhället och ha möjligheter till ett självständigt liv, studier och arbete. Regeringsprogrammet innehåller många prioriteringar som är viktiga för personer med funktionsnedsättning. De behandlas mer ingående inom de olika delområdena i handlingsprogrammet. Social hållbarhet definieras i regeringsprogrammet som att vi bär ansvar för varandra och för vår gemensamma framtid. Mellan människorna råder en jämlikhet som upplevs som rättvis. Högklassiga offentliga social- och hälsojänster anses skapa välbefinnande och förtroende för att var och en får hjälp när de egna krafterna tryter.

Enligt regeringsprogrammet utgör också kompetens, arbete och företagande grunden för välfärd. Målet är att skapa världens bästa arbetsliv: ett land med lyckliga och välmående professionella där varje människas kunskaper och färdigheter nyttiggörs i arbetslivet.

1 Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019. Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. Statsrådets publikationer 2019:32.

Finland är ett öppet och internationellt land. Finland arbetar för rättsstatsprincipen och mänskliga rättigheter samt mellanstatligt samarbete.

Regeringen har i sitt program åtagit sig att förnya den politiska kulturen och beslutsfattandet. Utgångspunkten för samhällsreformen är att stärka människornas förtroende för det demokratiska systemets funktionsförmåga.

3.2 Sammanfattning av samrådet med funktionsrättsorganisationerna

Under utarbetandet av handlingsprogrammet ordnades två samrådsmöten med funktionsrättsorganisationerna för att få en klarhet i vilka frågor organisationerna ansåg vara viktigast för programperioden. I februari 2020 ombads varje funktionsrättsorganisation lägga fram 3–5 frågor som den ansåg vara viktigast att beakta vid genomförandet av funktionsrättskonventionen under denna programperiod. Dessutom välkomnades skriftliga utlåtanden från organisationerna. På samrådsmötet yttrade sig 17 organisationer och 17 organisationer lämnade ett utlåtande. Samtliga synpunkter som organisationerna förde fram beaktades inför diskussionerna med ministerierna. I november 2020 samrådde man med organisationerna strax innan handlingsprogrammet färdigställdes. Ministerierna var också närvarande på mötet. På samrådsmötet yttrade sig 18 organisationer som var och en även lämnade ett skriftligt utlåtande. Nedan följer en sammanfattning av de teman som togs upp.

Många organisationer tog upp *arbete och sysselsättning* och påtalade att denna rättighet inte tillgodoses på lika villkor som för andra. Organisationerna betonade behovet av att höja sysselsättningsgraden bland personer med funktionsnedsättning, bland annat genom positiv särbehandling, samt av individanpassade stödåtgärder och aktörers samarbete för att åtgärda problemen. Även attitydproblem påtalades. Det behövs fler arbetslivstränare och samordnare för arbetsförmågan för att stödja sysselsättningen.

Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet lyftes också fram som en viktig rättighet. Organisationerna ansåg att den sociala tryggheten ska vara tillräcklig och att kostnader som föranleds av en skada eller sjukdom inte får äventyra utkomsten. Många organisationer påtalade svårigheter vid samordningen av den sociala

tryggheten och löneinkomsten. Man understödde en fortsatt beredning av en linjär modell för att undanröja flitfällorna.

Skälig anpassning nämndes som en fråga som det behövs mer information om. I många utlåtanden nämndes betydelsen av skälig anpassning speciellt inom arbetslivet och utbildningen.

Tillgänglighet togs också upp i många uttalanden. Utöver den fysiska tillgängligheten betonades tillgängligheten i digitala tjänster. Språkliga rättigheter ansågs också vara en genomgripande rättighet. Rätten till tjänster på svenska lyftes fram som en viktig rättighet. Som en fråga som bör främjas nämndes behovet av information på lättläst språk och teckenspråk. Härvid diskuterades också betydelsen av tolktjänster och svårigheterna med tillgången av dem samt beaktandet av individuella behov.

Hälsa var ett tema som togs upp i flera anföranden och ur flera olika perspektiv. Det önskades bland annat att yrkesutbildade inom hälso- och sjukvården vore bättre insatta i rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, och det sågs brister i tillgängligheten i hälso- och sjukvårdstjänster. Personer med funktionsnedsättning upplever att de blir diskriminerade inom hälso- och sjukvården på grund av sin funktionsnedsättning. Enligt organisationerna har det till och med hänt att rätten till liv för personer med funktionsnedsättning har ifrågasatts.

Organisationerna lyfte fram betydelsen av *service för personer med funktionsnedsättning*, speciellt personlig assistans och problem med den samt tjänster för rörlighet och boende. Det påtalades också brister i upphandlingsprocesserna. Avseende boendetjänster nämndes att avvecklingen av institutionsboende ska slutföras samt att det saknas verkliga valmöjligheter och att det behövs mer individanpassade boendelösningar. I fråga om tjänster för rörlighet lyftes fram problemen med tillgången till taxitjänster och variationer i tjänsternas kvalitet.

Flera organisationer togs också upp *habilitering och rehabilitering* som bör vara adekvat, individanpassad och ges i rätt tid. Individuellt anpassade hjälpmedel sågs också som en viktig faktor som möjliggör ett självständigt liv. I fråga om hjälpmedel påtalades också de alltför långa väntetiderna.

Organisationerna betonade betydelsen av *utbildning*. De poängterade vikten av att det ordnas adekvat individanpassat stöd inom det allmänna utbildningssystemet.

Diskriminering inom utbildningen bör undanröjas effektivare. Dessutom ansågs läroanstalterna ha bristande kunskaper om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Deltagande både i de processer som angår det egna livet och i allmänhet, till exempel i utveckling av lagstiftningen, sågs som viktigt. Det poängterades att deltagande ska vara möjligt på såväl lokal nivå som riksnivå. *Stöd i att fatta beslut* ansågs vara en viktig fråga i vilken det behövs både lagstiftning och bästa metoder som kan spridas vidare.

Faktaunderlaget om funktionsnedsättningar upplevdes som bristfälligt. Man saknade tillförlitlig och mångsidig information om livet för personer med olika funktionsnedsättningar. Bättre kunskaper sågs som nödvändiga för övervakningen av och rapporteringen om hur väl rättigheterna förverkligas. Dessutom ansågs det vara viktigt att det inrättas en övervakningsmekanism för diskriminering.

4 Delområden, lägesbilder, mål och åtgärder

I detta kapitel beskrivs för varje delområde de viktigaste kraven enligt FN:s funktionsrättskonvention, lägesbilden samt de mål och åtgärder med vilka konventionen ska genomföras.

I nulägesbeskrivningarna har använts rättighetsindikatorerna från FN:s högkommissariat för de mänskliga rättigheterna². Indikatorerna är avsedda att understödja genomförandet av rättighetskonventionerna samt underlätta bedömningen och övervakningen. Enligt handboken om indikatorerna för de mänskliga rättigheterna avses med en indikator *...sådan specifik information om tillståndet hos ett objekt, en händelse, en handling eller ett resultat med samband till normerna och standarderna för mänskliga rättigheter, som berör och avspeglar människorättsprinciper och människorättshänsyn och som kan användas vid bedömning och övervakning av främjandet och genomförandet av mänskliga rättigheter.*

I handboken framhävs behovet av kvantitativa och kvalitativa samt subjektiva och objektiva indikatorer. Man bör dock vara medveten om begränsningarna med dem och att de inte kan ersätta en övergripande bedömning enligt kvalitativa eller juridiska kriterier. I den framtagna modellen tillämpas en indelning i strukturindikatorer, processindikatorer och resultatindikatorer. De hänför sig för det första till staters acceptans, avsikt och åtagande att genomföra sina förpliktelser avseende mänskliga rättigheter, för det andra de åtgärder med vilka förpliktelserna ska genomföras, och för det tredje resultaten av åtgärderna.

Den ovan beskrivna modellen har vid utarbetandet av programmet tillämpats så att lägesbilden är tredelad. I den första delen beskrivs de strukturer som stöder

2 Human Rights Indicators: A Guide to Measurement and Implementation; United Nations Human Rights; Office of the High Commissioner, finns på https://www.ohchr.org/Documents/Publications/Human_rights_indicators_en.pdf

tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, som lagstiftningen och laglighetsövervakningen. I den andra delen beskrivs processen, det vill säga de politiska åtgärder med vilka respektive förvaltningsområde arbetar för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. I den tredje delen beskrivs resultatet, med andra ord hur väl rättigheterna tillgodoses. Dataunderlaget utgörs bland annat av empirisk kunskap och statistikdata. Ministerierna har tagit fram nulägesbeskrivningarna för sitt förvaltningsområde. De fyra första innehållsområdena (involvering av personer med funktionsnedsättning, jämlikhet och icke-diskriminering, medvetandegörande och information samt tillgänglighet) är genomgripande teman som också ska beaktas vid genomförandet av de övriga artiklarna. Särskilda genomgripande teman i detta handlingsprogram är dessutom ställningen och rättigheterna för kvinnor respektive barn med funktionsnedsättning.

Målsättningarna och åtgärderna bygger på lägesbilderna och på de frågor som funktionsrättsorganisationerna och intressentgrupperna lyft fram. Ministerierna har förbundit sig till de mål och åtgärder som ålagts dem. För varje åtgärd anges en eller flera ansvariga instanser.

4.1 Involvering av personer med funktionsnedsättning (artikel 4.3 i funktionsrättskonventionen)

Enligt funktionsrättskonventionen förutsätts att man i beslutsfattande som berör personer med funktionsnedsättning samråder med och involverar dessa personer i beslutsfattandet. Detta sker främst genom funktionsrättsorganisationerna. Även barn med funktionsnedsättning ska involveras i beslut som berör dem.

4.1.1 Strukturindikatorer

Enligt grundlagen (731/1999) ska det allmänna främja den enskildes möjligheter att delta i samhällelig verksamhet och att påverka beslut som gäller honom eller henne själv. Enligt 6 § 3 mom. ska barn bemötas som jämlika individer och de ska ha rätt till medinflytande enligt sin utvecklingsnivå i frågor som gäller dem själva.

Personer med funktionsnedsättning är representerade i de nationella mekanismer som avses i artikel 33 i funktionsrättskonventionen. I kontaktpunkten medverkar en representant för funktionsrättsorganisationerna och samordningsmekanismen, det vill säga delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, har utöver vice ordföranden även sex företrädare för funktionsrättsorganisationer samt deras ersättare. Vid människorättsdelegationen, det vill säga inom den oberoende mekanismen, verkar människorättskommittén för personer med funktionsnedsättning som är en permanent sektion vid delegationen.

I Finland har de riksomfattande funktionsrättsorganisationerna bildat paraplyorganisationen Handikappforum rf, med cirka 30 medlemsorganisationer. Dessutom har de svenska funktionsrättsorganisationerna gått samman i SAMS – Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf. De flesta funktionsrättsorganisationer hör också till paraplyorganisationen SOSTE Finlands social och hälsa rf. I samband med de flesta stora lagstiftningsprojekten och andra reformprojekt samråder man regelbundet med såväl enskilda funktionsrättsorganisationer som paraplyorganisationer, men involveringen är alltjämt i viss mån osystematisk och beroende på förvaltningsområdet. De flesta av medlemsorganisationerna i Handikappforum får understöd från Stea.

4.1.2 Processindikatorer

Justitieministeriet fastställde i det demokratipolitiska handlingsprogrammet att det görs satsningar på valinformation som riktas särskilt till grupper med lågt valdeltagande. Justitieministeriet har under det senaste decenniet skapat en omfattande valinformationshelhet, till vilket hör bland annat tv-reklam, ett brev till unga som röstar för första gången, ett brev till invandrare som fått rösträtt (de som fått medborgarskap och utlännningar), webbkommunikation (vaalit.fi, Facebook och Twitter), valinformation på cirka tjugo av de vanligaste språken, valbroschyrer på lättläst språk och uppdaterade valvideor med ett lättförståeligt språk, material på teckenspråk och material för personer med synnedsättning. Utöver den traditionella valservicetelefonen har WhatsApp-tjänsten börjat användas. Den förnyade webbplatsen vaalit.fi är redan en ganska känd kanal för valkommunikation, och i samband med val har den cirka en halv miljon besökare dagligen.

Justitieministeriet tillhandahåller de digitala demokratitjänsterna medborgarinitiativ.fi, invånarinitiativ.fi, ungasidéer.fi, dinåsikt.fi och utlåtande.fi. Syftet med tjänsterna är att ge bättre insyn i förvaltningen samt förbättra allmänhetens möjligheter att delta i beredningen av ärenden och i beslutsfattandet. Tjänsterna har samlats i portalen demokrati.fi.

Utrikesministeriet har årligen beviljat understöd till en representant för funktionsrättsorganisationerna och vid behov hens assistent för resekostnaderna till konventionsstatskonferensen.

Reformen av funktionsrättslagstiftningen har pågått i flera år och i detta arbete har ingått samråd med funktionsrättsorganisationerna, vilket kommer att fortsätta. Likaså är funktionsrättsorganisationerna väl representerade i den arbetsgrupp som ska utarbeta förslag till större involvering av personer med funktionsnedsättning i klientprocessen inom socialvården och funktionshinderservicen. Funktionsrättsorganisationerna är också representerade vid beredningen av vårdreformen och reformen av den sociala tryggheten.

Vårdreformen är förknippad med landskapsreformen genom vilken det kommer att inrättas regionala råd för personer med funktionsnedsättning. Dessa mekanismer bidrar till involveringen av personer med funktionsnedsättning, förutsatt att de ges tillräckliga verksamhetsmöjligheter och stöds av både kommunerna och landskapen. Medvetenheten och aktiviteten hos personer med funktionsnedsättning är också avgörande för vilken betydelse råden slutligen har. Finansministeriet, Kommunförbundet och Vane har i samarbete tagit fram en handledning som stöd för inrättandet av funktionsrättsråd i landskapen.

För närvarande utarbetas en nationell barnstrategi för Finland. Den ska stärka barns och ungas delaktighet samt involvera de barn och unga som ofta lämnas utanför. Arbetet för en barnstrategi utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter; en sammanfattning av de grundläggande och mänskliga rättigheterna enligt konventionen finns i utredningen *Den rättsliga grunden i den nationella barnstrategin* (SH-M:s rapporter och promemorior 2020:24, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-5453-3>) som publicerades den 20 maj 2020. I utredningen redogörs för den normativa grunden för ställningen av barn respektive unga med funktionsnedsättning samt för rekommendationer från tillsynsorgan för mänskliga rättigheter.

Barnstrategin ska färdigställas i slutet av 2020, varefter det utarbetas och implementeras en genomförandeplan för innevarande regeringsperiod. Det är av väsentlig betydelse att förpliktelserna enligt FN:s funktionsrättskonvention beaktas vid utarbetandet av barnstrategin och involveringen av barn och unga samt i genomförandeplanen.

Vid finansministeriet verkar delegationen Digi i vardagen, med företrädare för civilsamhällsorganisationer (inkl. funktionsrättsorganisationer), forskare och ministerier. Våren 2019 förlängde ministeriet delegationens mandatperiod över regeringsperioden till utgången av 2019, och liknande verksamhet ska också finnas under regeringsperioden 2019–2023. Delegationen stödjer utvecklingen av de digitala tjänsterna så att olika befolkningsgrupper på ett likvärdigt sätt ska kunna ta vara på de möjligheter som digitaliseringen för med sig. Rutinerna för distansmöten har förenklats, vilket också har gjort det lättare för personer med funktionsnedsättning att delta.

Inrikesministeriet publicerade i december 2019 *En trygg vardag utan olyckor 2025: Räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor*, som utarbetades med medverkan av funktionsrättsorganisationerna. Utgångspunkten för programarbetet var att involvera så många som möjligt av intressentgrupperna i workshopparna. Bland de inbjudna organisationerna fanns också Invalidförbundet och Kehitysvammaliitto.

Miljöministeriet involverar personer med funktionsnedsättning i sin verksamhet. Personer med funktionsnedsättning är bland annat företrädare i intressentforum för totalreformen av markanvändnings- och bygglagen 2018–2021, och ministeriet ordnar regelbundet diskussionsmöten med funktionsrättsorganisationerna kring förordningen om byggnaders tillgänglighet.

4.1.3 Resultatindikatorer

Biträdande justitiekanslern har i sitt avgörande OKV/1/50/2018 bedömt hur väl personer med funktionsnedsättning har involverats i beredning av lagstiftning och i utvecklingsprojekt. Enligt denna bedömning har social- och hälsovårdsministeriet och den förvaltning som lyder under det vid beredning av lagstiftning och anvisningar hört organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning.

Organisationerna har också deltagit i beredningen. Undersökningar visar att det samhälleliga deltagandet bland personer med funktionsnedsättning alltså är betydligt mindre än bland den övriga befolkningen, med undantag för deltagande i organisationsverksamhet. En förfrågan som Vane genomförde hösten 2017 gav ett liknande resultat. Av de 577 svarspersonerna ansåg 317 att inkluderingen tillgodosågs antingen dåligt eller ganska dåligt, medan endast 99 ansåg att inkluderingen var bra eller ganska bra.

Vid samrådet våren 2020 påtalades behovet att se till att personer med funktionsnedsättning och funktionsrättsorganisationerna involveras såväl på lokal nivå och riksnivå som i lagstiftningen. Det framfördes önskemål om konkreta åtgärder för att utreda och främja delaktigheten, exempelvis genom att involvera personer med funktionsnedsättning i vårdreformen och reformen av den sociala tryggheten. Organisationerna poängterade att verklig delaktighet på lika villkor endast uppstår genom adekvata tjänster i vardagen som stödjer delaktigheten och om konsekvenserna för personer med funktionsnedsättning bedöms på alla samhällsnivåer.

I undersökningar har man som hinder för delaktigheten angett exempelvis ansträngd ekonomi och andra hinder, såsom otillgängliga miljöer och tjänster, attitydklimatet, brister i assistans och stöd samt avsaknaden av lämpliga möjligheter till delaktighet. De samhälleliga strukturreformerna, såsom vårdreformen och landskapsreformen, ger möjlighet att utveckla nya kanaler och former för större delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

Allmänt kan man konstatera att involveringen av personer med funktionsnedsättning bör stärkas bland annat vid lagberedningen genom att utveckla jämlikhetsbedömningarna och samråda med intresseorganisationerna alltid då det är fråga om lagstiftning som ska tillämpas på alla medborgare, så att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tillgodoses på ett adekvat sätt.

Involveringen av barn och deras rätt till delaktighet har tagits med i lagstiftningen på olika områden, men de befintliga mekanismerna och processerna är inte alltid tillräckliga för att tillgodose denna rätt. Det föreligger en risk för att speciellt de barn och unga som har en skada, funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom utesluts från att delta i beslut som gäller dem själva.

4.1.4 Mål och åtgärder för att stärka delaktigheten

Mål:

Främja involvering av personer med funktionsnedsättning på alla områden och nivåer inom statsförvaltningen.

Åtgärd:

1. Säkerställa att personer med funktionsnedsättning involveras på ett ändamålsenligt sätt i såväl lagstiftningsreformer med relevans för personer med funktionsnedsättning som beredning och beslutsfattande i övrigt.

Ansvariga: samtliga ministerier

Mål:

Från enskilda samråd till systematisk och integrerad delaktighet och samverkan.

Åtgärd:

2. Att regelbundet bjuda in intresseorganisationer och erfarenhetsexperter till intressentmöten och workshopar.

Ansvariga: IM/samtliga ministerier

Mål:

Stärka delaktigheten av personer med funktionsnedsättning i övervakningen av internationella människorättskonventioner.

Åtgärd:

3. Stödja ett större deltagande av organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning i övervakningen av genomförandet av människorättskonventionerna, inklusive rapportera till FN:s organ för konventionsövervakning om hur rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tillgodoses inom respektive konventions tillämpningsområde både för kommitténs frågelista, på vilken regeringen svarar med sin regelbundna rapport, och som en så kallad oberoende parallellrapport till regeringens regelbundna rapport.

Ansvarig: UM

Mål:

Stödja delaktigheten av personer med funktionsnedsättning i den internationella funktionsrättspolitik.

Åtgärder:

4. Stödja deltagandet av en representant för funktionsrättsorganisationerna i konventionsstatskonferensen.
5. Uppmuntra intresseorganisationer för personer med funktionsnedsättning att delta i den regelbundna rapporteringen för människorättskonventionerna.

Ansvarig: UM

Mål:

Stärka delaktigheten för personer med funktionsnedsättningen på både kommunnivå och landskapsnivå.

Åtgärd:

6. Stödja råden för personer med funktionsnedsättning i kommunerna och landskapen genom informationsstyrning och spridning av de bästa metoderna för att på detta sätt säkerställa deras påverkansmöjligheter och resurser.

Ansvariga: FM i samarbete med SHM och JM

Mål:

Främja beaktandet av rättigheterna för samiska personer med funktionsnedsättning i den nationella funktionsrättspolitik, beredningen och beslutsfattandet.

Åtgärd:

7. Ordna samarbetsmöten med Sametinget och SámiSoster om aktuella frågor inom servicen för personer med funktionsnedsättning och funktionsrättspolitik.

Ansvarig: Institutet för hälsa och välfärd i samarbete med SHM

4.2 Jämlikhet och icke-diskriminering (*artikel 5, 6, 7, 12 och 13 i funktionsrättskonventionen*)

Alla är lika inför lagen och berättigade till lika skydd och lika förmåner. Effektiv tillgång till rättssystemet för personer med funktionsnedsättning ska säkerställas på samma villkor som för andra. Det ska även ordnas det stöd som personer med funktionsnedsättning behöver för att fatta beslut. Diskriminering på grund av funktionsnedsättning är förbjuden. I funktionsrättskonventionen har man fäst särskild vikt vid ställningen för barn och kvinnor med funktionsnedsättning. De ska kunna åtnjuta alla rättigheter på samma villkor som andra.

4.2.1 Strukturindikatorer

Syftet med diskrimineringslagen (1325/2014) är att främja likabehandling och förebygga diskriminering samt att effektivisera rättssäkerheten för den som utsatts för diskriminering. Lagen ska tillämpas på såväl offentlig som privat verksamhet, dock inte på verksamhet som hör till privatlivet eller familjelivet och inte heller på religionsutövning.

Den finska diskrimineringslagstiftningen (1325/2014) reformerades i början av 2015. Reformen medförde flera förbättringar av rättsskyddet för personer med funktionsnedsättning. Bland de viktigaste kan nämnas bestämmelsen om att underlåtenhet att vidta skäliga anpassningar betraktas som diskriminering samt utvidgningen av tillsynsmyndigheternas mandat till att diskriminering av personer med funktionsnedsättning. Enligt diskrimineringslagen ska myndigheterna, utbildningsanordnarna och arbetsgivarna bedöma och främja likabehandling i fråga om alla de förbjudna diskrimineringsgrunderna i lagen inklusive personer med funktionsnedsättning.

Justitieministeriet samordnar genomförandet av diskrimineringslagen inom statsrådet samt ger anvisningar och stöd för jämlikhetsbedömningen och jämlikhetsplaneringen.

Personens rätt att bestämma över sig själv och sitt handlande tryggas på många sätt i den finländska lagstiftningen. Grundlagen (731/1999) liksom också lagstiftningen inom social- och hälsovården innehåller flera bestämmelser om klienternas

och patienternas självbestämmanderätt. Grundlagen tryggar människovärdets okränkbarhet och den enskilda människans frihet och rättigheter samt främjar rättvisa i samhället. I grundlagen föreskrivs om de grundläggande rättigheterna som tillkommer alla, bland annat jämlikhet, rätten till liv, personlig frihet och integritet, rörelsefrihet, skydd för privatlivet, rätt till social trygghet och rätt till eget språk.

Socialvårdslagen (1301/2014) ska främja och upprätthålla välfärd och social trygghet, minska ojämlikhet och främja delaktighet, på lika grunder trygga behövlig, tillräcklig och högklassig socialservice samt andra åtgärder som främjar välfärden, och främja klientorientering och klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården.

Lagen om patientens ställning och rättigheter och lagen om klientens ställning och rättigheter inom socialvården (812/2000) ska främja klientmedverkan och förtroendefulla klientrelationer samt klientens och patientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården och hälso- och sjukvården. Lagarna tillämpas både på socialvård och hälso- och sjukvård som ordnas av myndigheter och på socialvård och hälso- och sjukvård som ordnas av privata aktörer. I lagarna föreskrivs om beaktande av klientens och patientens intressen, önskemål och åsikt, utredning av patientens vilja, respekt för klientens och patientens självbestämmanderätt samt klientens och patientens möjligheter att delta i och påverka planeringen och genomförandet av tjänsterna.

Lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977) betonar rätten för varje person med intellektuell funktionsnedsättning att delta fullt ut i samhället. Personens önskemål, åsikter och individuella behov ska beaktas och hen ska tryggas möjligheten att delta och medverka i sina egna ärenden. Självbestämmanderätten och förutsättningarna att klara sig på egen hand ska stödjas. Lagen ändrades 2016. Genom ändringarna stärktes självbestämmanderätten och rätten att klara sig på egen hand för personer inom specialomsorgen. Målet är också att minska användningen av begränsningsåtgärder inom specialomsorgen. Begränsningsåtgärder får användas endast när det är nödvändigt för att skydda personens eller andras hälsa eller säkerhet eller förhindra betydande egendomsskador. Begränsningsåtgärder får inte användas om det finns andra, lindrigare metoder som lämpar sig för situationen, och åtgärden ska avslutas genast när den inte längre är nödvändig.

Syftet med jämställdhetslagen (609/1986) är att förebygga diskriminering på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck och främja jämställdheten mellan kvinnor och män samt att i detta syfte förbättra kvinnans ställning särskilt i arbetslivet. Jämställdhetslagen innehåller tre slags bestämmelser, nämligen om att främja jämställdheten, förebygga diskriminering samt om rättsskydd och tillsyn. Jämställdhetslagen tillämpas i regel i all samhällelig verksamhet och inom alla livsområden. Lagen tillämpas inte på relationerna mellan familjemedlemmar eller på andra förhållanden i privatlivet och inte heller på verksamhet som har samband med religionsutövning.

Kommittén för övervakning av efterlevnaden av FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW, kvinnokonventionen) rekommenderade i sina slutsatser 2014 att Finland skulle vidta åtgärder för att bland annat effektivisera jämlikt deltagande i arbetsmarknaden för kvinnor med funktionsnedsättning, vidta åtgärder för att upphäva steriliseringslagen som tillåter sterilisering av kvinnor med funktionsnedsättning samt granska lagstiftningen för att säkerställa ingripande i multipla och intersektionella former av diskriminering av kvinnor med funktionsnedsättning.

4.2.2 Processindikatorer

I regeringsprogrammet ingår flera åtgärder som ska främja icke-diskriminering och som också har betydelse för jämlikheten för personer med funktionsnedsättning i det finländska samhället. Regeringen har förbundit sig att bland annat utöka myndigheternas kompetens och medvetenhet i minoritetsfrågor, genomföra en delreform av diskrimineringslagen, göra jämställdhets- och jämlikhetsplanerna på de olika utbildningsstadierna förpliktande, även inom småbarnspedagogiken, samt förebygga diskriminering vid rekrytering och göra en utredning om anonym jobbsökning. Samtliga av de nämnda åtgärderna inverkar på jämlikheten för personer med funktionsnedsättning och då de genomförs framgångsrikt främjar det Finlands efterlevnad av funktionsrättskonventionen.

I enlighet med regeringsprogrammet har justitieministeriet inlett eller kommer att inleda en delreform av diskrimineringslagen (1325/2014), bereda ett handlingsprogram för bekämpning av rasism och diskriminering samt främjande av goda relationer, inleda en statlig försoningsprocess i fråga om kränkningar av dövas rättigheter i

Finlands historia, tillsätta en delegation för teckenspråksärenden (bedöma verkställigheten av teckenspråkslagen och tillgodoseendet av teckenspråkigas grundläggande fri- och rättigheter) samt utarbeta ett språkpolitiskt program (inkl. teckenspråken).

Justitieministeriet genomför dessutom flera projekt för jämlikhet och icke-diskriminering som berör funktionsrättspolitiska frågor. Till exempel projektet Fakta mot hat har som mål bland annat att medvetandegöra personer med funktionsnedsättning om hatbrott och hatretorik samt motarbeta underrapportering. I projektet tar man fram material på lättläst språk och teckenspråk om hatbrott, hatretorik och diskriminering samt utbildar personer med funktionsnedsättning på fem orter.

Undervisnings- och kulturministeriets operativa jämställdhetsarbetsgrupp arbetar för jämställdhet och jämlikhet på ministeriet. Arbetsgruppen behandlar också frågor som hänför sig till rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Hösten 2018 utarbetade arbetsgruppen tillsammans med avdelningarna beskrivningar av de åtgärder med vilka ministeriet konkret har främjat jämställdheten och jämlikheten. Ministeriets jämställdhets- och jämlikhetsplan är en sammanställning av ministeriets riktlinjer för jämställdhet och jämlikhet. De har tagits fram i samarbete med samarbetsarbetsgrupperna vid ministeriet. Riktlinjerna gäller ministeriets 1) resultat- och målstyrning, 2) statsunderstödsverksamhet, 3) lagberedning, 4) utbildning och 5) kommunikation.

Inrikesministeriet har tillsatt en arbetsgrupp som ska upprätta ett handlingsprogram för jämställdhets- och jämlikhetsfrågor inom räddningsväsendet. Arbetsgruppen är också sakkunnig i jämställdhets- och jämlikhetsfrågor när man bedömer lagstiftningsprojekt och anvisningar inom räddningsväsendet.

Inrikesministeriet antog sin plan för jämställdhet och jämlikhet 2020–2021 i mars 2020. Ministeriet har fastställt främjande av jämlikhet och jämställdhet som en av prioriteringarna för resultatstyrningen på förvaltningsområdet. Planeringsprocessen omfattar uppdatering av ministeriets och ämbetsverkens jämlikhets- och jämställdhetsplaner och bedöma verksamhetens konsekvenser för jämlikhet och jämställdhet. Personalen får ta del av utbildning i jämlikhet och jämställdhet under 2021.

Social- och hälsovårdsministeriets nya jämställdhets- och jämlikhetsplan är nästan klar. I den nya planen analyseras ställningen av personer med funktionsnedsättning i förhållande till bland annat våld i nära relationer, social- och hälsovårdstjänsterna och den sociala tryggheten.

Bestämmelser om självbestämmanderätt har beretts länge. Regeringens proposition som lämnades till riksdagen 2014 förföll när regeringens mandatperiod gick ut. Därefter lämnade en arbetsgrupp som tillsatts av social- och hälsovårdsministeriet 2018 ett nytt förslag till lagstiftning som skulle stärka människors självbestämmanderätt inom social- och hälsovården. Den nya lagen skulle också föreskriva om psykiatrisk vård oberoende av personens vilja samt missbrukarvård oberoende av personens vilja.

Social- och hälsovårdsministeriet avser att tillsätta en ny arbetsgrupp som ska fortsätta utarbetandet av bestämmelserna om självbestämmanderätt. Dessutom ska en uppföljningsgrupp för beredningen tillsättas. Till lagen ska bland annat fogas bestämmelser om större självbestämmanderätt och om begränsningsåtgärder avseende personer som vårdas mot sin vilja samt äldre personer. Arbetsgruppen tar i sitt uppdrag och vid utarbetandet av det nya förslaget hänsyn till de internationella människorättskonventionerna, de konstitutionella kriterierna, samt social- och hälsovårdsministeriets utredningar och rapporter om begränsningar av självbestämmanderätten och rusmedels- och mentalvårdslagstiftningen inklusive lagförslagen som hänför sig till dem, liksom också framställningar som gjorts till ministeriet. Innehållet i lagstiftningen har tills vidare inte fastställts.

4.2.3 Resultatindikatorer

Vid samrådet våren 2020 lyfte funktionsrättsorganisationerna fram behovet av att ta fram och förankra en mekanism för systematisk övervakning av diskriminering inom alla förvaltningsområden. Flera organisationer betonade dessutom vikten av att stärka en förståelse för jämlikhet samt medvetandegöra personer med funktionsnedsättning speciellt om dolda former av diskriminering och hur diskriminering kan motarbetas. Det uttrycktes också önskemål om större befogenheter för diskrimineringsombudsmannen att ingripa i diskriminering av personer med funktionsnedsättning. I Vanes förfrågan 2017 uppgav svarspersonerna att jämlikhet tillgodosågs ganska dåligt och att diskriminering förekom mest inom arbete och sysselsättning.³

3 Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska [här](#).

4.2.4 Mål och åtgärder för att stärka jämlikheten

Mål:

Främja verklig jämlikhet för personer med funktionsnedsättning inom alla förvaltningsområden och förvaltningsnivåer.

Åtgärd:

8. Beakta jämlikhet för personer med funktionsnedsättning i ministeriernas planer och handlingsprogram för jämlikhet och jämställdhet.

Ansvarig: Samtliga ministerier

Mål:

Säkerställa att förpliktelserna enligt FN:s funktionsrättskonvention tillgodoses i den lagstiftning om självbestämmanderätt som utarbetas.

Åtgärder:

9. Stödja lagberedningen genom att anordna ett rundabordssamtal om stöd i att fatta beslut.

10. Kartlägga i samarbete med funktionsrättsorganisationerna bästa metoder för stöd i att fatta beslut.

Ansvarig: SHM i samarbete med JM

11. Säkerställa att de särskilda behoven för personer med funktionsnedsättning och förpliktelserna enligt funktionsrättskonventionen beaktas vid beredningen och genomförandet av lagstiftningen om självbestämmanderätt.

Ansvarig: SHM

Mål:

Göra främjande av jämlikhet och jämställdhet till ett strategiskt och synligt element i undervisnings- och kulturministeriets statsunderstödssystem och informationsstyrning.

Åtgärd:

12. Utredda möjligheterna att främja jämlikhet och jämställdhet genom statsunderstöden. Ordna utbildning och workshopar för deltagare i statsunderstödsprocessen för att hjälpa dem utveckla sin verksamhet. Förändringen genomförs så att lärdomarna kan tillämpas också i andra organisationer som beviljar understöd.

Mål:

Utveckla jämlikheten/jämställdheten och kvaliteten inom småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen.

Åtgärder:

13. Genomföra omfattande program för utveckling av kvaliteten och jämlikheten/jämställdheten för att stärka utbildningarnas genomslagskraft och minska utbildningsskillnaderna och främja jämlikhet.

14. Undervisnings- och kulturministeriet har i enlighet med statsminister Sanna Marins regeringsprogram inlett program för att utveckla kvaliteten och jämlikheten inom den grundläggande utbildningen och i småbarnspedagogiken 2020–2022. Syftet med projekten inom utvecklingsprogrammet är att reformera lagstiftningen, stärka effekterna av finansieringssystemen för småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och ta fram verkningfulla förfaranden och verksamhetssätt som stärker jämlikheten. Inom yrkesutbildningen pågår ett utvecklingsprogram för kvalitet och jämlikhet 2020–2022. Målet med programmet är att säkerställa yrkesutbildningens kvalitet och att stöda en kontinuerlig förbättring i enlighet med effektivitetsmålen samt riktlinjerna för yrkesutbildningens kvalitetsstrategi. Dessutom syftar programmet till att minska och förebygga samt minska och förebygga skillnader i lärande och inlärningsresultat som beror på kön, socioekonomisk bakgrund, bostadsort eller stödbehov och på så sätt främja jämställdhet och jämlikhet inom yrkesutbildningen. Ett program för utveckling av kvaliteten inom gymnasieutbildningen kommer att inledas 2021. Grunden för kvalitetshanteringen och kvalitetsutvecklingen stärks genom att man i nära samarbete med intressenter utarbetar en kvalitetsstrategi för

gymnasieutbildningen jämte åtgärdsförslag för genomförandet av strategin i överensstämmelse med kvalitetsutveckling enligt gymnasielagstiftningen. Inom kvalitetsprogrammet för gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen genomförs ett projekt för utveckling av studiehandledningen mot mer systematiska arbetssätt och rutiner som tillämpas i hela landet och bemöter studerandena på ett likvärdigt sätt.

Ansvarig: UKM

Mål:

Öka informationen om diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

15. Stärka mekanismen för övervakning av diskriminering i fråga om forskningsrön om diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: JM

Mål:

Se över diskrimineringslagstiftningen.

Åtgärder:

16. I samband med delreformen av diskrimineringslagen granska möjligheterna att stärka regleringen för att främja icke-diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: JM

Mål:

Förebygga hatbrott och hatretorik mot personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

17. Genomföra utvecklingsprojekt för att förebygga hatbrott och hatretorik mot personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: JM

Mål:

Förebygga multipla former av diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

18. Ta inom handlingsprogrammet för bekämpning av rasism och diskriminering samt främjande av goda relationer fram åtgärder mot multipla former av diskriminering (med hänsyn till personer med funktionsnedsättning).

Ansvarig: JM

4.3 Medvetandegörande och information (artikel 8 och 31 i funktionsrättskonventionen)

Medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska förbättras och stereotypa uppfattningar, fördomar och skadliga sedvänjor med avseende på personer med funktionsnedsättning bekämpas. För verkställandet av konventionen behövs statistikuppgifter och forskningsdata.

4.3.1 Strukturindikatorer

Att öka medvetenheten om funktionsnedsättning både i samhället och bland personer med funktionsnedsättning är en förvaltningsövergripande uppgift, som ålagts i synnerhet de mekanismer som avses i artikel 33 i funktionsrättskonventionen. Funktionsrättsorganisationerna spelar också en viktig medvetandegörande roll.

Bland annat delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har på sin webbplats (www.vane.to) information om funktionsrättskonventionen på olika språk. Webbplatsens presentationstexter har skrivits utöver på finska och svenska även på det finska och det finlandssvenska teckenspråket, på de tre samiska språk som talas i Finland och på lättläst finska och svenska. Delegationen har också tagit fram versioner av hela konventionstexten på teckenspråk, med punktskrift och som ljudinspelning. En lättläst version av konventionen är under arbete.

Flera finska myndigheter är skyldiga att samla in diverse uppgifter om personer med funktionsnedsättning (t.ex. Statistikcentralen, Folkpensionsanstalten och Institutet för hälsa och välfärd). Uppgifter samlas också in och/eller utnyttjas av olika myndigheter, organisationer, serviceproducenter och forskare. I Finland finns även vissa lagstadgade register, såsom synskaderegistret. Information insamlas också med olika barometerundersökningar; bland annat justitieministeriet använder denna metod.

Befolkningens hälsa och välbefinnande följs upp med demografiska undersökningar. I dem ses funktionsnedsättningar ofta som funktionsbegränsningar. Genom frågor om funktionsförmågan är det möjligt att identifiera de personer som upplever att de har olika slags funktionsbegränsningar.

Klientdataarkivet för socialvården innehåller information om socialvårdsservicen. Arkivet ingår i Kanta-tjänsterna. Framöver kan huvudmännen och leverantörerna av tjänster för personer med funktionsnedsättning spara klientdata från socialvården i Klientdataarkivet. Då socialvården lagrar klientdata i Kanta i ett strukturerat format är också information om socialvårdsservicen bättre tillgänglig i framtiden. Det innebär att det går att få fram individuella data om socialvårdstjänsterna och brukarna av dem, på samma sätt som om hälso- och sjukvårdstjänsterna och brukarna. Handlingsstrukturerna inom service för personer med funktionsnedsättning finns i tjänsten sosmeta på sosmeta.fi.

Efter att socialvården börjat använda Kanta-tjänsterna bildar klientdata ett enhetligt register, vilket ger bättre tillgång till information inom sektorn. Därmed undanröjs de gamla väggarna mellan olika register då insyn i uppgifter ges utifrån verifiering av kontext samt behörigheter. Tills vidare är det frivilligt att gå med i Klientdataarkivet för socialvården.

Tack vare enhetliga registreringsrutiner och handlingsstrukturer är det möjligt att få ut jämförelsebara uppgifter om klienterna och tjänsterna inom servicen för personer med funktionsnedsättning för nationell statistikföring, utvärderingar och forskning. Genom lagen om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården (552/2019) är det sedan våren 2019 möjligt använda uppgifter från den registeransvariges register. Lagen tillämpas på Kanta-tjänsterna från och med den 1 januari 2021.

Med sekundär användning av social- och hälsouppgifter avses att kund- och registeruppgifter som uppkommit inom social- och hälsovården behandlas för ett annat ändamål än det primära användningsändamål för vilket de ursprungligen har registrerats. Med anledning av lagen inrättades vid Institutet för hälsa och välfärd tillståndsmyndigheten för användning av social- och hälsovårdsdata, Findata, som inledde verksamheten den 1 januari 2020. Findata är kontaktpunkten för all sekundär användning av social- och hälsovårdsdata. Myndighetens verksamhet byggs upp i etapper.

Från och med 2020 beviljar Findata tillstånd för sekundär användning av social- och hälsouppgifter när uppgifter kombineras från flera personuppgiftsansvariga, när registeruppgifterna kommer från privata serviceanordnare inom social- och hälsovården eller det är frågan om uppgifter som har registrerats i Kanta-tjänsterna.

Lagen om sekundär användning (552/2019) möjliggör användning av uppgifter för betydligt fler ändamål än tidigare. Till dem hör vetenskaplig forskning, statistikföring, utvecklings- och innovationsverksamhet, myndighetsstyrning och myndighetstillsyn, myndigheternas planerings- och utredningsuppgifter samt undervisning och informationsstyrning.

Aggregerat material på statistiknivå kan fås för alla ändamål som definieras i lagen om sekundär användning, men för tillgång till materialet krävs en plan för användning av uppgifterna. Materialet är anonymiserat eller pseudonymiserat och görs tillgängligt via ett distansanvändningssystem. Tillgång till material via distansanvändningssystemet ges för alla användningsändamål som definieras i lagen, förutom för utvecklings- och innovationsverksamhet. Förhoppningsvis ger denna nya möjlighet också upphov till ny forskning kring funktionsnedsättning.

Undervisnings- och kulturministeriet förfogar över uppgifter om studerandena, studerandantalet och utbildningarna från Statistikcentralen, utbildningsförvaltningens statistiktjänst Vipunen och Utbildningsstyrelsens informationsresurs Koski. Det finns inga data specifikt om studerande med funktionsnedsättning eftersom funktionsnedsättning inte används som grund vid statistikföringen. Uppgifter finns om antalen elever respektive studerande som åtnjuter lagstadgat intensifierat och krävande särskilt stöd samt elever i specialundervisning. Uppgifterna omfattar en stor skara elever och studerande med olika slags inlärningsvärigheter, funktionsnedsättningar och sjukdomar samt andra stödbehov. Det går inte att fastställa antalet elever och studerande med funktionsnedsättning utifrån dessa antal.

Per den 20 september 2019 omfattade den förlängda läroplikten 1 690 barn med grav intellektuell funktionsnedsättning och dessutom 9 800 andra. De elever med funktionsnedsättning som fullgör läroplikten på nio år ingår inte i dessa siffror. År 2018 fick cirka 21 000 studerande inom yrkesbildningen särskilt stöd och cirka 4 500 studerande fick krävande särskilt stöd.

4.3.2 Processindikatorer

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Marins regering görs personer med funktionsnedsättning mer medvetna om sina rättigheter och det faktiska tillgodo-seendet av rättigheterna följs upp.

År 2020 lanserade social- och hälsovårdsministeriet programmet Toivo som ska för-snabba genomförandet av lagen om sekundär användning av personuppgifter inom social- och hälsovården och i synnerhet av verkställigheten av ledning, styrning och tillsyn baserad på kunskap. Programmet pågår till utgången av 2023.

Toivo-programmet omfattar projekt som kommer att bidra till kunskapsbasen om service för personer med funktionsnedsättning. Projektet Virta ska utveckla land-skapens kunskapsbaserade ledning så att de har tillgång till aktuell och tillförlitlig information om servicen för ledning och övervakning av verksamheten samt för styrning och för tillsyn av tjänsteproducenterna. Projektet Valtava ska å sin sida åstadkomma en översyn av den nationella informationsproduktionen så att den information som behövs för ledning, styrning och tillsyn av tjänsterna är enhetlig,

jämförbar, heltäckande, kvalitativ och aktuell samt att informationen bättre kan utnyttjas via olika servicekanaler och öppna gränssnitt.

Institutet för hälsa och välfärd publicerade i januari 2020 diskussionsunderlaget *Väggkarta för systematisk datainsamling inom funktionshindersservice* i vilket man lägger fram en process för inhämtning av data om bland annat konsekvenserna av ändringar i service för personer med funktionsnedsättning. Uppföljningen kräver både analys av registrerade data, utveckling och systematisk datainsamling. Utöver registerdata behövs också insamlade data om hela befolkningen. Alla medborgarenkäter borde innehålla frågor som identifierar funktionsnedsättningar. Enkäterna kan i framtiden kompletteras med en tilläggsmodul. Denna tilläggsmodul som riktas till exempelvis personer som omfattas av service för personer med funktionsnedsättning skulle ge mer ingående information om bland annat personer som inte kan svara skriftligt på frågor. Även i fortsättningen behövs separata utredningar och undersökningar eftersom det inte går att få fram alla aspekter med registeranalyser eller medborgarenkäter.

Justitieministeriet genomförde 2019 en barometerundersökning om grundläggande rättigheter. Den ger mer information om hur personer med funktionsnedsättning upplever att deras grundläggande rättigheter tillgodoses.

Undervisnings- och kulturministeriet har vid utlysningar av statsunderstöd, projekt och utredningar samt på utbildnings- och informationsmöten informerat om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och förutsatt att aktörerna förbinder sig till att iakttä jämlighet. Med avseende på genomförandet av funktionsrättskonventionen har ministeriet också stärkt kunskapsbasen om personer med funktionsnedsättning genom olika utredningar och utvärderingar samt i arbetsgrupper med företrädare för funktionsrättsorganisationer. Man har också tagit fram metoder för datainsamling som ger noggrannare data för bland annat övervakningen och utvecklingen av delaktighet. Inom fritt bildningsarbete verkar 11 folkhögskolor som tillhandahåller utbildning för personer med funktionsnedsättning, antingen som skolans huvudsakliga utbildningsuppgift eller som särskild utbildningsuppgift inom utbildningen.

Bestämmelserna om specialundervisning inom gymnasieutbildningen träder i kraft med de nya läroplanerna den 1 augusti 2021. På det stora hela är gymnasierna redan i överensstämmelse med de nya bestämmelserna. Specialundervisning

i gymnasierna avviker till sin natur från bestämmelserna inom den grundläggande utbildningen, vilket försvårar statistikföringen. Statistikföringen behöver tänkas igenom i framtiden när den blir obligatorisk.

4.3.3 Resultatindikatorer

Medvetenhet och information om funktionsnedsättning är kopplade till varandra. Vi behöver information om funktionsnedsättningsområdet för att medvetandegöra myndigheterna om frågor som anknyter till funktionsnedsättningar. Större medvetenhet ökar å sin sida behovet av information. Medvetandegörande och information behövs av såväl serviceproducenterna och myndigheterna som personer med funktionsnedsättningar.

Alltjämt saknas exakt information om till exempel antalet personer med funktionsnedsättning i arbetslivet och antalet barn med funktionsnedsättning på olika skolstadier. Det finns nog information om partiellt arbetsföra och om stödbehövande barn, men personerna med funktionsnedsättning döljs i statistiken. Funktionsnedsättning är ett komplext fenomen som inte går att definiera på ett uttömmande och heltäckande sätt. Det gör att det inte går att fastställa det exakta antalet personer med funktionsnedsättning i samhället.

Däremot går det att fokusera på funktionsnedsättning ur olika perspektiv som sedan kan samlas ihop till en helhetsbild. Kunskapsbasen om funktionsnedsättning kräver därför att man både identifierar enskilda omständigheter och har en uppfattning av helheten. Till helhetsbilden bidrar bland annat de regelbundna rapporter som lämnas till FN, med omfattande information om tillgodoseendet av de grundläggande och mänskliga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Vid samrådet våren 2020 betonade funktionsrättsorganisationerna behovet av systematisk stärkning av kunskapsbasen om funktionsrättsområdet. Enligt organisationerna bör det utarbetas en särskild strategi för systematisk insamling om information om personer med olika slags funktionsnedsättningar och i olika livssituationer, för att kunskapsbasen inte ska vara beroende av endast organisationernas resurser. Vid samrådet hösten 2020 påtalade organisationerna behovet av ett register över sällsynta sjukdomar. Organisationerna framförde också en önskan om mer utbildning för myndigheterna om funktionsnedsättningar och rättigheterna för personer

med funktionsnedsättning. I Vanes enkät 2017 lyftes fram möjligheten att anlita erfarenhetsexperter för medvetandegörande.⁴

Barnombudsmannens byrå genomförde våren 2020 en förfrågan bland experter på funktionsrättsområdet om tillgodoseendet av rättigheterna för barn med funktionsnedsättning. Utifrån förfrågan kommer byrån att 2021 sammanställa en skrift som handlar om rättigheterna för barn med funktionsnedsättning. I den lyfter man fram synpunkter och upplevelser av barn och unga med funktionsnedsättning om deras möjligheter till utbildning och fritidsaktiviteter, välbefinnande och tillgodoseendet av rättigheter och delaktighet. Publikationen riktar sig till beslutsfattare, myndigheter, familjer och barn.

4.3.4 Mål och åtgärder för medvetandegörande och information

Mål:

Stärka kunskapsunderlaget om möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att studera inom det fria bildningsarbetet och säkerställa forskningsrön om frågan även i framtiden.

Medvetandegöra läroanstalter inom fritt bildningsarbete om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och aktivt främja tillgodoseendet av dem.

Åtgärd:

19. Utreda tillgodoseendet av jämlikhet och jämställdhet vid läroanstalter inom fritt bildningsarbete.

Ansvarig: UKM

⁴ Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska [här](#).

Mål:

Säkerställa att personer med funktionsnedsättning har tillgång till det stöd som de behöver under och efter coronakrisen för att förhindra utanförskap. Stärka kunskapsbasen om upplevelserna om coronasituationen bland personer med funktionsnedsättning och andra specialgrupper för att kunna tillhandahålla ändamålsenligt och adekvat stöd.

Åtgärd:

20. Genomföra en utredning med frågor om hur personer med funktionsnedsättning och andra specialgrupper har upplevt coronakrisen och vilka stödbehov krisen har gett upphov till på UKM:s förvaltningsområde.

Ansvarig: UKM

Mål:

Stärka kunskapsbasen om utbildning för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

21. Utreda och undanröja de hinder som beror på lagstiftningen för utökning av kunskapsbasen om personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: UKM

Mål:

Medvetandegöra personer med funktionsnedsättning om FN:s funktionsrättskommittés slutsatser, rekommendationer och allmänna kommentarer.

Åtgärder:

22. Översätta FN:s funktionsrättskommittés slutsatser och rekommendationer om genomförande av konventionen i Finland till nationalspråken, det vill säga finska och svenska, för allmän spridning.

23. Ordna ett diskussionsmöte för myndigheterna och funktionsrättsorganisationerna om slutsatserna och rekommendationerna.

24. Uppmuntra funktionsrättsorganisationerna att kommentera funktionsrättskommitténs utkast till allmänna kommentarer som är kommitténs tolkningar av innehållet i och tillämpningen av konventionen.

Ansvarig: UM

4.4 Tillgänglighet

(artikel 9 och 21 i funktionsrättskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning ska garanteras lika bra tillgång till den fysiska miljön, transporter, information och kommunikation som andra. Tillgång ska garanteras till bland annat informations- och kommunikationsteknik, informations- och kommunikationssystem samt andra anläggningar och tjänster som är tillgängliga för eller erbjuds allmänheten. Rättigheten ska uppfyllas på samma villkor som för andra både i städerna och på landsbygden.

Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt till yttrande- och åsiktsfrihet samt tillgång till information. I detta ingår friheten att söka, ta emot och sprida uppgifter och idéer genom alla former av kommunikation som de själva väljer. Privata aktörer och massmedier ska uppmuntras att tillhandahålla information och tjänster i tillgänglig form.

Information som är avsedd för allmänheten ska utan extra kostnader finnas tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska i offentliga sammanhang få använda teckenspråk, punktskrift, alternativ och kompletterande kommunikation och alla andra tillgängliga medel, former och format för kommunikation som de själva valt.

4.4.1 Strukturindikatorer

Tillgänglighetsaspekten beaktas allmänt i den gällande markanvändnings- och bygglagen (132/1999) i bestämmelserna om områdesanvändningen (5 §), målen för styrningen av byggandet (12 §) och kraven beträffande byggande (117 §).

De skyldigheter som föreskrivs i markanvändnings- och bygglagen (132/1999) preciseras i statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet (241/2017, nedan även tillgänglighetsförordningen). Avsikten med minimikraven i fråga om tillgängligheten i byggnader är att främja jämlikheten mellan människor, det vill säga vars och ens möjlighet att delta i samhällets funktioner, använda tjänster, arbeta, välja bostättningsort och bo hemma. Förpliktelserna enligt tillgänglighetsförordningen gäller byggnader inklusive tomten eller byggnadsplatsen.

Miljöministeriet har givit ut en anvisning om byggnaders tillgänglighet, med en sammanställning av bestämmelserna i tillgänglighetsförordningen och rekommendationer om tillämpningen av dem. Ministeriet har också publicerat en planeringsguide om tillgängliga byggnader och deras omgivningar.

Avseende tillgängligheten i allmänna områden saknas en förordning som skulle precisera bestämmelserna i markanvändnings- och bygglagen (132/1999). Enligt systematisk fastighetsförvaltning ska tillgängligheten beaktas även om ingen sådan åtgärd som kräver bygglov är aktuell.

Vid sidan av informationsstyrning är ekonomiska bidrag och understöd en bra metod för att främja tillgängligheten. I lagen om reparationsunderstöd för bostadsbyggnader och bostäder (1087/2016) föreskrivs om understöd som beviljas av statens medel för installation av hiss i efterhand och undanröjande av hinder för tillgänglighet i bostadsbyggnader samt för reparation av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning. Understöden beviljas av Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA). Understöden beviljas för att göra det möjligt för personer med rörelsenedsättning att ta sig in i ett bostadshus och i bostäderna eller andra utrymmen i huset.

Dessutom beviljar ARA understöd för reparation av bostäder för sådana äldre och personer med funktionsnedsättning som har låga inkomster. Enligt statsrådets förordning om reparationsunderstöd för bostadsbyggnader och bostäder (1373/2016) kan understöd beviljas för åtgärder i bostäder där hushållet omfattar minst en i

bostaden stadigvarande bosatt person som har fyllt 65 år eller en person som på grund av funktionsnedsättning eller sjukdom långvarigt har särskilda svårigheter att klara de funktioner som hör till normal livsföring.

Enligt lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) kan kommunen ersätta kostnader för ändringsarbeten i bostaden samt för anskaffning av redskap och anordningar för bostaden, om de är nödvändiga för den handikappade. Dessa stöd beviljas utifrån individuella behov.

Enligt diskrimineringslagen (1325/2014) ska myndigheter, utbildningsanordnare, arbetsgivare och de som tillhandahåller varor eller tjänster främja tillgängligheten och göra rimliga anpassningar samt ha beredskap för eventuella anpassningssituationer som kan betraktas som de vanligaste. Med rimlig anpassning avses dock ändringar som görs endast vid behov och i enskilda fall, utan att orsaka en oproportionell börda, och som säkerställer att personer med funktionsnedsättning behandlas på lika villkor som andra.

I 4 § i terrängtrafiklagen (1710/1995) föreskrivs om rätten för svårt rörelsehindrade och deras följeslagare att röra sig i terrängen med motordrivna fordon utan markägarens eller markinnehavarens tillstånd. Syftet med undantaget är att säkerställa möjligheten för personer med funktionsnedsättning att ta sig ut i naturen till exempel med terränghjuling eller snöskoter.

Lagen om tillhandahållande av digitala tjänster (306/2019) trädde ikraft den 1 april 2019 och införs stegvis från och med den 23 september 2019. Genom lagen genomfördes tillgänglighetsdirektivet. Den nationella omfattningen utvidgades från minimiomfattningen enligt direktivet till att gälla sådana privata leverantörer av digitala tjänster som är oundgängliga för användningen av offentliga digitala tjänster. Genomförandet av lagen övervakas av en tillsynsgrupp med representanter för funktionsrättsorganisationer, inklusive Vane.

Regionförvaltningsverket i Södra Finland är tillsynsmyndighet för efterlevnaden av tillgänglighetskraven i Finland. Tillsynsmyndigheten ska ge allmänna anvisningar och allmän rådgivning om iakttagandet av de krav, fullgörandet av de skyldigheter och tillgodoseendet av de rättigheter som anknyter till tillgänglighet, behandla tillgänglighetsklagan som anförs av användare av digitala tjänster, övervaka och kontrollera att tillgänglighetskraven iakttas samt regelbundet höra

olika intressentgrupper om iakttagandet av tillgänglighetskraven. Regionförvaltningsverket lämnar också Europeiska kommissionen rapporter om resultatet av övervakningen.

Den 2 december 2015 utfärdade Europeiska kommissionen ett förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar vad gäller tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (det så kallade tillgänglighetsdirektivet). Förslaget godkändes våren 2019 och medlemsländerna ska genomföra direktivet före sommaren 2022.

Tillgänglighet förutsätter att också de språkliga rättigheterna tillgodoses. I 17 § i grundlagen (731/1999) föreskrivs om rätten till eget språk och egen kultur. Enligt grundlagen är Finlands nationalspråk finska och svenska. Vars och ens rätt att hos domstol och andra myndigheter i egen sak använda sitt eget språk, antingen finska eller svenska, samt att få expeditioner på detta språk ska tryggas genom lag. Det allmänna ska tillgodose landets finskspråkiga och svenskspråkiga befolknings kulturella och samhälleliga behov enligt lika grunder. Enligt 17 § 3 mom. ska rättigheterna för dem som använder teckenspråk samt dem som på grund av handikapp behöver tolknings- och översättningshjälp tryggas genom lag.

Bestämmelser om de språkliga rättigheterna, såsom rätten till tolkning, finns i de olika förvaltningsområdenas lagstiftning. I exempelvis lagen om tolkningstjänst för handikappade personer (133/2010), eller tolkningstjänstlagen, föreskrivs om rätten som i Finland bosatta personer med funktionshinder har till tolkningstjänst ordnad av Folkpensionsanstalten. Syftet med teckenspråkslagen (359/2015) är att främja tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna för dem som använder teckenspråk. Enligt teckenspråkslagen ska myndigheterna i sin verksamhet främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk. Enligt förvaltningslagen (434/2003) ska myndigheterna använda ett sakligt, klart och begripligt språk.

4.4.2 Processindikatorer

Ett av målen för bostadspolitiken enligt regeringsprogrammet är att förbättra kvaliteten på byggandet. Detta ska ske i samband med totalreformen av markanvändnings- och bygglagen. Avsikten är att reformen slutförs genom parlamentarisk

beredning under regeringsperioden. Reformen genomförs med hänsyn till social hållbarhet.

Utvecklingen av de förorterna till de största städerna i Finland fortsätter i enlighet med regeringsprogrammet genom ett förortsprogram 2020–2022. Målet är en allomfattande och långsiktig utveckling av bostadsområdena som genererar invånarna välbefinnande och områdena livskraft.

Programmet *Hållbar stad* främjar en hållbar utveckling i städer och kommuner när det gäller såväl stadsutveckling i praktiken som strategisk ledning. Huvudtemana för programmet är koldioxidsnåla städer, smarta städer, friska städer och socialt hållbara städer.

Ett separat åtgärdsprogram för äldres boende genomförs som en del av regeringsperiodens nya åldersprogram. Åtgärdsprogrammet förbättrar bland annat tillgängligheten och tryggheten genom hiss- och tillgänglighetsunderstöd och hjälper kommuner och sammanslutningar att bygga om befintliga ARA-bostäder så att de lämpar sig för äldre.

Syftet med reformen av markanvändnings- och bygglagen (132/1999) som genomförs 2018–2021 är att förenkla systemet för planering av områdesanvändningen, utveckla styrningen av byggandet, stödja medborgarnas möjligheter att påverka den planering och beslutsfattande som rör deras egen livsmiljö samt säkerställa att lagtexten är tydlig och konsekvent. Ett av de preliminära kvalitativa målen för planläggningen som fastställts under beredningen (läge i november 2020) är att samhällsstrukturen ska vara fungerande och att service, arbetsplatser och fritidsområden ska vara tillgängliga.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Marins regering ska tillgången till elektroniska tjänster förbättras. Särskild vikt ska fästas vid myndighetsspråket. Till följd av regeringsprogrammet har man inrättat ett program för främjande av digitala tjänster, med teman som bland annat digitalt stöd och tillgänglighet.

I regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering fastställs också att de centrala målen för reformen av social- och hälso-tjänsterna är att minska skillnaderna i välfärd och hälsa, trygga likvärdiga och högklassiga social- och hälso-tjänster för alla finländare, främja tillgången till tjänster och förbättra deras tillgänglighet,

trygga tillgången till yrkeskunnig arbetskraft, reagera på de utmaningar som samhälleliga förändringar för med sig och dämpa kostnadsökningen.

Social- och hälsotjänster på basnivå ska tillhandahållas nära användarna genom att satsa på digitala servicekanaler och tillgänglighet. I regeringsprogrammet konstateras vidare att med hjälp av digitaliseringen ska reformen av den sociala tryggheten göras tydligare och begripligare. Dessutom ska det säkerställas att de språkliga rättigheterna och tillgängligheten tillgodoses.

Social- och hälsovårdsministeriets program Framtidens social- och hälsocentral arbetar för regeringens mål för tillgängliga social- och hälsovårdstjänster. Ett av kriterierna för tilldelning av statsunderstöd genom programmet är tillgänglighet. Enligt handledningen för de regioner som ansöker om statsunderstöd ska landskapet lägga upp verksamhetsmodellerna samt närservicepunkterna, e-tjänsterna och eventuella centraliserade tjänster i landskapet utifrån befolkningens behov så att tillgången på och tillgängligheten till tjänster på basnivå är säkerställd. Dessutom betonas att klienterna och patienterna ska få delta och påverka utvecklingen och utvärderingen av servicen. Detta ses som synnerligen viktigt med tanke på att förbättra tillgången på och tillgängligheten till tjänster på lika villkor och i rätt tid. I programmet betonas också vikten av tillgänglig rådgivning och vägledning för klienter som behöver sektorsövergripande service.

Kommunikationsministeriet har tagit fram handlingsprogrammet Digitala transport- och kommunikationstjänster görs tillgängliga 2017–2021. Programmet omfattar åtgärder inom kommunikationsministeriets förvaltningsområde, med andra ord nuvarande Transport- och kommunikationsverket (Traficom), Trafikledsverket och Meteorologiska institutet, för att integrera digitala tjänster inom transport och kommunikation, förbättra definitionerna och tillgången till tillgänglighetsinformation samt öka medvetenheten hos tjänsteleverantörerna och underlätta vardagen för personer som ännu inte kan använda e-tjänster, samt forska i tillgängliga e-tjänster. I programmet betonas också vikten av att förtydliga lagstiftningen och uppdatera anvisningar.

Programmets halvtidsrapport publicerades i februari 2020. Enligt rapporten är genomförandet av programmet på god väg. Målet med programmet är att skapa digitala tjänster som är lätta att tillgå och använda för så många som möjligt. Detta ökar medborgarnas jämlikhet och delaktighet. I lagstiftningen syns åtgärdsprogrammet

exempelvis som den reform av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation som är under beredning. Ämbetsverken har under åtgärdsprogrammets gång satsat på att öka tillgänglighetsinformationen och på att forska och utveckla digitala tjänster. Som ett exempel på utredningar som förädlas av lagstiftningen kan nämnas Traficoms regelbundna förfrågningar för övervakning av ljud- och textningsskyldigheten.

Kommunikationsministeriet har berett ändring av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation (917/2014). Regeringen lämnade propositionen till riksdagen sommaren 2020. Genom förslaget genomförs de nya förpliktelserna enligt EU-direktivet om audiovisuella medietjänster (AVMS-direktivet) samt den europeiska kodexen för elektronisk kommunikation, det så kallade kodexdirektivet.

Enligt AVMS-direktivet ska det genom lämpliga och proportionella åtgärder säkerställas att leverantörer av medietjänster fortlöpande och stegvis gör sina tjänster mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Enligt förslaget ska tillgänglighetskraven för audiovisuella medietjänster (för närvarande konventionell tv) utvidgas till programutbud på beställ-tv. Ljud- och textningsskyldigheten av beställ-tv-utbudet ska i detta skede omfatta den del av programutbudet där man redan tillämpar skyldigheten till tillgänglighet på linjär tv. Ljud- och textningstjänstens andel av dessa beställ-tv-utbud ska vara 30 procent.

Med beaktande av skyldigheten enligt AVMS-direktivet att successivt öka tjänsternas tillgänglighet kan en andel på 30 procent anses vara lämplig med tanke på aktörernas och konsumenternas behov i nuläget samt att skyldigheten inte tidigare har omfattat beställ-tv-utbudet. Leverantörer av medietjänster ska regelbundet rapportera till Transport- och kommunikationsverket om genomförandet av skyldigheten. De ska dessutom tillställa Traficom handlingsplaner för tillgänglighet för att fortlöpande och successivt göra sina tjänster mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Rapporteringsskyldigheten och skyldigheten att upprätta handlingsplaner tillämpas på alla leverantörer av medietjänster, det vill säga även dem som inte omfattas av ljud- och textningsskyldigheten. Rapporteringsskyldigheterna gör det möjligt att regelbundet följa upp hur skyldigheterna i fråga om tillgänglighet uppfylls och bedöma om den kvantitativa nivån på textningsskyldigheten är tillräcklig. Skyldigheterna gör det också möjligt att ingripa i missförhållanden samt att bedöma behovet av att ändra lagstiftningen i ett senare skede.

På finansministeriet pågår ett projekt för utveckling av digital identitet, inklusive elektronisk identifiering. Ett av målen för projektet är att ta man ska kunna identifiera sig digitalt i olika tjänster, speciellt myndighetstjänster, på lika villkor.

Utgående från nationella behov föreslås kriterier för textningens kvalitet som ska förbättra begripligheten i programutbudet. Utvidgningen av ljud- och textnings-skyldigheten för audiovisuella tjänster till att omfatta beställ-tv samt kvalitetskravet på textning och rapporteringsskyldigheterna i fråga om tillgänglighet förbättrar medietjänsternas tillgänglighet och därigenom yttrandefriheten.

Förslaget avser att förbättra tillgängligheten i kommunikationstjänster (telefon- och bredbandsabonnemang) bland annat genom en skyldighet att offentliggöra uppgifter om avtal på ett tillgängligt sätt. När det gäller samhällsomfattande tjänster för bredband ska det genom förordning av statsrådet föreskrivas om särskilda behov hos personer med funktionsnedsättning när det gäller allmänna telefoni-tjänster och bredband. I förordningen föreskrivs bland annat om en förbindelse av jämn kvalitet som möjliggör tolkningstjänster samt om rätten att få tillgång till de tjänster som behövs för att sköta en kundrelation som gäller ett abonnemang. Propositionen kan anses främja tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Högskolornas nätverk ESOK och utvecklingsprojektet OHO! (för bättre studieför-måga, välbefinnande och delaktighet på högskolorna) som finansieras av under-visnings- och kulturministeriet arbetar för att förbättra tillgängligheten och skapa optimala förutsättningar för studier (www.esok.fi och www.ohohanke.fi).

Med stöd från DigiCampus delprojekt Esteettömyys ja saavutettavuus (ESA) skapas för DigiCampus etablerade, föredömliga rutiner och verksamhetsmodeller för att säkra tillgängligheten samt mekanismer för kontinuerlig utvärdering av rutinerna.

Inom inrikesministeriets förvaltningsområde byggs nya brandstationer med beaktande av tillgänglighet. Kriterierna för webbtillgänglighet och kommunikativ tillgänglighet beaktas på webbsidorna och i säkerhetskommunikationen, bland annat i utformningen av e-tjänster och material. Enligt till exempel räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor ska elektroniska tjänster omfatta alla befolkningsgrupper före 2024.

Målet för strategin för förvaltning av finskas fastigheter och lokaler i utlandet 2019–2030 (utrikesministeriet 20.9.2019) är att säkerställa att lokalerna är sunda och trygga. Ur denna utgångspunkt är tillgänglighet en viktig aspekt för både utrikesministeriets anställda som kunderna. Man arbetar för att uppfylla de finländska normerna för tillgänglighet med beaktande av myndigheternas krav på tillgänglighet i mållandet samt eventuella lokala krav på brandsäkerhet och byggnadsskydd. Harmoniseringen görs alltid utifrån omständigheterna i varje enskilt fall och beskickningarna informerar både sina anställda och kunderna om eventuella brister i tillgängligheten samt hur de har lösts, till exempel att det finns en tillgänglig toalett på andra våningen i kontorsbyggnaden.

Enheten för fastighets- och upphandlingstjänster vid utrikesministeriet arbetar för att tillsammans med beskickningarna sammanställa informationen om tillgänglighetsstatus i samtliga lokaler och avgöra om denna information ska läggas ut på beskickningarnas webbsidor för kunderna.

4.4.3 Resultatindikatorer

För närvarande är bestämmelserna i tillgänglighetsförordningen och diskrimineringslagen otillräckliga med tanke på att genomföra samtliga krav som i funktionsrättskonventionen ställs på den byggda miljön. Det är inte meningen att skäliga anpassningar ersätter grundläggande tillgänglighetslösningar och att tillgänglighetsförordningen endast tillämpas på tillståndspliktigt byggande, det vill säga på bara en del av den byggda miljön.

Både FN:s funktionsrättskonvention och tillgänglighetsförordningen stärker ställningen och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Diskrimineringsombudsmannen konstaterade ändå i sina mål för regeringsprogrammet 2019–2023 att bristerna i tillgängligheten i den befintliga byggda miljön är alltjämt ett betydande problem i Finland. Statsrådets förordning om byggnaders tillgänglighet är oundvikligen av allmän karaktär och minimikraven garanterar inte alltid att alla har likvärdiga funktionsmöjligheter. De grundläggande tillgänglighetslösningarna genomförs vid nyproduktion, men det finns mycket rum för förbättring i fråga om tillgängligheten i syn- och hörselmiljön.

De kommunala byggnadstillsynsmyndigheterna tillämpar tillgänglighetsförordningen i praktiken. De ska vara insatta i betydelsen av tillgänglighet och förstå konsekvenserna av tillämpningarna. I en del kommuner ber man funktionsrättsråden uttala sig om tillgängligheten i samband med bygglovsprocessen vid betydande byggprojekt.

Det nuvarande bostadsbyggnadsbestånd är alltfjämt rätt otillgängligt. Till de största problemen i gamla flervåningshus är att de saknar hiss eller hissen är liten. I kartläggningen "Hissit kartalle" (Byggnader med hiss – Kartläggning och sammanföring av bygginformationsmaterial) (2016) granskades var det finns information att få om byggnader med eller utan hiss, samt hurdan denna information var. Utifrån en bedömning som bygger på bostädernas byggtidpunkt är antagligen cirka 15 procent av de nuvarande bostäderna tillgängliga.

I takt med att befolkningen åldras ökar behovet av tillgängliga bostäder, vilket kräver både nybyggnation och ombyggnad av befintliga bostäder. Här är statens reparationsunderstöd viktiga och det behövs även reparationsrådgivning.

År 2019 uppgick anslagen för reparationsunderstöd (understöd för reparation av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning, hissunderstöd och tillgänglighetsunderstöd) till 25,7 miljoner euro som tilldelades till 1 205 understödstagare, det vill säga privatpersoner, bostadsaktiebolag och fastighetsbolag. Antalet eftermonterade hissar var 118.

Många offentliga byggnader, som gamla gränsbevakningsstationer, har dålig tillgänglighet och det går inte heller alltid att åtgärda det. Vid behov utförs gränskontrollen i fordonen och kommunikationen sköts med hjälp av assistenter och skriftligt. Ett problem för tillgodoseendet av tillgängligheten är att ansvaret är fördelat mellan flera aktörer (Gränsbevakningsväsendet, NTM-centralen, Senatfastigheter, Tullen).

Inom kommunikationsministeriets förvaltningsområde har det de senaste åren tagits fram en hel del nationell och internationell forskning i tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Exempel på nationella studier är bland annat Traficoms forskningsrapporter från 2019 *Sakernas internet och intelligenta miljöer möjliggör tillgängliga mobilitetstjänster* och *Förundersökning av tillgängligheten hos automatiserade fordon och trafiktjänster för vägtrafik*.

Redogörelserna anknyter till åtgärdsprogrammet Digitala transport- och kommunikationstjänster görs tillgängliga. Som ett exempel på utredningar som föranleds av lagstiftningen kan nämnas Traficoms regelbundna förfrågningar för övervakning av ljud- och textningsskyldigheten.

Det finns alltså brister i tillgodoseendet av de språkliga rättigheterna. Myndigheterna ska i sin verksamhet exempelvis främja möjligheterna för dem som använder teckenspråk att använda och få information på sitt eget språk, men i praktiken realiserar detta inte alltid.

Funktionsrättsorganisationerna betonade i sina yttranden våren 2020 att tillgänglighet är fundamental för att personer med funktionsnedsättning fullt ut ska kunna delta i samhället. Enligt organisationerna är det nödvändigt att tillgången till digitala tjänster utvecklas och förbättras. I Vanes förfrågan 2017 nämndes också tillgänglighet som en förutsättning för verklig delaktighet, med betoning på tillgängligheten i digitala tjänster.⁵

4.4.4 Mål och åtgärder för att förbättra tillgängligheten

Mål:

Säkerställa att förpliktelserna enligt FN:s funktionsrättskonvention beaktas på ett ändamålsenligt sätt vid lagberedningen och genomförandet av lagar.

Åtgärder:

25. Upprätta en rättslig ram för såväl identifierade som framtida behov av bestämmelser om tillgänglighet i samband med beredningen.

Ansvariga: samtliga ministerier

⁵ Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska här.

26. Utvärdera kompatibiliteten och omfattningen av ministeriernas tillgänglighetsbestämmelser i relation till förpliktelserna enligt funktionsrättskonventionen.

Ansvarig: MM

Mål:

Främja jämlikhet för personer med funktionsnedsättning i ministeriernas verksamhet.

Ta hänsyn till jämlikhet i samband med ministeriernas evenemang, i fråga om kommunikationen om och tillgängligheten i evenemangen.

Åtgärder:

27. Informera om tillgängligheten i möteslokaler på Senaattila.

28. Informera om tillgängligheten i lokalerna på ministeriernas webbplatser och i rekryteringsannonser.

29. Informera om tillgängligheten i lokalerna för ministeriernas evenemang. Utbilda personalen i att berätta om tillgängligheten vid evenemangen.

30. Se till evenemangen arrangeras så att tillgänglighet och likabehandling tillgodoses oavsett om evenemanget ordnas i statsrådets lokaler eller i hyrda lokaler.

Ansvariga: samtliga ministerier

Mål:

Ge kunderna större möjlighet att välja leverantör av tolktjänster och underlätta smidig leverans av tjänsterna.

Åtgärd:

31. Verkställa de nödvändiga operativa ändringarna och/eller ändringarna i tolkningstjänstlagen så att upphandling enligt lagen kan genomföras på ett kundorienterat, ändamålsenligt och ekonomiskt sätt.

Ansvarig: SHM

Mål:

Förbättra webbtillgängligheten så att så många personer med funktionsnedsättning som möjligt kan använda webbplatser självständigt.

Åtgärder:

32. Förbättra tillgängligheten i offentliga webbplatser och mobilapplikationer med hjälp av information, vägledning och rådgivning samt genom tillsyn.
33. Utnämna en tillgänglighetsansvarig vid varje ministerium.
34. Foga materialet om tillgänglighet i eOppiva till ministeriernas introduktionsprogram.
35. Se till att det på samtliga ministeriers webbplatser finns ett tillgänglighetsutlåtande och möjlighet att lämna respons.

Ansvariga: Alla ministerier

Mål:

Ta fram en tillgänglig digital id-handling.

Åtgärd:

36. Utredda i samarbete med funktionsrättsorganisationerna nya metoder för att möjliggöra tillgänglig digital legitimering.

Ansvarig: FM

Mål:

Främja planering som lämpar sig för alla samt tillgängligheten i byggnader och fysiska miljöer genom informationsstyrning och utvecklingsinsatser.

Stödja byggnadstillsynerna genom informationsstyrning och spridning av bästa metoder för att på detta sätt säkerställa deras påverkansmöjligheter.

Åtgärder:

37. Delta i att ordna utbildningar om tillgänglighet och tillgänglighetsförordningen via samarbetsnätverk.

38. I kommunikationen om tillgänglighetsförordningen lyfta fram betydelsen av tillgänglighet i byggande, bland annat med hjälp av anvisningen om tillgänglighetsförordningen och planeringsguiden om tillgängliga byggnader och deras omgivning.

39. Medvetandegöra och stärka kunskapsbasen om betydelsen av planering och tillgängligt byggande som lämpar sig för alla vid ny- och ombyggnation samt som en del av planenlig fastighetsförvaltning genom att tillhandahålla invånarna, ägarna och bostadsbolagen samt personer i fastighetsskötselbranschen information via webbtjänsten för reparation som finns på miljöförvaltningens gemensamma webbplats Miljo.fi.

Ansvarig: MM

Mål:

Övervaka genomförandet av tillgänglighetsförordningen.

Åtgärder:

40. Övervaka efterlevnaden av funktionsrättskonventionen vid genomförandet av tillgänglighetsförordningen.

41. Utredda tillämpningen av det i tillgänglighetsförordningen föreskrivna undantaget på toalett- och tvätttrum i student- och ungdomsbostäder.

42. Hålla regelbundna diskussionsmöten om tillgänglighetsförordningen med funktionsrättsorganisationerna.

Ansvarig: MM

Mål:

Fortsätta det av statsrådets kansli påbörjade utvecklingsarbetet för att säkerställa tillgängligheten i statsrådets lokaler och service samt lika möjligheter till deltagande.

Åtgärd:

43. Samordna åtgärderna för utveckling av tillgängligheten i statsrådets lokaler. Genomföra tillgänglighetsgranskningar och tillgänglighetskartläggningar (i samband med planeringen av renoveringar) i samarbete med Senatfastigheter samt granska och utveckla tillgängligheten i statsrådets lokalkoncept.

Ansvarig: SRK i samarbete med MM

Mål:

Utveckla teckenspråkslagen.

Åtgärder:

44. Inleda ett projekt för bedömning av behovet av utveckling av teckenspråkslagen.

Ansvarig: JM

4.5 Säkerhet och risksituationer (artikel 11 i funktionsrättskonventionen)

I risksituationer ska vidtas alla åtgärder som är nödvändiga för att säkerställa skydd och säkerhet för personer med funktionsnedsättning. Detta omfattar också väpnade konflikter, humanitära nödlägen och naturkatastrofer.

4.5.1 Strukturindikatorer

Gränsbevakningsväsendet, räddningsväsendet och polisen, vilka hör till inrikesministeriets förvaltningsområde, omfattas lagstadgade allmänna principer, som proportionalitetsprincipen. Åtgärderna ska kunna försvaras i förhållande till hur viktigt, farligt och brådskande uppdraget är, det mål som eftersträvas samt uppträdande, ålder, hälsa och andra motsvarande omständigheter som gäller den person som är föremål för åtgärden och övriga omständigheter som inverkar på

helhetsbedömningen av situationen. Detta förutsätter att myndigheterna är medvetna om olika befolkningsgruppers behov.

Polisstyrelsen och Gränsbevakningen har antagit etiska regler. Räddningsväsendets värderingar – mänsklighet, professionalitet och tillförlitlighet – har en stark etisk förankring. God förvaltning kännetecknas av ett etiskt förhållningssätt, och syftet med etiska regler är att stärka allmänhetens förtroende för myndigheterna. Jämlikhet och icke-diskriminerande bemötande är fundamentala för samtliga räddningsmyndigheters verksamhetsnormer.

I 18 § i räddningslagen (379/2011) föreskrivs om utrymningssäkerhet i vårdinrättningar samt vid service- och stödboende. Enligt bestämmelsen ska verksamhetsidkaren genom på förhand gjorda utredningar och planer och genom åtgärder som vidtagits på grundval av dem se till att det vid en eldsvåda eller någon annan farlig situation är möjligt för de boende och de personer som vårdas att lämna lokalen tryggt antingen självständigt eller med hjälp. Med verksamhetsidkare avses kommuner och andra offentligrättsliga samfund som ombesörjer driften av vårdinrättningar och ordnandet av service- och stödboende samt företag och andra sammanlutningar som ingått avtal med en kommun eller ett offentligrättsligt samfund. Räddningsmyndigheten övervakar efterlevnaden av lagen genom brandsyn och dokumentbaserad tillsyn.

Enligt 19 § räddningslagen (379/2011) ska verksamhetsutövaren för bostadsbyggnader och lokaler där invånarna har sämre funktionsförmåga än normal göra en utredning om utrymningssäkerheten av vilken det framgår hur sättet att använda byggnaden eller utrymmena och personernas begränsade, nedsatta eller avvikande funktionsförmåga och andra faktorer som påverkar utrymningssäkerheten beaktas i beredskapen för eldsvådor och andra farliga situationer och i utrymningsarrangemangen.

4.5.2 Processindikatorer

Räddningsväsendet tar hänsyn till boendeförhållandena för personer med funktionsnedsättning i sitt övervakningsuppdrag och i samarbetet med social- och hälsovården. Nya arbetsmodeller tas fram för att personer med nedsatt funktionsförmåga ska beaktas bättre än tidigare. Till exempel Södra Karelens räddningsverk och

Södra Karelens social- och hälsovårdsdistrikt Eksote har utarbetat det gemensamma konceptet Tryggheten i hemmaboende. Det omfattar tre projekt för identifiering och hantering av säkerhetsriskerna vid hemmaboende i ett så tidigt skede som möjligt. Syftet med konceptsamarbetet är att bygga upp ett nätverk där aktörerna har en tydlig ansvarsfördelning och de människor som använder aktörernas tjänster är i en likvärdig ställning. Avsikten är att sprida konceptet också till de övriga räddningsverksamhetsområdena.

Polisen identifierar i sin förebyggande verksamhet personer med funktionsnedsättning som potentiella offer för bluffbrott och arbetar för att medvetandegöra dem om dessa brott (bland annat med hjälp av funktionsrättsorganisationerna). Inom polisen finns specialkunskap i diskriminering av personer med funktionsnedsättning, och utbildning i likabehandling och icke-diskriminering är obligatorisk. Utbildningen har tagits fram inom projektet Fakta mot hat, som också inbegriper personer med funktionsnedsättning.

I polisförhör anlitas tolkar och används alternativa utfrågningsmetoder, till exempel att frågorna och svaren skrivs ner. Man är också medvetna om problem som kan uppstå i dessa situationer, som svårigheter med tolkning mellan olika språkgrupper samt eventuellt bristande läs- och skrivfärdigheter. Verksamheten bedöms i varje situation och fall skilt och lösningarna anpassas därefter. Vid behov anlitar man arbetsmyndigheter och andra med den specialkompetens som behövs.

Räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor har strukturerats kring åtta effektmål. Målen anknyter på många sätt också till tryggheten av säkerheten för personer med funktionsnedsättning. I målen fastställs bland annat följande: människornas förmåga att agera säkert i vardagen förbättras, antalet personer med begränsad funktionsförmåga som dör i bränder eller råkar ut för olyckor minskar senast 2024, räddningsverkens elektroniska tjänster som omfattar olika befolkningsgrupper tas i bruk senast 2022, aktörer som producerar tjänster för hemmet främjar aktivt säkerheten senast 2025, kundgruppernas behov identifieras systematiskt och räddningsväsendet producerar likartade tjänster utifrån behoven. Även känslan av omtanke ska öka när förhållandet mellan människor och samman slutningar förstärks.

Funktionsrättsorganisationernas, räddningsmyndigheternas och trafikidkarnas samprojekt Mutual Trust, som avslutades 2019, medverkade till kartläggningen av

räddningsmyndigheternas beredskap att rädda personer med funktionsnedsättning och bidrog till kunskapsbasen och förståelsen.

Polisen har omfattande nationellt och internationellt samarbete för utveckling av polisarbetet. Polisyreshögskolan medverkar till exempel i projektet BuildERS med 17 deltagande organisationer från Europa, USA och Indonesien. I projektet tar man fram metoder och verktyg för att stärka krisresistensen hos medborgare, sammanlutningar och samhället, inklusive de mest sårbara grupperna. Forsknings- och innovationsprojektet Building European Communities' Resilience and Social Capital (BuildERS) för uppbyggande av resiliens och socialt kapital i europeiska samhällen ingår i Horisont 2020 och finansieras av Europeiska unionen. Polisyreshögskolan samarbetar också med stiftelsen Autismisätiö med att ta fram undervisningsmaterial om hur man i polisarbetet ska bemöta personer med autismspektrumtillstånd.

Tillgängligheten i larmmeddelanden har förbättrats och numera går det att skicka ett nödmeddelande per sms eller med appen 112.

4.5.3 Resultatindikatorer

Forskningsrönen och statistikuppgifterna om inrikesministeriets förvaltningsområde består av offentliga uppgifter. Gränsbevakningsväsendet har inte tagit fram forskning eller statistik där funktionsnedsättning används som kategoriseringsgrund. Inom räddningsväsendet arbetar man oavbrutet för bättre beaktande av specialgrupper inom informationsbaserad ledning, bland annat genom att analysera data som samlas i systemet för brandundersökningar och olycksstatistik (PRONTO). Polisyreshögskolan har publicerat en översikt över hatbrott i Finland som kommit till polisens kännedom 2020. Vid inrikesministeriet har man kommit till insikt om att det behövs mer information som de särskilda säkerhetsbehoven hos personer med funktionsnedsättning.

Funktionsrättsorganisationerna ser det som viktigt att personer med funktionsnedsättning uppmärksammas när det gäller förebyggande och föregripande av tillbud, men detta ska ske utan obefogade restriktioner på deras självständighet. Organisationerna har påpekat att personer med funktionsnedsättning har svårigheter med boendesäkerheten, bland annat med att underhålla brandvarnare och se till att de fungerar. Snörika vintrar innebär flera riskfyllda dagar för personer med fysisk

funktionsnedsättning eftersom husbolagen inte alltid hinner röja räddningsvägarna omedelbart och hålla dem snöfria. I höghus är räddningsluckorna omöjliga att använda för personer med fysisk funktionsnedsättning.

4.5.4 Mål och åtgärder för att säkerställa skydd och säkerhet

Mål:

Skapa en gemensam lägesbild av olika befolkningsgruppers behov avseende säkerhet och kunskaper om säkerhet. Kartlägga behoven med beaktande av jämlikhetsaspekten i förvaltningsområdenas verksamhet.

Åtgärder:

45. Ta med rättigheterna för personer med funktionsnedsättning bland annat vid upprättandet av effektmålen i räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor, och inom räddningsutbildning och räddningsövningar tänka på de särdrag som anknyter till att rädda personer med funktionsnedsättning. Säkerhetskunnande är en fråga för hela inrikesförvaltningen. Medvetandegörandet riktas åt två håll, dels tillhandahålls säkerhetskunnande till alla befolkningsgrupper, dels förmedlas information om folkgruppernas behov till myndigheterna.

Ansvarig: IM

Mål:

Framhålla behoven hos personer med funktionsnedsättning i räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor.

Åtgärd:

46. Ta fram säkerhetsutbildning som är människonära och svarar på olika befolkningsgruppers behov.

Ansvarig: IM

Mål:

Stärka ägandet av säkerheten och höja säkerheten i att bo hemma.

Åtgärd:

47. Räddningsväsendet deltar aktivt i projekthelheten Tryggheten i hemmaboende, som syftar till att bygga upp ett faktiskt fungerande nätverk och ett koncept för bättre säkerhet i hemmet.

Ansvarig: IM

Mål:

Öka medvetenheten om personer med funktionsnedsättning som brottsoffer. Ta hänsyn till icke-diskriminering av personer med funktionsnedsättning även i samband med straffprocesser.

Åtgärder:

48. Använda statsrådets handlingsprogram mot människohandel, som utarbetas under 2020, i den egna verksamheten. Identifiera ställningen av personer med funktionsnedsättning som möjliga offer för människohandel och beakta detta i den egna verksamheten, bland annat inom brottsbekämpning. Utbilda personalen i att identifiera utsatta personer som brottsoffer, bemöta dem och ta hänsyn till deras specialbehov till exempel i samband med utfrågning.

Ansvarig: IM

Mål:

Integrera skälig anpassning i myndighetsverksamhet som riktas mot personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

49. I samband med reformen av räddningslagen under innevarande regeringsperiod granska genomförandet av principerna för skälig anpassning i lagstiftningen om räddningsväsendet för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning bemöts med respekt.

Ansvarig: IM

4.6 Att leva självständigt och att delta i samhället (*artikel 12, 14, 19 och 29 i funktionsrättskonventionen*)

Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet att välja sin boställningsort samt var och med vem de vill leva på samma villkor som andra. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till de tjänster som behövs för att stödja boendet och delaktigheten i samhället. Som exempel kan nämnas boendetjänster och personlig assistans. Service som är avsedd för allmänheten ska vara tillgänglig på lika villkor för personer med funktionsnedsättning. Också specialtjänster, stödåtgärder och anpassningsåtgärder ska finnas som stöd för ett självständigt liv. Personer med funktionsnedsättning ska på samma villkor som andra ha möjlighet att delta i det politiska och offentliga livet.

4.6.1 Strukturindikatorer

För närvarande ordnas tjänster för personer med funktionsnedsättning främst med stöd av socialvårdslagen (1301/2014), lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977). Därtill regleras klientprocesserna och anordnandet av tjänst genom bland annat klientavgiftslagen (734/1992) samt lagarna om patientens och klientens ställning och rättigheter (785/1992, 812/2000).

Väsentliga element i livet för personer med funktionsnedsättning är bland annat frågor gällande självbestämmande och säkerhet. De behandlas i avsnitten 5.2 och 5.5 ovan.

Finansierings- och utvecklingscentralen för boendet (ARA) har sedan 2005 beviljat investeringsstöd för grupper med särskilda behov för olika boenderelaterade projekt. De regleras genom lagen om understöd för förbättring av bostadsförhållandena för grupper med särskilda behov (1281/2004). Syftet med understöden är att öka utbudet på hyresbostäder med skäliga boendekostnader som lämpar sig för boendeböven hos personer tillhörande grupper med särskilda behov. Understöden kan beviljas endast i kombination med räntestödslån som godkänts av ARA, varigenom bostadsprojekten för grupper med särskilda behov också får statens räntestöd och statsgaranti.

4.6.2 Processindikatorer

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering ska de individuella behoven hos personer med funktionsnedsättning beaktas bättre som en del av reformen av lagen om service och stöd på grund av handikapp. Samtidigt införs en personlig budget för personer med funktionsnedsättning på prov. I samband med försöken ska även behoven av ändringar i lagstiftningen bedömas. Tjänster för svenskspråkiga personer med funktionsnedsättning ska tryggas.

Enligt regeringsprogrammet ska också de olika åldersgruppernas och befolkningsgruppernas olika behov när det gäller boende beaktas. Vi ser till att det statliga stödet till boende för grupper med särskilda behov är tillräckligt. Boende i gemenskap ska utvecklas.

Avvecklingen av institutionsvården av personer med intellektuell funktionsnedsättning kommer att slutföras, och möjligheterna att bli självständig kommer att stödjas för personer med intellektuell funktionsnedsättning och för unga och vuxna med autismspektrumtillstånd genom att man understöder att personen skaffar en bostad som motsvarar de individuella behoven och genom att bostadsobjekt byggs i vanliga bostadsområden.

Den fortsatta beredningen av en totalreform av lagstiftningen om service och stöd på grund av handikapp inleddes i början av 2020 i den så kallade delaktighetsarbetsgruppen som tillsattes av social- och hälsovårdsministeriet. Tillsättandet av arbetsgruppen svarade på ett av de utlåtanden som riksdagen gav i samband med behandlingen av funktionsrättsorganisationernas medborgarinitiativ "Ingen marknadsvara!". Arbetsgruppen ska utarbeta förslag till bestämmelser om tjänster för personer med funktionsnedsättning avseende deras delaktighet samt om rättsmedel i samband med val av sättet att ordna tjänsterna. Den fortsatta beredningen av reformen ska dessutom beakta bland annat den pågående social- och hälsovårdsreformen och kopplingarna till reformen av lagstiftningen om självbestämmande (den nya klient- och patientlagen) och reformerna av delaktigheten i arbetslivet för personer med funktionsnedsättning. Målet är att den nya lagstiftningen om service och stöd till personer med funktionsnedsättning ska träda i kraft samtidigt med social- och hälsovårdsreformen år 2023.

Social- och hälsovårdsministeriet finansierade och Institutet för hälsa och välfärd samordnade år 2019 riksomfattande utbildning om anordnande och upphandling

av tjänster för personer med funktionsnedsättning. I utbildningen deltog sammanlagt cirka 1 000 personer. Projektet planerades och genomfördes och dess effekter följs upp i brett samarbete med bland annat funktionsrättsorganisationerna, arbets- och näringsministeriet och kommunerna.

ARA har genomfört utvecklingsprojekt inom individuellt boende för personer med utvecklingsstörning. Åren 2017–2019 genomförde ARA tillsammans med organisationer samt kommuner och samkommuner projektet *På hemvägen* i vilket man byggde upp bostads- och grannskapsnätverk som gör det möjligt för unga som behöver särskilt stöd att bo i vanliga bostäder. Nätverken arbetar för att invånarna ska få individuellt anpassat stöd i det egna hemmet, och att invånarna i nätverket får kollektivt stöd av varandra. Det väsentliga är att invånarna använder sig av när servicen och är med i det lokala kollektivet.

4.6.3 Resultatindikatorer

Ett tillräckligt utbud av kvalitativa tjänster är en viktig förutsättning för ett självständigt liv. På riksnivå har i synnerhet antalet personer som får boendetjänster och personlig assistens ökat stadigt, men det finns stora regionala skillnader i utbudet och organiseringen av samt kvaliteten på särskilda tjänster för personer med funktionsnedsättning. Beredningen av en totalreform av lagstiftningen om service för personer med funktionsnedsättning har pågått under flera regeringsperioder.

Att personer med olika slags funktionsnedsättning ska ha lika tillgång till tjänster försvåras av att servicen regleras genom separata lagar. Åsikterna och önskemålen hos personer med funktionsnedsättning och deras individuella servicebehov och livssituation ska ges större hänsyn vid bedömningen av servicebehovet, planeringen av servicen samt i servicebesluten och när servicen tillhandahålls.

Vid samrådet våren 2020 framhöll flera funktionsrättsorganisationer att avveckling av institutionsboende ska prioriteras. Organisationerna poängterade dessutom satsningar på individuella boendelösningar samt systematisk uppföljning av funktionsförmågan hos personer som flyttat från institutionsboende till att bo självständigt i stödboende. Därtill sågs bostadsaktiebolagens ansvar för skäliga anpassningar i boende som viktigt med avseende på jämlikhet. Även i Vanes förfrågan år

2017 sågs individuella boendelösningar som viktiga med tanke på att möjliggöra självständigt boende.⁶

Finland har ställt som mål att helt avveckla boende på institutioner för utvecklingsstörda före 2020. Vid utgången av 2018 var alltså 521 personer i långvarig sluten vård och vid utgången av 2019 var antalet 452 personer. Avveckling av institutionsvården av personer med funktionsnedsättning och genomförande boende och tjänster enligt de individuella behoven kan realiseras genom införande av mångsidigare metoder för att ordna och upphandla boende och tjänster. Till denna utveckling bidrar också reformen av lagstiftningen om stöd och service för personer med funktionsnedsättning.

Enligt utredningar och riksomfattande uppföljning är utbudet av boendeformer för personer med utvecklingsstörning alltså ensidigt, huvudsakligen på grupphem. Enligt Institutet för hälsa och välfärds databas Sotkanet fanns det vid utgången av 2018 över 8 000 vårdplatser på grupphem med heldygnsvård. Andelen assisterat boende och stödboende har hållits på samma nivå de senaste åren. Fördelningen mellan olika former av boendeservice har varit nästan oförändrad de senaste tio åren. Enligt ARAs utvecklingsprojekt skulle många av dem som bor i grupphem klara av att bo självständigt med stöd.

År 2019 beviljade ARA 10,9 miljoner euro i understöd för produktionen av sammanlagt 120 bostäder för personer med utvecklingsstörning.

De behövs fortfarande bostäder för personer med utvecklingsstörning som flyttar ut från institutionsvård eller barndomshemmet. En del av personer med funktionsnedsättning som bor på grupphem vill bo självständigt. Därför bör boendelösningarna göras mer individanpassade. Utöver vanliga hyresbostäder behövs bostadsgrupper och bostadsnätverk med tillgång till stöd och service.

⁶ Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska här.

4.6.4 Mål och åtgärder för att stärka självständigt liv och delaktighet

Mål:

Att tillgodose jämlikheten och delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning oberoende av funktionsnedsättningens karaktär, stöda personernas rätt att medbestämma om sitt liv samt trygga tillgången till individuellt anpassad service.

Åtgärder:

50. Genomföra totalreformen av lagstiftningen om service till personer med funktionsnedsättning så att den nya lagstiftningen och genomförandet av den överensstämmer med FN:s funktionsrättskonvention. Stödja genomförandet av den nya lagstiftningen genom att se över avsnittet om lagstiftning i Institutet för hälsa och välfärds handbok om funktionshinderservice.

Ansvariga: SHM, Institutet för hälsa och välfärd

Mål:

Ge personer med funktionsnedsättning bättre möjligheter att delta i organiseringen av tjänster för ett självständigt liv.

Åtgärder:

51. Ta fram, sammanställa och sprida bästa metoder för organisering och upphandling av boende och service för personer med funktionsnedsättning.

52. Genomföra ett försök med personlig budget och utarbeta ett förslag till Finlands modell för personlig budget för service till personer med funktionsnedsättning.

Ansvariga: Institutet för hälsa och välfärd, SHM, MM, ARA, ANM, FM

Mål:

Främja beaktandet av samekulturens särdrag vid bedömningen av behovet av assistens och stöd och planeringen av servicen till samiska personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

53. Förbättra utbudet av verktyg på samiska för socialt arbete med personer som har funktionsnedsättning (bland annat mer material på samiska i handboken om funktionshinderservice).

Ansvarig: SHM i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd

Mål:

Säkerställa tillgången på reparationsunderstöd (understöd för reparation av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning, understöd för avlägsnande av rörelsehinder och understöd för efterinstallation av hiss) och främja hissinstallationer i det befintliga bostadsbeståndet.

Åtgärder:

- 54. Effektivisera kommunikationen om reparationsunderstöden.
- 55. Understöd lokala hissarbetsgrupper och annat samarbete.
- 56. Sprida information om efterinstallation av hiss bland annat via webbplatsen Hissiin.fi.

Ansvarig: MM och ARA

Mål:

Styra den statsunderstödda produktionen av bostäder för personer med funktionsnedsättning mot större individanpassning och mångsidighet.

Åtgärd:

- 57. Bidra till att produktionen av bostäder till personer med funktionsnedsättning möjliggör boende i överensstämmelse med FN:s funktionsrättskonvention (ett tillräckligt utbud av olika boendelösningar för personer med funktionsnedsättning, speciellt i det normala bostadsbeståndet).

Ansvariga: SHM i samarbete med MM

Mål:

Utnyttja resultaten av jämlikhetsutredningar för att förbättra boendeförhållandena för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

58. Utnyttja ARAs reparations- och investeringsunderstöd för boende för personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: MM, SHM, JM och FM

Mål:

Stödja jämlikheten med avseende på boende för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

59. I samband med följande reform av fastighetsbeskattningen bereda en ändring av fastighetsskatten på boendetjänster för personer med funktionsnedsättning och andra befolkningsgrupper så att den motsvarar fast boende.

Ansvariga: FM i samarbete med MM och SHM

4.7 Rörlighet

(artikel 9, 18 och 20 i funktionsrättskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning ska ha möjlighet till fri rörlighet. Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt till personlig rörlighet med största möjliga oberoende. Denna rättighet ska säkerställas genom att underlätta rörligheten på det sätt och vid den tid personerna själva väljer och i skälig utsträckning ordna assistans och stöd som behövs för detta. Det är viktigt att trygga tillgången till tillgängliga transporter och tillgänglig information om tjänster.

4.7.1 Strukturindikatorer

Totalreformen av lagstiftningen om trafiktjänster, som trädde i kraft i sin helhet 2018, påverkar också rörligheten för personer med funktionsnedsättning. Genom den nya lagen om transportservice (320/2017) regleras också taxitrafiken. Denna reglering är nationell. Enligt lagen ska tillståndshavare för taxi sörja för bland annat

att föraren säkerställer att passageraren tryggt kan ta sig in i och ut ur fordonet och erbjuder den hjälp som behövs, föraren har tillräcklig interaktionsförmåga, tillräckliga språkkunskaper och tillräcklig lokalkännedom om det huvudsakliga verksamhetsdistriktet och att föraren har förmåga att beakta de särskilda behov en passagerare med funktionshinder har. Tillsynsmyndighet är Transport- och kommunikationsverket Traficom.

För närvarande bereds en ändring av lagen. Genom ändringen ska man bland annat precisera bestämmelserna om taxiförarprovet och anordnandet av det, och taxiförare ska kunna delta i den frivilliga utbildning rörande medvetenhet om funktionshinder som avses i lagen, vilket upphandlande enheter sedan kan använda som kriterium vid konkurrensutsättning. Taxiföretagare ska gå en kortfattad företagarbildning och ta ett företagarpöv. Utbildningarna och företagarpövet ska ordnas av utbildningsorganisationer som godkänts av Transport- och kommunikationsverket. Taxitjänsternas kvalitet med tanke på personer med funktionsnedsättning beror ändå i hög grad på hur bra de kommunala social- och hälsovårdssektorerna är på att ordna och konkurrensutsätta exempelvis transporter enligt lagen om service till personer med funktionsnedsättning. Kvaliteten på de taxitransporter som FPA betalar med stöd av sjukförsäkringslagen samt systemet med bekant taxi ankommer å andra sidan främst på FPA.

Den som tillhandahåller trafikservice, såväl buss- som taxiföretagare, ska se till att passagerarna har tillgång till väsentliga uppgifter om tjänsterna och fordonens tillgänglighet. Om de tekniska kraven på tillgänglighetsanpassade fordon regleras separat. Inom taxitrafiken ska det även framöver vara möjligt att få avdrag i beskattning för dessa fordon.

EU-förordningarna om passagerarnas rättigheter innehåller särskilda bestämmelser om assistans till personer med funktionsnedsättning. Rättigheternas omfattning varierar beroende på trafikform. Tills vidare saknas bestämmelser om utbildning av personalen i förordningen om tågresenärers rättigheter, den så kallade tågpassagerarförordningen.

Tillgängligheten i kollektivtrafiken förbättras hela tiden, men dessoaktat behövs det också särskilda mobilitetstjänster för personer med funktionsnedsättning. För närvarande ordnas transporttjänster för personer med funktionsnedsättning med stöd

av socialvårdslagen (1301/2014), lagen om service och stöd på grund av handikapp (380/1987) och lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda (519/1977).

4.7.2 Processindikatorer

I regeringsprogrammet fastställs följande: *”I fråga om taxitrafiken ska nödvändiga korrigeringar göras med beaktande av säkerheten i verksamheten [...]. Lösningar tas fram för att åtgärda särskilt de olägenheter som påträffats i den förändrade verksamhetsmiljön (till exempel insynen i prissättningen och tillgången till taxi). Variationen i praxis vid konkurrensutsättning av taxiresor ersatta av Folkpensionsanstalten ska ses över.”* För närvarande pågår en översyn av bestämmelserna om taxitrafiken i lagen om transportservice och det görs en bedömning av behovet av ändringar.

Inom EU bereds en ändring av tågpassagerarförordningen. Rådet nådde under Finlands ordförandeskap enighet om ändringarna. Ändringen ska förbättra rättigheterna för resenärer med funktionsnedsättning, bland annat genom att skärpa kraven på tillgänglighet i passagerarinformationen och ställa krav på personalens kunskaper även inom detta trafikslag. Avsikten med ändringen är också att få passagerarnas rättigheter att svara mot förändringarna i miljön och unionslagstiftningen sedan avreglering av järnvägstransporterna.

Kommunikationsministeriet utreder i samarbete med justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och miljöministeriet vilka problem personer med funktionsnedsättning har råkat ut för när de har använt parkeringstillstånd för rörelsehindrade i områden med privat parkeringsövervakning samt med vilka medel problemen bäst kan avhjälpas.

Kommunikationsministeriet har redan i flera år arbetat för att ta hänsyn till äldre och personer med funktionsnedsättning vid beredningen av olika projekt genom att ordna samråd och be utlåtanden av organisationer och paraplyorganisationer. Företrädare för funktionsrättsorganisationer samt för andra intressenter har tagits med ministeriets trafiksektion och kommunikationssektion vilka behandlar bland annat EU-lagstiftningsprojekt.

Transport- och kommunikationsverket (Traficom) arbetar också för beaktande av tillgängligheten i det dagliga arbetet. Under handlingsprogrammet har verket

ordnat möten med de målgrupper för vilka fysisk och kommunikativ tillgänglighet är viktigast.

Beredningen av den riksomfattande trafiksystemplanen har pågått som parlamentariskt och i samråd med berörda parter sedan juni 2019. Trafiksystemplanen omspänner tolv år och ska stärka den långsiktiga utvecklingen av transportsystemet i hela Finland. Utkastet till trafiksystemplanen färdigställdes hösten 2020. Utkastet och resultaten av konsekvensbedömningen sänds på remiss i början av 2021.

Tillgänglighet betraktas i planen ur det riksomfattande trafiksystemets perspektiv och hänför sig till tillgänglighet i den fysiska miljön, tillgänglighetsanpassade fordon och digital tillgänglighet. Enligt planutkastet ska staten i samarbete med andra aktörer fastställa en vision för trafiksystemets hinderlöshet och digitala trafik tjänsterna tillgänglighet och identifiera olika ansvariga aktörers roll för såväl resekedjans olika delars funktionsduglighet som tillgodoseendet av passagerarnas rättigheter. Utifrån detta ska staten i samarbete med andra aktörer fastställa de förbindelsesträckor av nationell betydelse där man i enlighet med principen *design for all* eftersträvar högklassiga hinderlösa resekedjor samt även säkerställer tillgången på digital hinderlöshetsdata och datas tillgänglighet. I åtgärden ingår pilotprojekt inom hinderlösa resekedjor.

4.7.3 Resultatindikatorer

Till de viktigaste forskningsprojekten hör COST-projekten inom tillgängligheten i långfärdsbusstransporter, låggolvsbussar och tillgängligheten i tågtrafiken, samt forsknings- och utvecklingsprogrammet för tillgänglighet Elsa.

COST-projekten handlar om tvärvetenskaplig och öppen forskning som får finansiering från EU- och genomförs enligt bottom-up-principen på medlemslänernas initiativ. De genomförda projekten har bidragit särskilt till i den tekniska EU-lagstiftningen, bland annat bussdirektivet, förordningen om serviceavtal och yrkesförarkompetensdirektivet.

Med det nationella och tväradministrativa forsknings- och utvecklingsprogrammet för tillgänglighet Elsa 2003–2006 genomfördes kommunikationsministeriets tillgänglighetsstrategi. Inom programmet finansierade man flera FoU-projekt och

examensarbeten samt framtagning av utbildningsmaterial för anställda och planerare inom kollektivtrafiken. Dessutom samordnade man verksamheten i nätverket Tillgänglig kommun, och ordnade flera utbildningstillfällen och seminarier. Programmet fick genomslag både på strategi- och programnivå och resulterade i nya anvisningar, planeringsmetoder, tjänster och produkter för det praktiska projekterings- och byggarbetet och för kundservicen.

Tillgänglighetsfrågor ingår också i det dagliga arbetet på Trafikledsverket. Verket samarbetar med civilsamhällesorganisationer och har medverkat bland annat på seminarier och i workshopar som expert på tillgängligheten i trafikledsinfrastrukturen.

Vid samrådet våren 2020 lyfte många funktionsrättsorganisationer fram självständig rörlighet och rörelsefrihet som grundläggande förutsättningar för jämlikhet för personer med funktionsnedsättning. Enligt organisationerna förekom det stora problem med taxitjänsterna, exempelvis gällande tillgången på taxi, beställningarna, när bilarna kommer och kommunikationen med förarna. Organisationerna betonade att behoven av personer med olika slags rörelsenedsättning ska beaktas i mobilitetstjänsterna. Den fysiska tillgängligheten i kollektivtrafiken sågs också som en viktig del av utvecklingen av mobilitetstjänsterna.

Enligt Vanes förfrågan år 2017 fanns det lokala skillnader i tillgängligheten i kollektivtrafiken och brister sågs bland annat i vägledningen och skyltningen. Antalet resor enligt lagen om service till personer med funktionsnedsättning ansågs vara otillräckligt.⁷

⁷ Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska [här](#).

4.7.4 Mål och åtgärder för att stärka rätten till oberoende rörlighet

Mål:

Kommunikationsministeriets förvaltningsområde verkar för att effektivisera den nuvarande övervakningen av tillståndshavare enligt lagen om transportservice gällande skyldigheten att se till att föraren betjänar passagerarna på ett sakligt sätt och att föraren har förmåga att beakta de särskilda behov en passagerare med funktionshinder har.

Åtgärd:

60. I myndighetstillsynen av taxilagstiftningen fästa avseende vid tillståndshavarens skyldigheter att se till förarnas yrkeskompetens avseende deras förmåga att beakta de särskilda behoven hos personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: KM

Mål:

Kommunikationsministeriets förvaltningsområde arbetar för att främja utvecklingen av taxiförarnas kunskaper och färdigheter så att de kan assistera och transportera passagerare med funktionsnedsättning på ett tryggt sätt, särskilt i fråga om transporter som organiseras eller bekostas av samhället, som transporter enligt lagen om service till personer med funktionsnedsättning och transporter som ersätts av Folkpensionsanstalten.

Åtgärd:

61. Förbättra taxiförarnas kunskaper och färdigheter så att de kan assistera personer med funktionsnedsättning på ett tryggt sätt, särskilt i fråga om transporter som organiseras och ersätts av samhället.

Ansvarig: KM och SHM

Mål:

Kommunikationsministeriet utreder, eventuellt i lämpligt samarbete med justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och miljöministeriet, vilka problem personer med funktionsnedsättning har råkat ut för när de har använt parkeringstillstånd för rörelsehindrade i områden med privat parkeringsövervakning samt med vilka medel problemen bäst kan avhjälpas.

Åtgärd:

62. Om möjligt utreda vilka problem som förekommit vid användning av parkeringstillstånd för rörelsehindrade i områden med privat parkeringsövervakning samt med vilka medel problemen bäst kan avhjälpas.

Ansvariga: KM i samarbete med JM, SHM och MM

4.8 Utbildning

(artikel 24 i funktionsrättskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning har rätt till utbildning på lika villkor som andra. De får inte utestängas från det allmänna utbildningssystemet på grund av sin funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till en integrerad och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet och till undervisning som följer efter grundutbildning på sina hemorter. Personer med funktionsnedsättning ska erbjudas skälig anpassning utifrån sina personliga behov. De ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet.

4.8.1 Strukturindikatorer

Undervisnings- och kulturministeriet svarar för utvecklingen av utbildnings-, vetenskaps-, kultur-, idrotts- och ungdomspolitiken och för det internationella samarbetet. Det arbete som utförs inom undervisnings- och kulturministeriets verksamhetsområden påverkar människors välfärd och framgång på lång sikt. Ministeriet

har som mål att garantera medborgarna möjligheter att utveckla sig själva genom utbildning och kulturtjänster, att trygga den yrkeskunskap som krävs i arbetslivet, att stärka den nationella kulturen och att främja internationellt samarbete. Kärnan i undervisnings- och kulturministeriets strategi 2030 är att ministeriets förvaltningsområde förnyar samhället och skapar bildning. Förnyelseförmågan tryggar välfärden och den hållbara tillväxten.

I enlighet med diskrimineringslagen (1325/2014) ska det alla utbildningar vara möjligt att göra de rimliga anpassningar som personer med funktionsnedsättning behöver. Lagstiftningen om småbarnspedagogiken, undervisningen och utbildningen innehåller också bestämmelser som specifikt tryggar rätten för personer som behöver särskilt stöd och personer med funktionsnedsättning att få det stöd de behöver i utbildningen. Dessutom upprättas individuella planer för att beakta varje individs behov av handledning och stöd.

Genom lagstiftningen tillgodoses rättigheterna för personer med funktionsnedsättning också genom bestämmelser om särskilt stöd, specialundervisning eller särskilda arrangemang som är nödvändiga för undervisningen, utbildningen eller examina. Därtill främjas utbildningsmässig och kulturell integration av invandrare genom lagstiftning om främjande av integration.

I bestämmelserna föreskrivs om rättigheter för individerna och skyldigheter för utbildningsanordnarna, vilka möjliggör deltagande i undervisning och utbildning på lika villkor samt säkerställer de biträdestjänster och hjälpmedel som behövs. Efter den grundläggande utbildningen organiseras de tjänster som studerande med funktionsnedsättning behöver främst med stöd av lagen om service till personer med funktionsnedsättning. Elevernas och studerandenas delaktighet främjas genom bestämmelser om elev- och studerandekårer som en del av ordnandet av undervisning eller utbildning, samt om elevhälsa, det vill säga att främja och upprätthålla elevens studieframgång, goda psykiska och fysiska hälsa och sociala välfärd samt understödjande verksamheter på läroanstalten. Elevhälsa omfattar både elevvården enligt lagen om grundläggande utbildning och studerandevården enligt gymnasielagen och lagen om yrkesutbildning. Tillgängligheten i undervisningen och utbildningen påverkas av flera olika faktorer.

Den genomgående principen på alla utbildningsnivåer i det finländska skolsystemet är att möjliggöra utbildning enligt tanken om livslångt lärande under alla

livsskeden. Skälig anpassning för deltagande i undervisningen på lika villkor samt rimlig anpassning enligt diskrimineringslagen möjliggörs genom bestämmelserna i lagstiftningen om småbarnspedagogik, grundläggande utbildning, grundläggande konstundervisning, fritt bildningsarbete, gymnasieutbildning, yrkesutbildning, yrkeshögskoleutbildning och universitetsutbildning. De horisontella principerna i utbildningslagstiftningen är tillgänglighet, jämställdhet och jämlikhet samt inkludering av personer med funktionsnedsättning och andra personer som behöver särskilt stöd på alla utbildningsnivåer.

Enligt gymnasielagen (714/2018) har studerande som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärningssvårigheter har svårt att klara av studierna rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov. Stödåtgärderna genomförs i samarbete av undervisningspersonalen. Den studerande har rätt till stöd oavsett orsaken till inlärningssvårigheterna. Det kan vara fråga om studerande som behöver stöd på grund av exempelvis läs- och skrivsvårigheter, inlärningssvårigheter på grund av sjukdom eller skada eller en svår familje- eller livssituation som påverkar studierna. Även studerande med koncentrationssvårigheter eller bristande studiefärdigheter kan behöva stöd.

Inom gymnasieundervisningen ges specialundervisning vid sidan av ämnesundervisningen för att till exempel hjälpa den studerande att hantera koncentrations- eller inlärningssvårigheter eller ta till sig studietekniker. Den studerande kan också ges anvisningar och övningar i detta syfte. Om behörigheten för lärare som meddelar specialundervisning föreskrivs i förordningen om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998). Andra former av stöd för lärandet är bland annat stöd- och påbyggnadsundervisning som ges i ett ämne utöver den övriga undervisningen samt extra tid eller motsvarande åtgärder i samband med förhör eller annat påvisande av kunnande. Speciallärarna har i praktiken också en konsulterande roll gentemot ämneslärarna i frågor som hänför sig till undervisningen.

Inom gymnasieutbildningen bör den studerandes behov av stöd bedömas i början av studierna och regelbundet under studiernas gång. Det är viktigt att följa med inlärningen under studierna och vid behov justera det stöd som ges. På den studerandes begäran antecknas stödåtgärderna i den individuella studieplanen. För stöd för lärandet krävs varken medicinsk diagnos eller ett läkarutlåtande, men med den studerandes samtycke kan en sådan utredning användas vid bedömningen av

stödbehovet. Man kan också samarbeta med kuratorerna och psykologerna inom elevhälsan.

Om studerandens rätt att få biträdestjänster, särskilda hjälpmedel och andra tjänster för gymnasiestudier regleras separat. (Se lagen om service och stöd på grund av handikapp 380/1987.)

I högskolelagstiftningen (37 a § i universitetslagen 558/2009 och 26 § i yrkeshögskolelagen 932/2017) föreskrivs om att en omständighet i anslutning till sökandens hälsotillstånd eller funktionsförmåga inte får vara ett hinder för antagning som studerande.

4.8.2 Processindikatorer

Undervisnings- och kulturministeriets pågående översyn av utbildningslagstiftningen utgår från målen i regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering. Avsikten är att regeringen hösten 2020 ska ge riksdagen ett förslag om utvidgad läroplikt. Enligt förslaget utvidgas läroplikten till andra stadiet tills man fyller 18 år. Förslaget ska gälla alla unga på lika villkor. Studerande med funktionsnedsättning erbjuds motsvarande stöd och anpassningar i anslutning till studierna som i nuläget för att fullgöra läroplikten. Om den läropliktige inte kan fullgöra sin läroplikt på grund en långvarig sjukdom eller skada, kan hen själv eller hens vårdnadshavare ansöka om avbrytande av läroplikten, men den läropliktige har alltid rätt att studera. Reformen ska införas 2021 och börja omfatta en åldersklass i sänder då går ut den grundläggande utbildningen.

Utöver utvidgning av läroplikten föreslås i propositionen att det också stiftas en ny lag om utbildning som handleder för examensutbildning. Till utbildningen som handleder för examensutbildning sammanförs de nuvarande utbildningarna i övergångsskedet mellan den grundläggande utbildningen och den examensinriktade utbildningen på andra stadiet: påbyggnadsundervisning inom den grundläggande utbildningen, utbildning som förbereder för gymnasieutbildning och utbildning som handleder för yrkesutbildning.

Den nya utbildningshelhetens mål är att ge färdigheter att söka till examensinriktad utbildning och avlägga examen samt att klarlägga den studerandes planer för

fortsatta studier och karriär. Den nya handledande utbildningshelheten är avsedd för både läropliktiga och andra som behöver färdigheter. Utbildningen som handleder för arbete och ett självständigt liv och som är avsedd för studerande med svår funktionsnedsättning förblir oförändrad.

Den nya handledande utbildningshelheten ska också beakta behovet av stöd för studerande med funktionsnedsättning. Den studerandens rätt att få särskilt stöd eller krävande särskilt stöd på grund av inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning eller sjukdom eller av någon annan orsak utvidgas till att omfatta även handledande utbildning som ordnas anordnare av gymnasieutbildning, vilket förbättrar också möjligheterna för studerande med funktionsnedsättning att fortsätta efter den grundläggande utbildningen till gymnasieutbildning. Dessutom kan den nya handledande utbildningshelheten tillhandahållas studerande som behöver särskilt stöd, för vilka utbildningen kan ge en möjlighet att övergå till examensinriktad yrkesutbildning för studerande som behöver krävande särskilt stöd. Den nya utbildningshelheten ska enligt förslaget införas hösten 2022.

Den utvidgade läroplikten stöder också elever med funktionsnedsättning som avslutat den grundläggande utbildningen vid övergången till studier och avläggande av examen på andra stadiet. Detta höjer deras kompetensnivå, minskar utbildningsskillnaderna och ökar likvärdigheten i utbildning. Målen för den utvidgade läroplikten rätten till utbildning på lika villkor för personer med funktionsnedsättning. Avgiftsfri utbildning, olika studie- och stödformer som integrerats i läroplikten samt handledande utbildning och handledning i övergångsskedet stödjer på många olika sätt personer med funktionsnedsättning vid övergången till studier på andra stadiet och tillgodoser bättre än tidigare de studerandes olika behov inom utbildningen.

I regeringsprogrammet konstateras bland annat möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att få sysselsättning ska främjas och att de hör till den grupp av befolkningen som hamnar på efterkälken i fråga om utbildning och kompetens. Försöket med tvåårig förskola, stärkning av småbarnspedagogiken och stödet för lärande samt inkludering, utvidgning av läroplikten, reform av livslångt lärande och den utbildningspolitiska redogörelsen bidrar sålunda också till att höja utbildnings- och kompetensnivån bland personer med funktionsnedsättning, minskar utbildningsskillnaderna och ökar likvärdigheten i utbildning.

Om rätten till stöd för lärandet och specialundervisning föreskrivs i gymnasielagen (28 §, 714/2018; RP 41/2018 rd) i syfte att trygga jämlikheten för de studerande. Bestämmelserna om stöd för lärandet och specialundervisning träder i kraft inom gymnasieutbildningen med de nya läroplanerna den 1 augusti 2021. En stor del av anordnarna av gymnasieutbildning tillhandhåller redan stöd och specialundervisning för studerande som har inlärningssvårigheter. Specialundervisningen avviker till sin natur från den föreskrivna specialundervisningen inom den grundläggande utbildningen. Därför är det svårt att upprätta detaljerad statistik. I förfrågningarna om lärarresurser kan man ställa frågor om behörigheten för lärare som meddelar specialundervisning.

Undervisnings- och kulturministeriet har i enlighet med statsminister Sanna Marins regeringsprogram inlett program för att utveckla kvaliteten och jämlikheten inom den grundläggande utbildningen och i småbarnspedagogiken 2020–2022. Syftet med projekten inom utvecklingsprogrammet är att reformera lagstiftningen, stärka effekterna av finansieringssystemen för småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen och ta fram verkningsfulla förfaranden och verksamhetssätt som stärker jämlikheten. Arbetsgruppen ska lägga fram förslag till ändringar av lagstiftning som hänför sig till temat, stärka principen om närskola och närdaghem samt höja personalens kompetens gällande stöd inom småbarnspedagogiken samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen.

I början av 2020 inledde undervisnings- och kulturministeriet en utredning av nuläget inom den svenskspråkiga småbarnspedagogiken och utbildningen. Utredningen omfattar också en nulägesanalys av kompetensen och utbildningsmöjligheterna hos svenskspråkiga barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning.

I maj 2020 tillsattes arbetsgruppen Utbildning för alla, som ska utarbeta åtgärder för att främja stödet för lärandet, stödet till barnet och inkludering inom småbarnspedagogiken samt förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Mandatperioden löper ut den 30 augusti 2022.

Programmet Rätt att kunna ska höja kvaliteten på och jämlikheten inom yrkesutbildningen och på så sätt säkerställa att alla studerande inom yrkesutbildningen får ett starkt yrkeskunnande och goda grundläggande färdigheter för arbetet, livet och det livslånga lärandet. Programmets mandattid är 2020–2022.

Ett program för utveckling av kvaliteten inom gymnasieutbildningen ska inledas 2021. Grunden för kvalitetshanteringen och kvalitetsutvecklingen stärks genom att man i nära samarbete med intressenter utarbetar en kvalitetsstrategi för gymnasieutbildningen jämte åtgärdsförslag för genomförandet av strategin i överensstämmelse med kvalitetsutveckling enligt gymnasielagstiftningen. Nätverksprojektet för forskningsbaserat förstärkande av kompetens i anslutning till krävande särskilt stöd i lärarutbildningen (TUVET) har producerat forskningsrön och läromaterial om pedagogiska lösningar för intensifierat och krävande särskilt stöd inom lärarutbildningen och kompletterande utbildningen.

Läromaterialet anknyter till forskningsbaserade pedagogiska metoder och individuella lösningar inom krävande särskilt stöd. Materialet och utbildningarna behandlar bland annat träning av sociala färdigheter, socialhaptisk kommunikation, läsvårigheter, taktill interaktion, matematiska inlärningssvårigheter, elevernas rättigheter samt inkluderande miljöer och hur de ska utformas för att beakta behoven hos elever med olika stödbehov. På en MOOC-plattform byggs upp en helhet som stödjer lärarna med kompetensutveckling i karriären. TUVET har ordnat multiprofessionell och forskningsbaserad fortbildning i regionerna som stöd för VIP-nätverket. Man har utifrån forskningsrön också fördjupat kompetensen hos personer som ger krävande särskilt stöd. Mer information finns på <https://www.tuvet.fi/>.

I projektet för utveckling av undervisningen i finskt teckenspråk har man kartlagt behovet av fortbildning för teckenspråklärare. Utifrån kartläggningen har ordnats tre fortbildningar, om teckenspråkets grammatik, inlärning och språkbedömning av teckenspråk, samt dövsamhälle och dövkultur (Deaf studies). Dessutom pågår planering av och försök med öppet e-läromaterial. Läromaterialet bygger på finsk teckenspråkskorpus. Dessutom används material från teckenspråksprojektet VIKKE, som finansieras av UKM.

Inom VIKKE arbetar man med att ta fram verktyg för utvärdering av de språkliga färdigheterna hos teckenspråkiga barn. Det korpusbaserade läromaterialet från projektet läggs ut på webben och kan laddas ner gratis. Målet är att integrera fortbildningen i basverksamheten på teckenspråkscentret vid Jyväskylä universitet. Undervisnings- och kulturministeriet har understött Finlands Dövas Förbunds projekt för finlandssvenskt teckenspråk.

4.8.3 Resultatindikatorer

Vid samrådet våren 2020 betonade flera funktionsrättsorganisationer betydelsen av inkluderande utbildning, skälig anpassning och beaktandet av individuella behov på alla utbildningsnivåer. Enligt organisationerna uppkommer upplevd diskriminering på grund av inadekvata undervisningsarrangemang som inte tar hänsyn till individuella behov, samt otillräckligt stöd för lärandet. Inkluderande utbildning ansågs vara synnerligen viktig för involvering av barn och unga med funktionsnedsättning, men därtill betonades livslångt lärande och tillgång till utbildning för personer med funktionsnedsättning i alla åldersstadier. Även i Vanes förfrågan 2017 sågs tillräcklig anpassning av stödåtgärderna i undervisningen som en förutsättning för lärande på lika villkor.⁸

4.8.4 Mål och åtgärder för att stärka lika möjligheter till utbildning

Mål:

Höja utbildnings- och kunskapsnivån på alla utbildningsstadier, minska utbildningsskillnaderna och öka likvärdigheten i utbildning. Heltäckande tjänster för livslång vägledning ger lika möjligheter för livslångt lärande och kompetensutveckling.

Åtgärder:

- 63. Införa utvidgad läroplikt.
- 64. Genomföra en parlamentarisk reform av livslångt lärande.
- 65. Främja stödet för lärandet inom småbarnspedagogiken genom att ta fram en modell för det.

Ansvarig: UKM

⁸ Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. s. 44. Rapporten finns på finska [här](#).

Mål:

Genom utvidgad läroplikt och handledande utbildning för examensutbildning tillgodose jämlikheten för studerande med funktionsnedsättning i handledningen inom den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen samt vid övergångarna till examensinriktad utbildning.

Åtgärder:

66. Se över lagstiftningen om utbildningen i övergångsskedet så att den bättre tillgodoser studerandenas olika behov.

67. Följa upp konsekvenserna av utvidgad läroplikt och handledande utbildning för examensutbildning på utbildningsvägarna för studerande med funktionsnedsättning, funktionen av den handledning och det stöd som behövs, samt på övergången till examensutbildning och avläggande av examina.

Ansvarig: UKM

Mål:

Alla som går ut grundskolan genomgår utbildning på andra stadiet.

Åtgärder:

68. Stärka stödet för lärandet, handledningen och elevhälsan samt grundskolans kapacitet att bibringa varje elev tillräckliga färdigheter för utbildning på andra stadiet.

69. Höja läropliktsåldern till 18 år. Utvidgning av läroplikten förutsätter att utbildning på andra stadiet är avgiftsfri.

70. Integrera olika studie- och stödformer i läroplikten.

Inom utvidgning av läroplikten utveckla utbildningen som handleder för andra stadiet och handlingen i övergångsskedet för att underlätta övergången till utbildning på andra stadiet.

Ansvarig: UKM

Mål:

Främja tillgängligheten, jämlikheten och jämställdheten i högskoleutbildningen.

Åtgärder:

71. I enlighet med regeringsprogrammet upprätta en tillgänglighetsplan för högskoleutbildningen, som ska behandla den sociala, regionala och språkliga jämlikheten inom högskoleutbildningen samt eventuella hinder för olika minoritetsgrupper att söka till högskoleutbildning, och utifrån en lägesbild utarbeta ett förslag om tillgänglighetsmål och åtgärdsriktlinjer.

72. Utreda hur väl jämlikhet och jämställdhet tillgodoses i högskoleutbildningen och inom FoU.

73. Ombesörja (bl.a. genom resultatstyrningen mellan undervisnings- och kulturministeriet och högskolorna) att högskolorna arbetar för jämställdhet och jämlikhet genom sina lagstadgade jämställdhets- och jämlikhetsplaner.

Ansvarig: UKM

4.9 Hälsa, habilitering och rehabilitering (artikel 25 och 26 i funktionsrättskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning har rätt att åtnjuta bästa möjliga hälsa och utan diskriminering på grund av funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning ska erbjudas samma utbud, kvalitet och standard avseende gratis eller subventionerade tjänster som erbjuds andra personer. Dessutom har personer med funktionsnedsättning rätt till sådan hälso- och sjukvårdstjänster som de behöver särskilt på grund av sin funktionsnedsättning. Hälso- och sjukvårdstjänster ska erbjudas så nära personernas egna hemorter som möjligt, även på landsbygden.

För personer med funktionsnedsättning ska ordnas heltäckande habiliterings- och rehabiliteringstjänster, bland annat genom kamratstöd, för att de ska kunna uppnå och vidmakthålla största möjliga oberoende, full fysisk, mental, social och yrkesmässig förmåga samt fullt inkluderande och deltagande i livets alla aspekter.

4.9.1 Strukturindikatorer

Enligt grundlagen har var och en lika rätt till tillräckliga social- och hälsovårdstjänster. Enligt lagen om patientens ställning och rättigheter (785/1992) har var och en som varaktigt bor i Finland utan diskriminering rätt till sådan hälso- och sjukvård av som hans eller hennes hälsotillstånd förutsätter. Vården ska ordnas och patienten bemötas så att hans eller hennes människovärde inte kränks och att hans eller hennes övertygelse och integritet respekteras. Patientens modersmål och individuella behov samt den kultur som han företräder ska i mån av möjlighet beaktas i vården och bemötandet. I enlighet med hälso- och sjukvårdslagen ska kommunen ordna hälso- och sjukvårdstjänster för sina invånare.

Bestämmelser om habilitering och rehabilitering finns i flera olika substanslagar, som hälso- och sjukvårdslagen, socialvårdslagen, lagen om service och stöd på grund av handikapp, lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner, lagen om pension för arbetstagare och flera andra lagar. En handbok om nationella grunder för överlämnande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering gavs ut hösten 2020.

4.9.2 Processindikatorer

I enlighet med regeringsprogrammet genomförs en reform av social- och hälsovården i syfte att minska på välbefinnande- och hälsoskillnaderna, trygga jämställda och kvalitativa social- och hälsotjänster för alla finländare, förbättra tillgången och tillgängligheten till tjänsterna. Vid reformen samlas ansvaret för att ordna social- och hälsovårdstjänster hos självstyrande områden som är större än kommuner. I framtiden kommer välfärdsområdena att tillhandahålla tjänster huvudsakligen som offentliga tjänster. Tyngdpunkten ska förskjutas mot basservice och förebyggande arbete.

Målet med projektet för framtidens social- och hälsocentral och med den nyligen inleda översynen av den sociala tryggheten är att göra serviceprocesserna smidigare, höja kompetensen och förenkla förmåns- och servicesystemet. Syftet med dessa projekt är att bidra till att personerna slussas till rätt tjänster vid rätt tid, vilket också förbättrar ställningen för personer med funktionsnedsättning. Bägge projekten medför översyn och harmonisering av flera olika lagar.

Bestämmelserna om medicinsk rehabilitering i 29 § i hälso- och sjukvårdslagen behöver förtydligas med avseende på omfattningen av rehabilitering samt hjälpmedelstjänster, samtidigt som rehabiliteringstjänsterna behöver ställas i relation till den övriga lagstiftningen. Vid reformen av hälso- och sjukvårdslagen ska hela lagen ställas i relation till habilitering och rehabilitering samt den övriga lagstiftningen som reglerar rehabilitering, som socialvårdslagen och lagen om stöd på grund av handikapp.

Kommittén som dryftar rehabiliteringsreformen har lagt fram flera förslag för förnyelse av rehabiliteringssystemet som också berör personer med funktionsnedsättning.

Hälso- och sjukvården verkar genom olika slags lokala klientforum. Inom hälso- och sjukvården finns också handlingsmodeller där stödpersoner från civilsamhällesorganisationer ställer upp och stödjer och vägleder personer med funktionsnedsättning eller en sjukdom under habiliteringen eller rehabiliteringen. FPA har klientforum och partnerskapsforum för rehabiliteringsärenden.

Enligt regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering ska det utarbetas en strategi för mental hälsa som ser den mentala hälsan som ett kapital, tryggar rättigheterna till mental hälsa och tjänsterna för mental hälsa, länkar dem till de befintliga strukturerna, förebygger självmord och stärker de yrkesverksammas kompetens. Samtidigt ska lagstiftningen om mentalvård och missbrukarvård revideras.

En totalreform av lagstiftningen om mental- och missbrukarvårdstjänster har redan förberetts genom att samråda om reformbehoven med olika berörda parter, som organisationer, experter och myndigheter. Som centrala frågor har identifierats tillgång på lika villkor till vård och tjänster samt integrerade och sammanhängande tjänster. Att erfarenhetsexperter deltar i utformningen, genomförandet och utvärderingen av tjänsterna har setts som viktigt. I praktiken har bestämmelserna i lagen om service och stöd på grund av handikapp endast sällan tillämpats på tjänster för personer som rehabiliteras på grund av psykisk ohälsa. Det är viktigt att förtydliga på vilka grunder rehabiliteringsklienter inom missbrukarvården och mentalvården har rätt till de tjänster som de behöver.

4.9.3 Resultatindikatorer

Vid samrådet våren 2020 påpekade flera funktionsrättsorganisationer att det förekommer diskriminering inom hälso- och sjukvården, som syns bland annat som osakligt bemötande och kategoriskt uteslutande från vård på grund av funktionsnedsättning. Organisationerna uttryckte en önskan om att hälso- och sjukvårdsanställda ska få utbildning om funktionsrättskonventionen och dess förpliktande verkan. Enligt organisationerna bör personer med funktionsnedsättning också göras mer delaktiga i utvecklingen av hälso- och sjukvårdssystemet. I Vanes förfrågan 2017 uppgav svarspersonerna att jämlik tillgång till hälso- och sjukvård var den rättighet tillgodosågs bäst, även om det fanns lokala skillnader.⁹

Våren 2020 betonade organisationerna också att tillräcklig habilitering som sätts in i rätt tid är ytterst viktig för bevarandet av funktionsförmågan i vardagslivet. Många organisationer påtalade problem med att behovsprövning för hjälpmedel inte görs vid lämplig tidpunkt och att hjälpmedlen inte levereras i tid. Det önskades också förtydligande av såväl rehabiliterings- och hjälpmedelssystemet som villkoren för olika former av habilitering och rehabilitering.

4.9.4 Mål och åtgärder för att förbättra tillgången till habilitering, rehabilitering och hälso- och sjukvård

Mål:

Klienterna får behovsanpassad hälso- och sjukvård och habilitering/rehabilitering som sätts in i rätt tid.

Åtgärder:

74. Ta hänsyn till kundorientering, behovsanpassning och rättidighet i programmet Framtidens social- och hälsocentral och i andra förändringsprogram, som programmet för arbetsförmåga, strategin för mental hälsa och åldersprogrammet. Programmen omfattar hela befolkningen men de påverkar också tillgången till tjänster för personer med funktionsnedsättning.

⁹ Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska [här](#).

75. Utveckla multiprofessionella social- och hälsocentraler som drar nytta av digitalisering, personalens expertis på olika områden och specialistkonsultationer.

76. Utveckla ledningen och personalens yrkeskompetens inom social- och hälsovården samt stödja arbetshälsan inom social- och hälsovårdssektorn.

Ansvarig: SHM

Mål:

Förbättra funktionsförmågan hos personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

77. Utveckla habiliteringen och rehabiliteringen utifrån rehabiliteringskommitténs förslag 2020–2023 med hänsyn till behoven hos personer med funktionsnedsättning.

78. Se till att de nationella grunderna för överlämnande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering hålls aktuella.

Ansvarig: SHM

4.10 Arbete och sysselsättning (artikel 27 i funktionsrättskonventionen)

Personer med funktionsnedsättning har rätt till arbete på lika villkor som andra. De har rätt att förtjäna sitt uppehälle genom fritt valt arbete. Arbetsmiljön ska vara öppen, främja integration och vara tillgänglig för personer med funktionsnedsättning. Rätten till arbete ska tryggas även för personer som förvärvar funktionsnedsättning under anställning.

4.10.1 Strukturindikatorer

Enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning bör sysselsättning bland personer med funktionsnedsättning främjas möjligheterna till anställning och befordran främjas främst på den öppna arbetsmarknaden. I detta

avseende är den primära utgångspunkten en anställning där funktionsnedsättningen inte utgör någon egentlig olägenhet. Sådana anställningar kan stödjas med olika tjänster, framförallt med hjälpmedel och skälig anpassning.

Enligt 8 § i lagen om offentlig arbetskrafts- och företagsservice (916/2012) ska arbets- och näringsbyrån, arbets- och näringsförvaltningens kundservicecenter och närings-, trafik- och miljöcentralen tillhandahålla offentlig arbetskrafts- och företagsservice på lika villkor och enligt samma principer oberoende av den enskilda kundens kön och de omständigheter som avses i 8 § 1 mom. i diskrimineringslagen (1325/2014). Vidare enligt samma paragraf ska arbets- och näringsmyndigheten presentera arbets- och utbildningsalternativ, lediga jobb och arbetssökande så att de enskilda kunderna har samma möjligheter att söka arbete, utvecklas yrkesmässigt och få utbildning oberoende av kön och de omständigheter som avses i ovan nämnda bestämmelse.

Enligt 2 § i statstjänstemannalagen (750/1994) är syftet med lagen att säkerställa att statens uppgifter sköts på ett resultatgivande och ändamålsenligt sätt samt så att kraven på rättssäkerhet uppfylls och att säkerställa tjänstemannens rättigheter i förhållande till arbetsgivaren. I 15 § i diskrimineringslagen (1325/2014) finns precisrande bestämmelser om vad som avses med rimliga anpassningar som behövs för att tillgodose likabehandling av personer med funktionsnedsättning.

Minimibeloppet i rehabiliteringspenningen för unga och för personer i yrkesinriktade rehabilitering höjdes till garantipensionsnivån den 1 januari 2017. Ändringen sporrar till yrkesinriktad rehabilitering, studier och arbete och minskar risken för att dessa personer börjar lyfta invalidpension.

Om verksamhet i sysselsättningssyfte och arbetsverksamhet för personer med funktionsnedsättning föreskrivs i 27 d–e § i socialvårdslagen (1301/2014). Som service enligt lagen angående specialomsorger om utvecklingsstörda ordnas arbetsverksamhet och arbetsträning och annan stimulerande verksamhet. I praktiken ordnas också så kallad öppen arbetsverksamhet för personer med utvecklingsstörning.

Övergångsarbetsmarknaden fungerar – som namnet antyder – i övergången mellan arbetslöshet och den öppna arbetsmarknaden. Syftet är att stärka klienternas resurser och höja deras kompetens och yrkeskunskaper. Tyngdpunkten kan vara mer på att förbättra klientens möjligheter att övergå till den öppna arbetsmarknaden. Å

andra sidan kan tyngdpunkten vara på att stärka livskompetensen och delaktigheten. Tjänster och stöd på övergångsarbetsmarknaden omfattar bland annat rehabiliterande arbetsverksamhet, arbetsprövning, arbetsträning och karriärhandledning, lönesubventionerat arbete och olika former av habilitering och rehabilitering. Med andra ord regleras övergångsarbetsmarknaden av arbets- och näringsministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och undervisnings- och kulturministeriet.

Aktörer på övergångsarbetsmarknaden är bland annat kommunerna, utbildningsorganisationer, stiftelser, organisationer, föreningar, verkstäder, sociala företag och olika projekt avsedda för att underlätta anställning av personer med en utsatt ställning på arbetsmarknaden. Utöver offentliga aktörer spelar också den tredje sektorn en stor roll på övergångsarbetsmarknaden. Även privata företag som tar in personer på arbetsprövning eller anställer med lönesubvention agerar på övergångsarbetsmarknaden.

4.10.2 Processindikatorer

I enlighet med regeringsprogrammet lanserade ANM och SHM ett gemensamt program för arbetsförmåga, som styrs av en underarbetsgrupp till ministerarbetsgruppen för främjande av sysselsättningen. Inskrivningen i regeringsprogrammet om att övergångsarbetsmarknaden ska utvecklas integrerades i beredningsarbetet. I underarbetsgruppen deltar de centrala ministerierna samt dessutom arbetsmarknadsorganisationerna, social- och hälsovårdsorganisationerna och funktionsrättsorganisationerna. Underarbetsgruppen ska utarbeta konkreta förslag till ministerarbetsgruppen för genomförande av programmet.

Hösten 2019 sammanställde arbetsgruppen en lägesöversikt över arbetsmarknadsituationen för personer med funktionsnedsättning och partiellt arbetsföra och diskuterade snabba insatser som inleddes på ANM:s och SHM:s förvaltningsområden. Arbetsgruppen ansåg vidare att möjligheterna till sysselsättning för personer med funktionsnedsättning bör tas upp i en separat förvaltningsövergripande utredning. Arbets- och näringsministeriet anställde en person enkom för utredningen. Utredningen publicerades i juni 2020 (https://tem.fi/fi/-/selvitys-vammaisten-henkiloiden-tyollistymisen-esteita-purettava?language=sv_SE).

Den gällande lagstiftningen uppmuntrar inte invalid-/sjukpensionstagare att arbeta mera, så att de förtjänar över inkomstgränsen, eftersom pensionen då stryks helt. Därför ska lagstiftningen ändras genom införande av en linjär modell för partiell invalid-/sjukpension.

I den linjära modellen minskar den partiella invalid-/sjukpensionen stegvis då inkomsten ökar. Det skyddade beloppet ska vara 50 procent av den stadigvarande inkomsten, dock minst garantipensionsbeloppet år 2022. Varje euro som överskrider det skyddade beloppet minskar pensionen med 50 cent. Dessutom ingår i modellen en maxregel enligt vilken pensionen och inkomsten inte får överstiga den stadigvarande inkomsten. I så fall dras hela den överskjutande inkomsten av från pensionen. Den pensionsgrundande inkomsten är medelinkomsten för sex månader, så att till exempel inkomsten under januari–juni påverkar pensionen i augusti.

I och med den linjära modellen intas partiell sjukdagpenning i folkpensionssystemet i de fall där partiell invalidpension också betalas från arbetspensionssystemet. Pensionsbeloppet är hälften av den folkpension som personen skulle ha rätt till som full sjukpension.

Det skyddade beloppet för fulla invalid-/sjukpensioner ska vara detsamma som för partiella pensioner. När det skyddade beloppet överskrids betalas pensionen enligt den partiella invalid-/sjukpensionen och den samordnas linjärt på samma sätt som den partiella invalid-/sjukpensionen.

Om ingen pension betalas på grund av samordningen under en sammanhängande period på två år, anses personen ha återfått arbetsförmågan och pensionen avslutas. Dessutom ska full invalid-/sjukpension omvandlas till partiell invalid-/sjukpension om den fulla pensionen på grund av arbetsinkomst har betalats till halvt belopp under en sammanhängande period på ett år.

Coronakrisen kommer sannolikt att öka risken för polarisering på arbetsmarknaden ännu under återhämtnings- och återuppbyggnadsskedet. Den har avslöjat luckor i ekosystemen inom såväl social- och hälsovården, rehabilitering som arbets- och näringsstjänster inför dylika kriser. Serviceproduktionen klarade endast delvis av att tillgodose det ökade och förändrade behovet av service. I praktiken förändrades vardagsstrukturerna för många och förändringarna kommer att fortsätta, utan att det finns något direkt stöd att få. Krisen har bland annat ökat efterfrågan på och

behovet av olika slags distanstjänster. I detta avseende kan det offentliga tillgodose endast en del av servicebehovet. Läget kommer att öka risken för uteslutning från arbetslivet samt för uppkomst av olika problem med arbetsförmågan och välbefinnandet. Därigenom medför ökande socioekonomiska skillnader dels större välfärds- och hälsoskillnader, dels distanseras de mest utsatta från arbetsmarknaden.

Som en följd av krisen accentueras målet med att höja sysselsättningsgraden och främjande av sysselsättningen bland specialgrupper. På grund av den snabba ökningen av statsskulden samt den eventuellt tilltagande uteslutningen från arbetsmarknaden (t.ex. övergångar till invalid-/sjukpension) måste man vid beredningen av sysselsättningsfrämjande åtgärder i synnerhet ta hänsyn till dem som hamnat i en mest utsatt ställning.

Utan ett intensivare samarbete med organisationerna kan inte effektiviseringen av sysselsättningsfrämjande tjänster inte nå ända fram. Många organisationer erbjuder möjligheter till arbete på övergångsarbetsmarknaden samt tjänster för att hitta arbete och klara sig i arbetet. Dessutom besitter många organisationer expertis i att sysselsätta, stödja och hjälpa personer med funktionsnedsättning som befinner sig i en utsatt situation på arbetsmarknaden så att de hittar lämpliga vägar framåt. Detta innebär i praktiken att man konkret ökar utvecklingspartnerskapen mellan organisationerna, kommunerna och arbets- och näringsförvaltningen, köper mer tjänster av organisationerna samt finansierar dessa utvecklingsprojekt. I synnerhet behövs en ökning av verksamhet där aktörer på övergångsarbetsmarknaden erbjuder tjänster som är integrerade i arbete i anställning. Då är personen inte bara klient utan också anställd hos aktören. Ett exempel är programmet Platsen är ledig, som finansieras av STEA. Coronakrisen och speciellt det ökande antalet arbetslösa accentuerar betydelsen av övergångsarbete. På lång sikt krävs för höjning av sysselsättningsgraden dock mer aktiva och konkreta insatser för att skapa arbetstillfällen, och då kan uppgifterna inte begränsas till organisationernas allmännyttiga uppgifter.

I juni 2020 publicerade arbets- och näringsministeriet en utredning av de strukturella och lagstiftningsmässiga hinder som personer med funktionsnedsättning möter i arbetslivet. I utredningen ingår flera åtgärdsförslag av vilka endast en del hör till ANM:s förvaltningsområde. Sysselsättning för personer med funktionsnedsättning utgör ett komplext ekosystem. Utifrån detta arbetar ANM:s kompetenscenter för investeringar i samhällsutveckling fram en mekanism för systematisk beskrivning av olika åtgärders effekter på sysselsättningen.

Med tanke på klientvolymen behövs det digitala lösningar för identifiering av behovet av tjänster speciellt i början av klientrelationen. Trots det räcker inte utveckling av digitala tjänster till för att tillgodose det nuvarande servicebehovet, utan det behövs kvalitativ och kvantitativ utveckling av bedömningen av alla faktorer som påverkar sysselsättningen hos personer med funktionsnedsättning. För identifiering och bedömning av servicebehovet ska tas fram digitala lösningar – som metoder för självutvärdering, mätare för den yrkesutbildade personalen samt datasystem – som dessutom ska vara tillgängliga.

ANM och SHM bör samarbeta i fråga om framtagningen av digitala verktyg för stöd för arbetsförmågan och sysselsättningen hos personer med funktionsnedsättning, för att klientrelationerna ska hanteras på ett ändamålsenligt sätt ger klienterna bättre möjligheter till sysselsättning. Servicen ska utvecklas så att arbets- och näringsstjänsterna, de kommunala sysselsättningstjänsterna, social- och hälsovårdstjänsterna, FPA, arbetspensionsanstalterna och rehabiliteringstjänsterna använder distanstjänster när klienten anser att det är meningsfullt. Tjänster ska omarbetas så att de beaktar klienternas individuella behov och möjliggör tjänster med fysisk närvaro.

Detta kan främjas bland annat med olika slags servicesedlar med vilka klienten kan köpa tjänster av utvalda serviceproducenter. Samtidigt kan man pröva alternativa modeller för upphandling av tjänster och bestämning av serviceproducentavgifter.

Betydelsen av exakt bedömning av servicebehovet accentueras i anslutning till tjänster för arbetssökande med funktionsnedsättning, där det även kan behövas social- och hälsovårdstjänster, rehabilitering samt hjälpmedelstjänster. Till exempel färdtjänster spelar en viktig roll i fråga om service till personer med funktionsnedsättning. Bedömning av servicebehovet och tjänster som sätts in i rätt tid är avgörande i ett ekosystem av multiprofessionella tjänster.

Vid samordning av tjänsterna kan man gärna använda sig av expertisen hos arbets- och näringsbyråernas arbetshälsosamordnare för att samarbetet mellan olika parter ska löpa smidigt. Servicekanalerna ska vara tillräckligt mångsidiga och samtidigt ska de utgöra en kompatibel helhet med tjänster som levereras av andra aktörer. Därtill behövs en tillräcklig volym i utbudet.

I enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins lanserades en nationell strategi för mental hälsa våren 2020. I strategin ingår utveckling av mentalvårdstjänster för rehabilitering till arbetslivet.

Målet med projektet enligt arbetsmodellen för individanpassat stöd till arbete (Individual Placement and Support, IPS) är att främja möjligheterna för personer som insjuknat i psykiska störningar att ha tillgång till, återvända till och stanna kvar på arbetsmarknaden. IPS-modellen bygger på evidensbaserad arbetsträning som en tjänst som är integrerad i psykiatrisk vård och rehabilitering. IPS-modellen har gett goda sysselsättningsresultat i synnerhet bland personer som lider av svår psykisk ohälsa. Arbetsmodellen har ännu inte använts i stor utsträckning i Finland och det saknas bedömningar av dess effekt i den finländska kontexten. I statsunderstödsprojekten modelleras 2020–2022 de processer med vilka IPS-arbetsträning kan verkställas i Finland som en integrerad tjänst inom den psykiatriska vården och rehabiliteringen.

4.10.3 Resultatindikatorer

Nedgången i antalet arbetslösa med funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom bröts efter fem år av coronakrisen. Vid utgången av augusti hade arbets- och näringsbyråerna nästan 330 100 arbetslösa och permitterade arbetssökande. Det är en ökning med 75 000 på ett år. Arbetslösheten bland personer med funktionsnedsättning eller långtidssjukdom (+ 7,0 %) ökade på ett år märkbart mindre än bland personer som inte har en funktionsnedsättning eller långtidssjukdom som försvårar möjligheterna att få anställning (+ 21,1 %). En orsak till detta kan vara den stora ökningen av klientvolymen på arbets- och näringsbyråerna på grund av coronakrisen och att byråerna därför inte registrerade eller identifierade servicebehovet. Det bör noteras att dylika hälsouppgifter kan registreras i arbets- och näringsförvaltningens kunddatasystem endast om långtidssjukdomen eller funktionsnedsättningen för-sämrar klientens möjligheter att få anställning, välja yrke eller avancera.

Det antal personer med funktionsnedsättning och långtidssjuka som antecknats i arbets- och näringscentralens kunddatasystem beskriver inte hela målgruppen. I en vidare bemärkelse omfattar målgruppen också de personer som av en eller annan orsak inte har registrerat sig som arbetssökande. En specialgrupp är de arbetslösa invalid-/sjukpensionstagare som inte aktivt söker arbete eller inte gör det via

arbets- och näringsbyråerna. Det finns åtminstone indirekta antydningar om att de som deltar i verksamhet i sysselsättningssyfte eller arbetsverksamhet för personer med funktionsnedsättning enligt socialvårdslagen eller i service som avses i lagen om angående specialomsorger om utvecklingsstörda ofta inte alls har anmält sig som arbetssökande. Eventuellt har de själva eller experterna på arbets- och näringsbyråerna saknat information om möjligheten att anmäla sig som arbetssökande.

Vid samrådet våren 2020 påtalade flera funktionsrättsorganisationer att rätten till arbete på lika villkor tillgodoses dåligt för närvarande. Organisationerna framhöll att det bör göras skäliga anpassningar i rekryteringen, i befattningsbeskrivningarna och på arbetsplatserna samt att positiv särbehandling bör användas vid rekryteringen. De noterade också att en stor del av personer med funktionsnedsättning är invalid-/sjukpensionerade trots att de gärna vill arbeta på heltid eller deltid. Organisationerna understödde införandet av den linjära modellen och framförde en önskan att modellen utvidgas till full invalid-/sjukpension. Också enligt Vanes förfrågan från 2017 ansåg svarspersonerna att rätten till arbete på lika villkor med andra tillgodosågs sämst.¹⁰

4.10.4 Mål och åtgärder för att stärka sysselsättning och tillgång till arbete på lika villkor

Mål:

Inleda utveckling av digitala sysselsättningstjänster.

Åtgärder:

79. Inom mer omfattande utveckling av bedömning av servicebehovet inleda utveckling av ett digitalt verktyg för identifiering av behovet av tjänster som stöder arbetsförmågan. I detta ingår integration av webbtjänsten Vågar till arbetslivet i arbets- och näringsstjänsternas plattform Jobbtorget.

Ansvarig: ANM, SHM

¹⁰ Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska [här](#).

Mål:

Förbättra inriktningen av arbets- och näringstjänsterna.

Åtgärder:

80. Se över servicedesignen i arbets- och näringstjänsterna med hjälp av funktionsrättsorganisationernas sakkunskap. Integrera i tjänsterna sådana stödelement som underlättar rekrytering.

Ansvarig: ANM

Mål:

Öka arbete i anställning genom att utveckla övergångsarbetsmarknaden.

Åtgärder:

81. Etablera i Finland en systematisk och målinriktad aktör på övergångsarbetsmarknaden utifrån erfarenheter från svenska Samhall Aktiebolag samt resultaten av försöket med arbetsbanker. Avsikten är att stärka möjligheterna för partiellt arbetsföra personer och andra i svår ställning att övergå till den öppna arbetsmarknaden genom att erbjuda ett subventionerat arbete samt den utbildning och annat sådant stöd som behövs för att de ska kunna övergå till den öppna arbetsmarknaden. Tanken är också att erbjuda tillräckligt långvarigt arbete även till personer som inte kan få anställning på den öppna arbetsmarknaden. Ett utredningsarbete inleds där innehållet i Finlands modell, organiseringen av verksamheten, finansieringsformerna och andra verkställighetsarrangemang definieras. Målet är att verksamheten inleds senast 2022.

Ansvarig: ANM, SHM

Mål:

Öka arbete i anställning på den öppna arbetsmarknaden.

Åtgärd:

82. Öka tillämpningen av sysselsättningskriteriet vid offentlig upphandling genom ett samprojekt med Kommunförbundet. Införa en handlingsmodell som utarbetats i ett antal ESF-projekt. I projektet anlitas regionala samordnare för att hitta sysselsättning åt personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: ANM

4.11 Tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet (*artikel 28 i funktionsrättskonventionen*)

Personer med funktionsnedsättning ska garanteras rätt till en tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet för sig och sin familj. De ska garanteras tillräckligt med mat, kläder och en lämplig bostad. Det väsentliga är tillgången till ändamålsenlig och överkomlig service, anordningar och annat stöd för behov som är relaterade till funktionsnedsättning.

4.11.1 Strukturindikatorer

Den finländska sociala tryggheten består av förmåner, understöd och tjänster som tryggar försörjningen. Utkomstskyddet regleras genom bland annat sjukförsäkringslagen (1224/2004), lagen om Folkpensionsanstaltens rehabiliteringsförmåner och rehabiliteringspenningförmåner (566/2005), lag om handikappförmåner (570/2007), folkpensionslagen (568/2007), arbetspensionslagarna, lagen om olycksfall i arbetet och om yrkessjukdomar (459/2015), trafikförsäkringslagen (460/2016), lagen om utkomstskydd för arbetslösa (1290/2002), lagen om allmänt bostadsbidrag (938/2014), lagen om bostadsbidrag för pensionstagare (571/2007), lagen om utkomststöd (1412/1997), lagen om studiestöd (65/1994) och lagen om vuxenutbildningsförmåner (1276/2000).

Lagen om handikappförmåner (570/2007) föreskriver om förmåner till personer med funktionsnedsättning, som ska stödja i Finland bosatta funktionshindrade eller långvarigt sjuka personers förmåga att klara av sitt dagliga liv, deras deltagande i arbetslivet eller studier, upprätthållandet av deras funktionsförmåga samt deras boende hemma, rehabilitering och vård. Handikappförmånerna består av handikappbidrag för personer under 16 år, handikappbidrag för personer över 16 år, vårdbidrag för pensionstagare samt veterantillägg som en del av vårdbidraget.

I början av 2019 höjdes minimibeloppen av sjukdagpenning och rehabiliteringspenning till samma nivå med arbetsmarknadsstöd och väntetiden på 55 dagar vid minimisjukdagpenning avskaffades. Ändringen uppmuntrar stödbehövande att vid behov ansöka om sjukdagpenning och därmed bli utredda för rehabiliteringsbehov och få tillgång till rehabilitering.

Enligt lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992), nedan klientavgiftslagen, kan för kommunala social- och hälsovårdstjänster uppbäras en avgift hos den som använder servicen, om inte något annat stadgas genom lag. I klientavgiftslagen och i förordningen som utfärdats med stöd av lagen föreskrivs om den högsta avgiften för vissa social- och hälsovårdstjänster. Därtill är en del vissa tjänster avgiftsfria enligt bestämmelserna. Kommunen kan besluta att ta i bruk en avgift som är lägre än maximavgiften eller att avgiftsfritt tillhandahålla tjänsten. Den avgift som tas ut för servicen får vara högst lika stor som kostnaderna för serviceproduktionen.

4.11.2 Processindikatorer

I enlighet med regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering har regeringen inlett en reform av det sociala skyddet, som bereds i en parlamentarisk kommitté för social trygghet. Beredningen ska grunda sig på forskning. Syftet är att utveckla den sociala tryggheten både strukturellt och funktionellt i ett långtidsperspektiv.

Syftet med reformen av den sociala tryggheten är att åstadkomma ett system som ur individens synvinkel är tydligare och fungerar bättre och som gör det möjligt att samordna arbete och social trygghet i föränderliga livssituationer. Vid en översyn av den sociala tryggheten är det väsentliga social rättvisa och en tryggad försörjning för människor som ställs inför sociala risker. Den sociala tryggheten ska svara mot människors behov att känna sig delaktiga och betydelsefulla samt stödja sysselsättning, företagsamhet, aktivitet, individens handlingskraft, delaktighet och ett livslångt lärande i alla situationer.

Kommittén för det sociala skyddet ska se över den sociala tryggheten som helhet. Kommittén behandlar grundtryggheten, utkomtskyddet, utkomststödet och sambanden mellan dessa och deras finansiering samt hur tjänsterna bättre kan samordnas med förmånerna.

I regeringsprogrammet för statsminister Marins regering ingår en skrivning om en linjär modell för partiell invalid- och sjukpension. Enligt den ska bidragsfällor som hindrar personer med invalid- eller sjukpension att arbeta avlägsnas genom att

man tar i bruk en linjär modell för invalid- och sjukpensionerna. Den linjära modellen behandlas närmare i avsnitt 5.10 om arbete och sysselsättning.

För att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska tillgodoses bättre kan lagstiftningen om utkomstskyddet och den därtill kopplade servicelagstiftningen utvärderas och utvecklas som en helhet inom reformen av den sociala tryggheten.

Möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att delta och påverka säkerställs genom att Handikappforum rf är representerat bland kommitténs permanenta sakkunniga och delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning Vane är med i kommitténs sektion för arbets- och funktionsförmåga.

Med tanke på barn med funktionsnedsättning är det viktigt att utreda de kommunala tjänsterna och den sociala tryggheten i samband med växelvist boende. Service- och socialskyddssystemets stöd för växelvist boende ska utvecklas under innevarande regeringsperiod. I detta syfte genomförs en utredning mellan mars 2019 och oktober 2020 inom ramen för statsrådets forsknings- och utvecklingsverksamhet.

I enlighet med regeringsprogrammet ska klientavgiftslagen ses över i syfte att avlägsna hindren för vård och öka jämlikheten när det gäller hälsa bland annat genom utvidgad avgiftsfrihet och skäligare avgifter.

4.11.3 Resultatindikatorer

Regeringen lämnade en proposition till ändring av lagen om klientavgifter (RP 129/2020 rd) till riksdagen i september 2020. Trots att det är fråga om en relativt omfattande delreform, innehåller lagförslaget inga särskilda ändringar i ställningen för personer med funktionsnedsättning, utan denna reglering ses över senare i samband med totalreformen av lagstiftningen om klientavgifter.

I utlåtandena till delreformen påpekades med avseende på personer med funktionsnedsättning att klientavgifter endast ska uppbäras om avgiften baserar sig på bestämmelser i lag. Man lyfte också fram behovet av effektivare reglering av exempelvis sänkning och efterskänkning av klientavgifterna.

Bakgrundsinformation om den sociala tryggheten finns i bland annat statistik och forskningsrön från Folkpensionsanstalten (FPA) och Pensionsskyddscentralen (PSC) samt forskningsrön från Institutet för hälsa och välfärd och Arbetshälsoinstitutet (AHI).

Våren 2020 påpekade flera funktionsrättsorganisationer att personer med funktionsnedsättning är i en ekonomiskt utsatt ställning och betonade vikten av bättre samordning av den sociala tryggheten, löner och pensioner. Organisationerna underströk speciellt diskrepansen mellan dels kostnaderna för funktionsnedsättning eller sjukdom, dels den löne- och pensionsinkomst som ska kompensera kostnaderna. Organisationerna framförde en önskan om jämkning av klientavgifterna och självriskandelarna samt understödde införandet av en linjär modell. Likaså i Vanes förfrågan 2017 nämndes tillfredsställande levnadsstandard som det område som behöver mest uppmärksamhet, speciellt med avseende på de personer som lever på minimiutkomstskyddet.¹¹

4.11.4 Mål och åtgärder för att stärka tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Mål:

Beakta rättigheterna för personer med funktionsnedsättning vid reformen av klientavgiftslagen, inklusive samordningen av klientavgiftslagen och lagen om service och stöd på grund av handikapp som ska ses över.

Åtgärd:

83. Effektivisera regleringen av sänkning och efterskänkning av klientavgifter.

Ansvarig: SHM

¹¹ Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska [här](#).

Mål:

Förbättra utkomsten för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

84. Införa en linjär modell för bättre samordning av den sociala tryggheten och arbete.

85. Inom totalreformen av den sociala tryggheten beakta utvecklingen av utkomsten för personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: SHM

4.12 Deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott (*artikel 30 i funktionsrättskonventionen*)

Personer med funktionsnedsättning har rätt att delta i kulturliv och att utveckla sin kreativa, artistiska och intellektuella förmåga. Det är väsentligt att säkerställa tillgängligheten i lokaler och tjänster och att alla erbjuds lika möjligheter att delta.

Personer med funktionsnedsättning ska ha rätt på samma villkor som andra till erkännande av och stöd för sin särskilda kulturella och språkliga identitet, däribland teckenspråk och dövkultur.

4.12.1 Strukturindikatorer

I Finland bygger kultur-, idrotts- och ungdomssektorn på ett starkt och livskraftigt civilsamhälle. Undervisnings- och kulturministeriet spelar en viktig roll i att upprätthålla och utveckla kulturen och konsten.

Idrotts- och kulturpolitiken omfattas av lagen om tillhandahållande av digitala tjänster. Aktuell reglering som förbättrar handlingsmöjligheterna för personer med synnedsättning och annan läsnedsättning är, utöver nämnda lag, EU:s läsnedsättningsdirektiv (EU) 2017/1564 och tillgänglighetsdirektiv (EU) 2019/88. Biblioteket för synskadade (Celia), som hör till undervisnings- och kulturministeriets

förvaltningsområde, är ett kunskapscentrum för tillgänglig litteratur och publicering som tillhandahåller tjänster för personer med synnedsättning och annan läsnedsättning. Celia upprätthåller anvisningsportalen Saavutettavasti.fi (på finska).

Undervisnings- och kulturministeriet svarar för den allmänna ledningen, samordningen och utvecklingen av idrottspolitiken samt för att allmänna förutsättningar för idrott skapas inom statsförvaltningen. Sedan 2015 har det offentliga större befogenheter att styra, övervaka, bedöma och sanktionera i frågor som gäller jämlikhet och jämställdhet – även på idrottsområdet – med stöd av diskrimineringslagen, jämställdhetslagen, ungdomslagen och den nya idrottslagen. I praktiken innebär det bland annat att ministeriet ska bevilja understöd i överensstämmelse med dessa lagar. Inkludering av idrott för personer med funktionsnedsättning är sedan hösten 2016 ett av de allmänna kriterierna för statsunderstöd.

Statens idrottsråd är ett expertorgan vid undervisnings- och kulturministeriet. Enligt rådets rapport om staten som främjare av anpassad motion och parasport ("Valtio soveltavan liikunnan ja vammaisurheilun edistäjänä" (2018)) anvisade idrottsförvaltningen cirka tre procent av statens idrottsanslag direkt till anpassad motion och parasport. Därtill har främjande av motion och idrott för personer med funktionsnedsättning inkluderats i största delen av de övriga anslagen och understöden.

År 2015 tillsatte UKM delegationen för idrottsetiska frågor som är ett samordnings- och samarbetsorgan för förvaltningsområdena och idrottsaktörerna. En av de etiska frågor som delegationen behandlade under sin första mandatperiod var att öka jämlikheten. Medlemmar i delegationen är bland annat Finlands paralympiska kommitté, Förbundet för Mänskliga Rättigheter och Seta.

I ungdomslagen (1285/2016), som trädde i kraft i början av 2017, anges som lagens syfte (2 §) bland annat att främja de ungas likställdhet och jämlikhet samt tillgodoseendet av deras rättigheter. I enlighet med lagen ska främjandet av likställdhet (inkl. rättigheterna för personer med funktionsnedsättning), utöver bestämmelserna i diskrimineringslagen, beaktas i allt främjande av ungdomsarbete och ungdomsverksamhet och i ungdomspolitiken samt i statsförvaltningens och kommunernas ansvar och samarbete i anknytning till detta samt i statsfinansieringen. I 1 § föreskrivs dessutom specifikt att utöver det som föreskrivs i ungdomslagen, iakttas de internationella förpliktelser som är bindande för Finland (inkl. FN:s funktionsrättskonvention).

I 5 § i statsrådets förordning som utfärdats med stöd av ungdomslagen föreskrivs om en möjlighet till positiv särbehandling vid beviljande av rätt till statsbidrag för en organisation som anses vara representativ för en språklig eller annan minoritet.

Främjandet av jämlikhet, minoriteters rättigheter, jämställdhet och de mänskliga rättigheterna hör till övervakningsgrunderna när ministeriet beviljar statsunderstöd för nationell och internationell utvecklingsverksamhet. De senaste åren har en anmärkningsvärt stor andel av de understödda projekten inkluderat dessa teman.

4.12.2 Processindikatorer

Undervisnings- och kulturministeriets och social- och hälsovårdsministeriets arbetsgrupp för kulturellt välbefinnande (2020–2023) arbetar för att förbättra tillgängligheten inom konst och kultur: var och en ska ha rätt och lika möjligheter att delta i konst- och kulturverksamhet i livets olika skeden. Slutrapporten av undervisnings- och kulturministeriets arbetsgrupp för konstens och kulturens tillgänglighet från 2014 är det senaste programdokumentet med direkt anknytning till kultur för personer med funktionsnedsättning. Rapporten är till stora delar alltjämt aktuell.

De allmänna biblioteken spelar en väsentlig roll i att främja rätten till kultur för personer med funktionsnedsättning. Syftet med lagen om allmänna bibliotek är att främja befolkningens likvärdiga möjligheter till bildning och kultur, tillgången till och användningen av information, läskulturen och en mångsidig läskunnighet, möjligheterna till livslångt lärande och utveckling av kompetensen, och ett aktivt medborgarskap, demokrati och yttrandefrihet. I statsbudgeten 2019 anslogs 860 000 miljarder euro de allmänna bibliotekens digitaliseringsprojekt. Anslaget ska användas under 2020 för höjning av bibliotekspersonalens digitala färdigheter och implementering av verksamhetsmodellen AUTA på biblioteken.

Våren 2020 genomförde undervisnings- och kulturministeriet en förstudie för en reform av lagen om biblioteket för synskadade. Under projektet inhämtar man information om bland annat nuläget för bibliotekets verksamhet, förändringsfaktorer och den internationella utvecklingen. Ministerier beslutar sommaren 2020 om att inleda översynen av lagen.

Centret för konstfrämjande, som hör till undervisnings- och kulturministeriets förvaltningsområde, tilldelar årligen stöd till funktionsrättsgruppers kulturverksamhet och främjande av tillgänglig kultur.

På barnkulturområdet genomfördes inom grundläggande konstundervisning och barnkultur ett tillgänglighetsprojekt för specialgrupper. Projektet finansierades med UKM:s försöks- och utvecklingsprojektunderstöd. <https://www.lastenkulttuuri.fi/sata2/>

I Finlandsmodellen för hobbyverksamhet främjar man lika möjligheter för barn och unga, inklusive barn och unga med funktionsnedsättning, att delta i meningsfull och avgiftsfri fritidsverksamhet i samband med skoldagen.

Målen i regeringsprogrammet för regeringen Marin syftar till att öka utbudet av sådana närmiljöer som är centrala med tanke på den fysiska aktiviteten hos personer med funktionsnedsättning och för specialgrupper samt främja parasport. Integration av motion för personer med funktionsnedsättning kräver omfattande föregripande åtgärder och inte bara ingripande i diskriminering. Det väsentliga är att idrottssektorn beaktar skyldigheten att främja motion för personer med funktionsnedsättning i all verksamhet och alla understöd.

Våren 2019 genomförde Statens idrottsråd en utvärdering av Skolan i rörelse (Statens idrottsråds publikationer 2019:4), som också inkluderade barn och unga med specialbehov. Barnens rätt till kultur, konst samt rekreations- och fritidsverksamhet, en rättighet som anges i artikel 31 i FN:s konvention om barnens rättigheter, förverkligas via möjligheterna till fritidssysselsättning.

Skolan i rörelse samordnar också projekt som understöds av undervisnings- och kulturministeriet. I projektnätverket ingår bland annat resurser för anpassad motion eller elever som behöver särskilt stöd, som projektet "Iloon yli esteiden" av Centret för lärande och kompetens Valteri. Projektet genomfördes på skolor år 2018 genom Skolan i rörelse. Syftet var att ge alla elever, inklusive de som behöver särskilt stöd, fler möjligheter att delta i motionsstunder under skoldagen, som gymnastiklektioner, aktiverande undervisning och raster. I projektet har man sammanställt en idébank som gjorts tillgänglig för grundskolorna bland annat via kommunikationskanalerna för Skolan i rörelse.

Statsrådet har fattat ett principbeslut om åtgärder för att främja uppväxt- och levnadsvillkoren för unga under regeringens mandatperiod. Det riksomfattande programmet för ungdomsarbetet och ungdomspolitiken (RUNGPO) är ett tvärdministrativt program som godkänns vart fjärde år. Programmets huvudtema är att förebygga utslagningen av unga samt stärka ett meningsfullt liv, trygghet och delaktighet för alla unga. Programmet har utarbetats för åren 2020–2023. Genomförandet av RUNGPO ska beakta att de unga har olika utgångspunkter, ursprung och funktionsförmåga. RUNGPO ska främja att möjligheterna för alla unga ska tillgodoses på lika villkor.

Den nya ungdomslagen (1285/2016) innehåller bestämmelser om riksomfattande kompetenscentrum på ungdomsområdet samt om finansieringen för dem. Ministeriet har avtalat med centren om deras uppgifter under de aktuella åren. I målstyrningsdokumentet för varje kompetenscentrum finns en punkt enligt vilken kompetenscentrumet i sin verksamhet ska beakta behoven hos unga av olika kön, unga som tillhör olika språkgrupper och unga med funktionsnedsättning samt målen för hållbar utveckling och därtill främja en jämlik behandling av alla unga. Kompetenscentrumens verksamhet för att främja jämlikhet (inkl. rättigheterna för personer med funktionsnedsättning) övervakas regelbundet för att säkerställa att målet uppnås.

Syftesbestämmelsen i ungdomslagen (1285/2016) är utgångspunkten för all statsunderstödsverksamhet på ungdomsområdet. Det innebär således också att ministeriet kan då det beviljar understöd i enlighet med lagen ge företräde till verksamhet som främjar jämlikhet bland unga.

Ministeriet övervakar också regelbundet de åtgärder som vidtas på ungdomsområdet för att främja jämlikheten. Bland annat ska riksomfattande ungdomsorganisationer uppgge på understödsansökan på vilka sätt de främjar jämställdheten och jämlikheten i sin verksamhet. Informationen beaktas i bedömningen av understödsbeloppet.

Ministeriet har också understött projekt för minoritetsungdomar (bl.a. statsunderstöd till fritidsverksamhet för invandrarungdomar) och främjande av jämlikhet (statsunderstöd till kommuners ungdomsverksamhet för att motverka hatretorik) genom separata utlysningar av riktade statsunderstöd. Utifrån uppgifter om projekten har de lyckats utmärkt bra med att främja jämlikheten för ungdomar i olika minoritetsgrupper.

4.12.3 Resultatindikatorer

Centret för kulturpolitisk forskning Cupore, som medfinansieras av undervisnings- och kulturministeriet, genomförde på uppdrag av ministeriet år 2017 en utredning av statsunderstöden till funktionsrättsorganisationers kulturella verksamhet samt främjande av kulturell tillgänglighet ("Yhdenvertainen kulttuuri! Selvitys vammaisyyhteisöjen kulttuuritoimintaan ja kulttuurin saavutettavuuden edistämiseen myönnettävistä valtionavustuksista"). I utredningen framhålls att offentligt stöd har varit en förutsättning för att denna kulturverksamhet har bevarats och utvecklats samt för ett större utbud av tillgängliga konst- och kulturtjänster för personer med funktionsnedsättning. Det påpekas också att stödet är otillräckligt och ojämnt fördelat.

Statens idrottsråd utvärderade verksamheten i Skolan i rörelse våren 2019 (Statens idrottsråds publikationer 2019:4). Målet att öka elevernas delaktighet, som var ett av programmets mål, har genomförts till vissa delar i planeringen och genomförandet av verksamheten. Enligt utvärderingen kräver elevernas delaktighet utvecklingsåtgärder i kommunerna och skolorna, i synnerhet deras deltagande i utvärderingen av Skolan i rörelse-verksamheten. På grundval av det tillgängliga materialet var det inte möjligt att dra särskilt långtgående slutsatser om huruvida de som rör sig minst eller hör till en specialgrupp blev mer delaktiga i skolorna. Materialet tydde på att det fanns lokala variationer i hur man beaktat specialgrupper och minoriteter. Ett av de centrala målen för Skolan i rörelse är att involvera alla elever och på så sätt stärka inkluderingen i skolorna och projekten.

Vid samrådet med funktionsrättsorganisationerna våren 2020 framkom att bristen på tillräcklig personlig assistans utgör ett hinder för deltagande i fritids- och kulturverksamhet speciellt för barn och unga med funktionsnedsättning. Också i Vanes förfrågan hösten 2017 sågs tillräcklig tillgång till färdtjänst, personlig assistens eller biträdande personal som viktiga för deltagande i fritids- och kulturverksamhet. I många fall behövdes det tolktjänster för deltagande i aktiviteter. I svaren påpekades dessutom att personlig assistens också borde kunna användas under kvällar och veckoslut. Därtill sågs det som viktigt att assistenten också kan delta utan avgift.¹²

12 Hoffrén, T. (2017). *Kysely oikeuksien toteutumisesta vammaisten henkilöiden arjessa. (Enkät om hur rättigheterna tillgodoses i vardagen för personer med funktionsnedsättning.)* Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Rapporten finns på finska [här](#).

Enligt Vanes förfrågan 2017 var tillgängliga tjänster och information om tjänsterna förutsättningar för deltagande i kultur, rekreation, fritidsverksamhet och idrott. Miljöer med bristande tillgänglighet ansågs ofta utgöra ett hinder för deltagande. Som exempel nämndes induktionsslingor och parkering för personer med funktionsnedsättning. Det sågs som viktigt att olika funktionsnedsättningar beaktas i verksamheten.

4.12.4 Mål och åtgärder för deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

Mål:

Främja deltagande i konst- och kulturverksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

86. Stödja riksomfattande funktionsrättsorganisationers och funktionsrättssammanslutningars konst- och kulturverksamhet, som Teatteri Totti (f.d. Kuurojen Teatteri), samt projekt och verksamhet för att tillgängliggöra konst och kultur.

87. Införliva främjande av tillgänglighet och jämlikhet som ett moment i UKM:s kriterier för understöd till konst- och kulturområdet.

Ansvarig: UKM

Mål:

Öka medvetenheten om tillgänglighet i kulturverksamheten.

Åtgärd:

88. Tillhandahålla kulturaktörer information och stöd om tillgänglighet och mångfald, speciellt genom den riksomfattande tjänsten Kultur för alla.

Ansvarig: UKM

Mål:

Främja tillgängliga bibliotekstjänster.

Åtgärd:

89. Inkorporera i resultatmålen för Biblioteket för synskadade Celia under perioden 2020–2023 att utveckla webbtjänsterna, främja tillgängligheten i publicering och läsande, förbättra tillgången till tjänster, ta fram produkter och tjänster för barn och unga, samt komplettera tillgänglig publicering med Celias utbud av böcker.

Ansvarig: UKM i samarbete med Celia

Mål:

Främja inkluderingen i idrottsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

90. Till kriterierna för allmänt understöd till idrottsorganisationerna tillägga skyldighet att upprätta jämlikhets- och jämställdhetsplaner som inbegriper inkludering av personer med funktionsnedsättning i idrotten. Det har hållits utbildningar om planerna för understödstagare.

91. Inkludera parasport i utvecklingsstödet för föreningsverksamhet och i utvecklingsunderstöden för en motionsinriktad livsstil.

92. Tillämpa jämlikhet som ett specifikt kriterium i utlysningar av UKM:s och regionförvaltningsverkens statsunderstöd till Skolan i rörelse och fysiska aktiviteter under skoldagen. Understöd har beviljats specifikt till projekt som uttryckligen utvecklar möjligheterna för barn och unga som behöver särskilt stöd att delta i fysiska aktiviteter under skoldagen.

Ansvarig: UKM

Mål:

Främja uppförande av tillgängliga idrottsanläggningar.

Åtgärder:

93. Se över riktlinjerna för uppförande av idrottsanläggningar.

94. Tillgänglighet är ett av kriterierna för statliga understöd till uppförande av idrottsanläggningar.

Ansvarig: UKM

Mål:

Främja lika möjligheter för personer med funktionsnedsättning att använda ungdomsarbetsjänster och delta i ungdomsverksamhet.

Åtgärder:

95. Fortsätta arbeta för kampanjen Diskrimineringsfri zon 2022–2023 i enlighet med det riksomfattande programmet för ungdomsarbete och ungdomspolitik. I kampanjen ingår målinriktad kommunikation, material och utbildning för aktörer på ungdomsområdet.

96. I enlighet med programmet se över likställighets- och jämlikhetsplanerna enligt ungdomslagen, inklusive målen och åtgärderna för att förebygga diskriminering. Verkställa kompletterande och aktiverande åtgärder utifrån iakttagelserna.

Ansvarig: UKM

Mål:

Förbättra tillgängligheten i tv-tjänsterna i samband med ändring av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation.

Åtgärd:

97. Stegvis öka tillgängligheten i medietjänster bland annat genom att utvidga tillgänglighetskraven till beställ-tv-utbud, öka skyldigheten att upprätta rapporter och planer samt kvalitetskraven på textning.

Ansvarig: KM

4.13 Internationellt samarbete (*artikel 11, 32 och 33 i funktionsrättskonventionen*)

Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska säkerställas även i risksituationer, däribland väpnade konflikter, humanitära nödlägen och naturkatastrofer. Deltagande för personer med funktionsnedsättning i internationellt samarbete ska stödas. Utvecklingsverksamheten ska stödas bland annat genom utbyte och delgivning av information, erfarenheter, utbildningsprogram och goda exempel internationellt.

4.13.1 Strukturindikatorer

En av de genomgående målsättningarna i Finlands människorätts- och utvecklingspolitik är att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska främjas och tillgodoses. Målet är att öka deltagandet för personer med funktionsnedsättning i den politiska beslutsprocessen såväl i Finland som internationellt, stärka den internationella funktionsrättsrörelsen samt befästa de grundläggande rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska beaktas inom ramen för det internationella främjandet av de mänskliga rättigheterna i EU:s, FN:s, Europarådets, OSSE:s och i andra internationella organisationers verksamhet. De finländska riktlinjerna ska utarbetas med hänsyn till ståndpunkterna hos personer med funktionsnedsättning samt funktionsrättsorganisationerna. Samråd ordnas bland annat inom ramen för samordningsgruppen för internationell politik för personer med funktionsnedsättning, som sorterar under utrikesministeriet.

4.13.2 Processindikatorer

Finland lämnade sin första regelbundna rapport om genomförandet av FN:s funktionsrättskonvention till kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning den 9 augusti 2019. Rapporten sammanställdes av utrikesministeriet i samarbete med andra ministeriet och behöriga myndigheter. Organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning involverades i utarbetandet av rapporten i enlighet med artikel 4.3 i konventionen. Utarbetandet av rapporten inleddes i september 2017 med ett diskussionsmöte som utrikesministeriet organiserade. Synpunkter på rapportutkastet kunde lämnas via utlåtandetjänsten (www.utlåtande.fi) i mars–april 2018. Utkastet sändes via tjänsten också direkt till över hundra olika myndigheter och organisationer för utlåtande. Under remissbehandlingen ordnade utrikesministeriet ett diskussionsmöte om innehållet för myndigheter och organisationer.

Ålands landskapsregering lämnade en gedigen rapport om genomförandet av konventionen på Åland. Ålands genomförande av konventionen togs in i Finlands rapport och Ålands rapport publicerades som bilaga till den nationella rapporten på justitieministeriets webbplats.

I enlighet med uppförande koden mellan rådet, medlemsstaterna och kommissionen (2010/C 340/08) översändes rapportutkastet kommissionen för kännedom i juli 2019. Kommissionens förslag till komplettering av rapportutkastet beaktades i rapporten.

Funktionsrättsorganisationernas medverkan också i den regelbundna rapporteringen som hänför sig till FN:s och Europarådets andra centrala människorättskonventioner ökar behandlingen av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i organen för konventionsövervakning och avspeglas som ett finländskt perspektiv i innehållet av de godkända resolutionerna och rekommendationerna.

Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning främjas inom utvecklings-samarbetet via följande tre huvudsakliga kanaler: särskilda projekt, integrering samt politisk påverkan och dialog. Exempel på särskilda projekt är bland annat finansiering till FN:s partnerskap för personer med funktionsnedsättningar (UN Partnership on the Rights of Persons with Disabilities, UNPRPD) samt stöd till FN:s särskilda rapportör för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Finland finansierar också funktionsrättsorganisationer och -nätverk i utvecklingsländerna. Abilis-stiftelsen och Samverkan inom funktionsnedsättning hör till de synligaste bland de organisationer som får stöd av utrikesministeriet.

Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är viktiga element i Finlands påverkansarbete inom FN, med prioriteringar som rättigheter för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning samt genomförandet av FN:s strategi för inkludering av funktionsnedsättning (United Nations Disability Inclusion Strategy, UNDIS). Dessutom är Finland en aktiv medlem i nätverket Global Action on Disability (GLAD)¹³.

År 2019 stärktes resultatstyrningen för inkludering av personer med funktionsnedsättning genom att integrera den i de utvecklingspolitiska prioritetsområdena, delmålen och resultatindikatorerna. Rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tas dessutom upp separat under kvinnors och flickors rättigheter. Utrikesministeriets samtliga mål för jämställdhet och kvinnors och flickors rättigheter omfattar också kvinnor och flickor med funktionsnedsättning. Likaså ska samtliga

¹³ GLAD verkar för inkludering av personer med funktionsnedsättning samt främjar humanitär verksamhet och genomförandet av FN:s funktionsrättskonvention (CRPD) på global nivå. Nätverket påverkar, sprider information och samordnar insatser och synpunkter mellan finansörer.

resultatindikatorer vara specificerade efter funktionsnedsättning och kön. Målen och finansieringen som hänför sig till rättigheterna för personer med funktionsnedsättning följs upp med bland annat OECD-DAC:s policymarkör och utrikesministeriets markör för funktionsrättsfinansiering. Dessutom rapporteras resultaten till riksdagen vart fjärde år¹⁴.

Utrikesministeriet understöder projekt för personer med funktionsnedsättning genom både utvecklingssamarbete och humanitärt bistånd. Etableringen av ett starkare civilt samhälle samt organisationernas påverkansarbete understöds genom finländska civilsamhällsorganisationers och lokala samarbetspartners projekt. Projekten syftar till bland annat att förbättra utkomstmöjligheterna och yrkesutbildningen för personer med funktionsnedsättning, inkluderande undervisning och tillgängligheten i tjänster. Utrikesministeriet stöder ett flertal projekt för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i Asien, Afrika och Latinamerika.

I enlighet med de år 2019 reviderade riktlinjerna om Finland som givare av humanitärt bistånd vill Finland säkerställa att personer med funktionsnedsättning fullt ut och på ett meningsfullt sätt kan delta i den humanitära biståndsverksamheten. Organisationer som Finland bistår ska ta hänsyn till personer med funktionsnedsättning när de planerar humanitära projekt och rapportera om biståndstagarna enligt anvisningarna från Washington Group on Disability Statistics. Projekt genomförs på flyktingläger i Rwanda, Uganda och Burundi. Syftet är att förbättra tillgången till rent vatten och sanitet på ett sätt som är inkluderande för personer med funktionsnedsättning.

En av de största prestationerna under Finlands EU-ordförandeskap 2019 var rådets slutsatser som utformades på Finlands initiativ. Genom slutsatserna förband sig samtliga EU-länder till större inkludering av personer med funktionsnedsättning i det humanitära arbetet samt uttryckte sitt stöd till riktlinjerna för delaktighet för personer med funktionsnedsättning i humanitära insatser som FN:s permanenta samordningskommitté utfärdade i slutet av 2019 (Inter-Agency Standing Committee (IASC) Guidelines on the Inclusion of Persons with Disabilities in Humanitarian Action)¹⁵. I riktlinjerna anges bland annat gemensamma normer för inkludering av personer med funktionsnedsättning i samband med humanitär verksamhet.

14 Följande utvecklingspolitiska resultatrapport lämnas 2022.

15 <https://interagencystandingcommittee.org/iasc-task-team-inclusion-persons-disabilities-humanitarian-action/documents/iasc-guidelines>.

Finland understödde utarbetandet av riktlinjerna både politiskt och finansiellt via Unicef.

I rådets arbetsgrupp för humanitärt bistånd och livsmedelsbistånd (Cohafa) ordnade Finland en omfattande dialog om inkludering av personer med funktionsnedsättning. Funktionsrättsaspekten ingick i alla tematiska debatter om krisdrabbade områden under Finlands ordförandeskap.

Att främja inkludering av personer med funktionsnedsättning är också ett av Finlands mål för påverkan via de humanitära organisationer som bistås. Finland har också påverkanssamarbete med andra finansiärer. Tillsammans med Unicef är Finland sedan 2019 ordförande för den humanitära arbetsgruppen inom GLAD.

Finland medverkade till att inkludering av personer med funktionsnedsättning fastställdes som en av prioriteterna i de fonder som förvaltas av FN:s kontor för humanitära frågor (OCHA)¹⁶. Beslutet har en betydande effekt på arbetet i de organisationer som verkställer insatserna.

År 2019 deltog Finland i arrangemangen för ett evenemang om funktionsnedsättning bland annat på den 33:e internationella rödakors- och rödahalvmånekonferensen. Därtill åtog Finland sig att föra fram inkludering av personer med funktionsnedsättning på Globala flyktingforumet i december 2019 och förband sig att finansiera en JPO-tjänst med specialisering på inkludering av inkluderingsfrågor vid UNHCR:s fältkontor 2021.

På utrikesministeriet arbetar under verksamhetsperioden en funktionsrättsambassadör vars verksamhetsfält omfattar hela utrikesförvaltningen. Ambassadören verkar för att främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i Finlands utrikespolitik och säkerhetspolitik, ekonomiska utrikesrelationer och utvecklingspolitik.

¹⁶ FN:s fond för katastrofinsatser (Central Emergency Response Fund, CERF) och humanitära landfonder (Country-Based Pooled Fund, CBPF).

4.13.3 Resultatindikatorer

Kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning sammanträder endast två gånger per år. Kommittén har inte hunnit granska rapporterna från de 182 konventionsstaterna och handläggningstiden är för närvarande fyra år. Finlands rapport granskas sannolikt först 2023. Kommitténs sammanträden och handläggningsschema kan också påverkas av översynen av helhetsläget i FN:s övervakningsorgan för konventionerna (A/RES/68/268) som inleddes 2020. Dessutom inverkar pandemisituationen på behandlingsschemat.

Avseende det internationella samarbetet ansåg organisationerna i samrådet våren 2020 att Finland ska säkerställa att personer med funktionsnedsättning och finländska funktionsrättsorganisationer kan delta i samarbete med organisationer i partnerländerna. Enligt organisationerna är det inom utvecklingssamarbetet viktigt att personer med funktionsnedsättning beaktas i samband med räddningsinsatserna vid humanitära kriser och klimatkriser samt därefter.

4.13.4 Mål och åtgärder för att stärka rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i internationellt samarbete

Mål:

Främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i internationellt samarbete.

Åtgärd:

98. Aktivt lyfta fram rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i EU:s, FN:s, Europarådets, OSSE:s och i mån av möjlighet också i andra internationella organisationers verksamhet samt i globala policyprocesser och förhandlingar.

Ansvarig: UM

Mål:

Öka medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och integrera dessa rättigheter i utvecklingssamarbetet.

Åtgärder:

99. Aktivt använda de anvisningar och verktyg som tagits fram för integration av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

100. Ta hänsyn till rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i utrikesministeriets utbildningar om mänskliga rättigheter och humanitära frågor, och funktionsrättsfrågorna integreras bättre bland annat i utbildningar om de horisontella målen och människorättsbaserat förhållningssätt.

101. Fortsätta stödja civilsamhällsorganisationers verksamhet med fokus på ett människorättsbaserat förhållningssätt och de horisontella målen.

102. Fortsätta arbetet med att ta fram anvisningar och verktyg för integration av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning inom alla former av utvecklingssamarbete.

Ansvarig: UM

Mål:

Politisk och om möjligt också finansiellt stödja projekt som främjar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

103. Fortsätta att ge politiskt och om möjligt också ekonomiskt stöd till FN:s insatser för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: UM

Mål:

Stärka rättigheterna för flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i internationellt samarbete.

Åtgärder

104. Under Finlands ordförandeskap för UN Women 2020 prioritera insatser för att främja rättigheterna för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.

Ansvarig: UM

Mål:

Påverka internationellt för att främja tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

105. Fortsätta påverka via FN:s organisationer och den internationella rödakors- och rödahalvmånerörelsen. Finlands prioriteringar är bland annat att genomföra UNDIS och IASC, stärka ställningen för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, utse ansvariga personer för funktionsrättsärenden i organisationerna, finansiera funktionsrättsverksamhet (för särskilda insatser och inkludering) och öka kunnandet.

Ansvarig: UM

Mål:

Beakta rättigheterna för personer med funktionsnedsättning vid humanitära kriser.

Åtgärder:

106. Finland fortsätter 2020–2023 att satsa på funktionsrättsarbete i samband med humanitära kriser, inklusive pandemier som covid-19. Finland understöder finansiellt FN-organisationers och finländska organisationers humanitära biståndsinsatser och för en aktiv dialog med dem för integration av funktionsrättsperspektivet.

Ansvarig: UM

Mål:

Medvetandegöra och främja deltagande bland personer med funktionsnedsättning och funktionsrättsorganisationer avseende internationellt samarbete och i granskningen av den regelbundna rapporten för FN:s funktionsrättskonvention.

Åtgärder:

107. Informera om granskningen av Finlands första regelbundna rapport om genomförandet av FN:s funktionsrättskonvention innan den behandlas i kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, samt om funktionsrättsorganisationernas möjlighet att tillställa kommittén skriftliga utlåtanden, så kallade parallellrapporter, och delta i kommitténs slutna samrådsmöte.
108. Ordna möjlighet i Helsingfors att följa med behandlingen av Finlands första rapport som direktsändning via FN:s WebTV.

Ansvarig: UM

Mål:

Öka medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inom utvecklingspolitiken.

Åtgärd:

109. Rapportera om tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning i den utvecklingspolitiska resultatrapporten.

Ansvarig: UM

Mål:

Öka medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som tillhör ursprungsfolken i Norden.

Åtgärd:

110. Ta in rättigheter för samiska personer med funktionsnedsättning som tema för ordförandeskapet i Nordiska funktionshindersrådet 2021. Organisera ett nordiskt seminarium om temat i Enare i augusti 2021.

Ansvarig: SHM i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd och Vane

5 Övervakning och bedömning

Delegationen för rättigheter för personer med funktionsnedsättning Vane i samarbete med andra ansvariga parter och Institutet för hälsa och välfärd övervakar genomförandet av detta handlingsprogram. Vane följer upp programmet årligen på sina sammanträden. I slutet av programperioden görs en bedömning av hela perioden med en övervakningsrapport. Med tanke på övervakningsrapporten utreds möjligheten att utöver ministeriernas självutvärdering låta utföra en extern evaluering av utfallet för målen och åtgärderna. Den externa evalueringen kan också omfatta en översikt över de viktigaste studierna som gjorts under programperioden om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning, inklusive resultaten av studierna, samt tillgänglig statistik. I rapporten kan dessutom ingå en redogörelse av rättspraxis och eventuella tillsynsmyndighetens ställningstaganden gällande rättigheter för personer med funktionsnedsättning under programperioden.

Delaktigheten för personer med funktionsnedsättning vid övervakning av konventionen säkerställs genom att ge dem möjligt att uttala sig om genomförandet av handlingsprogrammet. I övervakningsrapporten evalueras också de framsteg som gjorts under programperioden avseende de frågor som påtalats vid samråden med funktionsrättsorganisationerna och angetts i resultatindikatorerna. Detta skapar också ett underlag för lägesbilderna, målen och åtgärderna för följande programperiod.

Bilaga 1 Förteckning över målen och åtgärderna

Mål och åtgärder för att stärka delaktigheten

Mål:

Främja involvering av personer med funktionsnedsättning på alla områden och nivåer inom statsförvaltningen.

Åtgärd:

1. Säkerställa att personer med funktionsnedsättning involveras på ett ändamålsenligt sätt i såväl lagstiftningsreformer med relevans för personer med funktionsnedsättning som beredning och beslutsfattande i övrigt.

Ansvariga: samtliga ministerier

Mål:

Från enskilda samråd till systematisk och integrerad delaktighet och samverkan.

Åtgärd:

2. Att regelbundet bjuda in intresseorganisationer och erfarenhetsexperter till intressentmöten och workshoppar.

Ansvarig: IM/samtliga ministerier

Mål:

Stärka delaktigheten av personer med funktionsnedsättning i övervakningen av internationella människorättskonventioner.

Åtgärd:

3. Stödja ett större deltagande av organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning i övervakningen av genomförandet av människorättskonventionerna, inklusive rapportera till FN:s organ för konventionsövervakning om hur rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tillgodoses inom respektive konventions tillämpningsområde både för kommitténs frågelista, på vilken regeringen svarar med sin regelbundna rapport, och som en så kallad oberoende parallellrapport till regeringens regelbundna rapport.

Ansvarig: UM

Mål:

Stödja delaktigheten av personer med funktionsnedsättning i den internationella funktionsrättspolitik.

Åtgärder:

4. Stödja deltagandet av en representant för funktionsrättsorganisationerna i konventionsstatskonferensen.
5. Uppmuntra intresseorganisationer för personer med funktionsnedsättning att delta i den regelbundna rapporteringen för människorättskonventionerna.

Ansvarig: UM

Mål:

Stärka delaktigheten för personer med funktionsnedsättningen på både kommunnivå och landskapsnivå.

Åtgärd:

6. Stödja råden för personer med funktionsnedsättning i kommunerna och landskapen genom informationsstyrning och spridning av de bästa metoderna för att på detta sätt säkerställa deras påverkansmöjligheter och resurser.

Ansvariga: FM i samarbete med SHM och JM

Mål:

Främja beaktandet av rättigheterna för samiska personer med funktionsnedsättning i den nationella funktionsrättspolitik, beredningen och beslutsfattandet.

Åtgärd:

7. Ordna samarbetsmöten med Sametinget och SámiSoster om aktuella frågor inom servicen för personer med funktionsnedsättning och funktionsrättspolitik.

Ansvarig: Institutet för hälsa och välfärd i samarbete med SHM

Mål och åtgärder för att stärka jämlikheten

Mål:

Främja verklig jämlikhet för personer med funktionsnedsättning inom alla förvaltningsområden och förvaltningsnivåer.

Åtgärd:

8. Beakta jämlikhet för personer med funktionsnedsättning i ministeriernas planer och handlingsprogram för jämlikhet och jämställdhet.

Ansvarig: Alla ministerier

Mål:

Säkerställa att förpliktelserna enligt FN:s funktionsrättskonvention tillgodoses i den lagstiftning om självbestämmanderätt som utarbetas.

Åtgärder:

9. Stödja lagberedningen genom att anordna ett rundabordssamtal om stöd i att fatta beslut.

10. Kartlägga i samarbete med funktionsrättsorganisationerna bästa metoder för stöd i att fatta beslut.

Ansvarig: SHM i samarbete med JM

11. Säkerställa att de särskilda behoven för personer med funktionsnedsättning och förpliktelserna enligt funktionsrättskonventionen beaktas vid beredningen och genomförandet av lagstiftningen om självbestämmanderätt.

Ansvarig: SHM

Mål:

Göra främjande av jämlikhet och jämställdhet till ett strategiskt och synligt element i undervisnings- och kulturministeriets statsunderstödssystem och informationsstyrning.

Åtgärd:

12. Utredda möjligheterna att främja jämlikhet och jämställdhet genom statsunderstöden. Ordna utbildning och workshopar för deltagare i statsunderstödsprocessen för att hjälpa dem utveckla sin verksamhet. Förändringen genomförs så att lärdomarna kan tillämpas också i andra organisationer som beviljar understöd.

Mål:

Utveckla jämlikheten/jämställdheten och kvaliteten inom småbarnspedagogiken, den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen.

Åtgärder:

13. Genomföra omfattande program för utveckling av kvaliteten och jämlikheten/jämställdheten för att stärka utbildningarnas genomslagskraft och minska utbildningsskillnaderna och främja jämlikhet.

14. Undervisnings- och kulturministeriet har i enlighet med statsminister Sanna Marins regeringsprogram inlett program för att utveckla kvaliteten och jämlikheten inom den grundläggande utbildningen och i småbarnspedagogiken 2020–2022. Syftet med projekten inom utvecklingsprogrammet är att reformera lagstiftningen, stärka effekterna av finansieringssystemen för småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen och ta fram verkningsfulla förfaranden och verksamhetssätt som stärker jämlikheten.

Inom yrkesutbildningen pågår ett utvecklingsprogram för kvalitet och jämlikhet 2020–2022. Målet med programmet är att säkerställa yrkesutbildningens kvalitet och att stöda en kontinuerlig förbättring i enlighet med effektivitetsmålen samt riktlinjerna för yrkesutbildningens kvalitetsstrategi. Dessutom syftar programmet till att minska och förebygga samt minska och förebygga skillnader i lärande och inlärningsresultat som beror på kön, socioekonomisk bakgrund, bostadsort eller stödbehov och på så sätt främja jämställdhet och jämlikhet inom yrkesutbildningen. Ett program för utveckling av kvaliteten inom gymnasieutbildningen kommer att inledas 2021. Grunden för kvalitetshanteringen och kvalitetsutvecklingen stärks genom att man i nära samarbete med intressenter utarbetar en kvalitetsstrategi för gymnasieutbildningen jämte åtgärdsförslag för genomförandet av strategin i överensstämmelse med kvalitetsutveckling enligt gymnasielagstiftningen. Inom kvalitetsprogrammet för gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen genomförs ett projekt för utveckling av studiehandledningen mot mer systematiska arbetssätt och rutiner som tillämpas i hela landet och bemöter studerandena på ett likvärdigt sätt.

Ansvarig: UKM

Mål:

Öka informationen om diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

15. Stärka mekanismen för övervakning av diskriminering i fråga om forskningsrön om diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: JM

Mål:

Se över diskrimineringslagstiftningen.

Åtgärd

16. I samband med delreformen av diskrimineringslagen granska möjligheterna att stärka regleringen för att främja icke-diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: JM

Mål:

Förebygga hatbrott och hatretorik mot personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

17. Genomföra utvecklingsprojekt för att förebygga hatbrott och hatretorik mot personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: JM

Mål:

Förebygga multipla former av diskriminering av personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

18. Ta inom handlingsprogrammet för bekämpning av rasism och diskriminering samt främjande av goda relationer fram åtgärder mot multipla former av diskriminering (med hänsyn till personer med funktionsnedsättning).

Ansvarig: JM

Mål och åtgärder för medvetandegörande och information

Mål:

Stärka kunskapsunderlaget om möjligheterna för personer med funktionsnedsättning att studera inom det fria bildningsarbetet och säkerställa forskningsrön om frågan även i framtiden. Medvetandegöra läroanstalter inom fritt bildningsarbete om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och aktivt främja tillgodoseendet av dem.

Åtgärd:

19. Utredda tillgodoseendet av jämlikhet och jämställdhet vid läroanstalter inom fritt bildningsarbete.

Ansvarig: UKM

Mål:

Säkerställa att personer med funktionsnedsättning har tillgång till det stöd som de behöver under och efter coronakrisen för att förhindra utanförskap. Stärka kunskapsbasen om upplevelserna om coronasituationen bland personer med funktionsnedsättning och andra specialgrupper för att kunna tillhandahålla ändamålsenligt och adekvat stöd.

Åtgärd:

20. Genomföra en utredning med frågor om hur personer med funktionsnedsättning och andra specialgrupper har upplevt coronakrisen och vilka stödbehov krisen har gett upphov till på UKM:s förvaltningsområde.

Ansvarig: UKM

Mål:

Stärka kunskapsbasen om utbildning för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

21. Utreda och undanröja de hinder som beror på lagstiftningen för utökning av kunskapsbasen om personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: UKM

Mål:

Medvetandegöra personer med funktionsnedsättning om FN:s funktionsrättskommittés slutsatser, rekommendationer och allmänna kommentarer.

Åtgärder:

- 22. Översätta FN:s funktionsrättskommittés slutsatser och rekommendationer om genomförande av konventionen i Finland till nationalspråken, det vill säga finska och svenska, för allmän spridning.
- 23. Ordna ett diskussionsmöte för myndigheterna och funktionsrättsorganisationerna om slutsatserna och rekommendationerna.
- 24. Uppmuntra funktionsrättsorganisationerna att kommentera funktionsrättskommitténs utkast till allmänna kommentarer som är kommitténs tolkningar av innehållet i och tillämpningen av konventionen.

Ansvarig: UM

Mål och åtgärder för att förbättra tillgängligheten

Mål:

Säkerställa att förpliktelserna enligt FN:s funktionsrättskonvention beaktas på ett ändamålsenligt sätt vid lagberedningen och genomförandet av lagar.

Åtgärd:

25. Upprätta en rättslig ram för såväl identifierade som framtida behov av bestämmelser om tillgänglighet i samband med beredningen.

Ansvariga: samtliga ministerier

26. Utvärdera kompatibiliteten och omfattningen av ministeriernas tillgänglighetsbestämmelser i relation till förpliktelserna enligt funktionsrättskonventionen.

Ansvarig: MM

Mål:

Främja jämlikhet för personer med funktionsnedsättning i ministeriernas verksamhet.

Ta hänsyn till jämlikhet i samband med ministeriernas evenemang, i fråga om kommunikationen om och tillgängligheten i evenemangen.

Åtgärder:

27. Informera om tillgängligheten i möteslokaler på Senaattila.

28. Informera om tillgängligheten i lokalerna på ministeriernas webbplatser och i rekryteringsannonser.

29. Informera om tillgängligheten i lokalerna för ministeriernas evenemang. Utbilda personalen i att berätta om tillgängligheten vid evenemangen.

30. Se till evenemangen arrangeras så att tillgänglighet och likabehandling tillgodoses oavsett om evenemanget ordnas i statsrådets lokaler eller i hyrda lokaler.

Ansvariga: samtliga ministerier

Mål:

Ge kunderna större möjlighet att välja leverantör av tolktjänster och underlätta smidig leverans av tjänsterna.

31. Åtgärd:

Verkställa de nödvändiga operativa ändringarna och/eller ändringarna i tolkningstjänstlagen så att upphandling enligt lagen kan genomföras på ett kundorienterat, ändamålsenligt och ekonomiskt sätt.

Ansvarig: SHM

Mål:

Förbättra webbtillgängligheten så att så många personer med funktionsnedsättning som möjligt kan använda webbplatser självständigt.

Åtgärder:

32. Förbättra tillgängligheten i offentliga webbplatser och mobilapplikationer med hjälp av information, vägledning och rådgivning samt genom tillsyn.

33. Utnämna en tillgänglighetsansvarig vid varje ministerium.

34. Foga materialet om tillgänglighet i eOppiva till ministeriernas introduktionsprogram.

35. Se till att det på samtliga ministeriers webbplatser finns ett tillgänglighetsutlåtande och möjlighet att lämna respons.

Ansvariga: Alla ministerier

Mål:

Ta fram en tillgänglig digital id-handling.

Åtgärd:

36. Utreda i samarbete med funktionsrättsorganisationerna nya metoder för att möjliggöra tillgänglig digital legitimering.

Ansvarig: FM

Mål:

Främja planering som lämpar sig för alla samt tillgängligheten i byggnader och fysiska miljöer genom informationsstyrning och utvecklingsinsatser.

Stödja byggnadstillsynerna genom informationsstyrning och spridning av bästa metoder för att på detta sätt säkerställa deras påverkansmöjligheter.

Åtgärder:

37. Delta i att ordna utbildningar om tillgänglighet och tillgänglighetsförordningen via samarbetsnätverk.

38. I kommunikationen om tillgänglighetsförordningen lyfta fram betydelsen av tillgänglighet i byggande, bland annat med hjälp av anvisningen om tillgänglighetsförordningen och planeringsguiden om tillgängliga byggnader och deras omgivningar.

39. Medvetandegöra och stärka kunskapsbasen om betydelsen av planering och tillgängligt byggande som lämpar sig för alla vid ny- och ombyggnation samt som en del av planenlig fastighetsförvaltning genom att tillhandahålla invånarna, ägarna och bostadsbolagen samt personer i fastighetsskötselbranschen information via webbtjänsten för reparation som finns på miljöförvaltningens gemensamma webbplats Miljo.fi.

Ansvarig: MM

Mål:

Övervaka genomförandet av tillgänglighetsförordningen.

Åtgärder:

40. Övervaka efterlevnaden av funktionsrättskonventionen vid genomförandet av tillgänglighetsförordningen.

41. Utredda tillämpningen av det i tillgänglighetsförordningen föreskrivna undantaget på toalett- och tvätttrum i student- och ungdomsbostäder.

42. Hålla regelbundna diskussionsmöten om tillgänglighetsförordningen med funktionsrättsorganisationerna.

Ansvarig: MM

Mål:

Fortsätta det av statsrådets kansli påbörjade utvecklingsarbetet för att säkerställa tillgängligheten i statsrådets lokaler och service samt lika möjligheter till deltagande.

Åtgärd:

43. Samordna åtgärderna för utveckling av tillgängligheten i statsrådets lokaler. Genomföra tillgänglighetsgranskningar och tillgänglighetskartläggningar (i samband med planeringen av renoveringar) i samarbete med Senatfastigheter samt granska och utveckla tillgängligheten i statsrådets lokalkoncept.

Ansvarig: SRK i samarbete med MM

Mål:

Utveckla teckenspråkslagen.

Åtgärder:

44. Inleda ett projekt för bedömning av behovet av utveckling av teckenspråkslagen.

Ansvarig: JM

Mål och åtgärder för att säkerställa skydd och säkerhet

Mål:

Skapa en gemensam lägesbild av olika befolkningsgruppers behov avseende säkerhet och kunskaper om säkerhet. Kartlägga behoven med beaktande av jämlikhetsaspekten i förvaltningsområdenas verksamhet.

Åtgärder:

45. Ta med rättigheterna för personer med funktionsnedsättning bland annat vid upprättandet av effektmålen i räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor, och inom

räddningsutbildning och räddningsövningar tänka på de särdrag som anknyter till att rädda personer med funktionsnedsättning. Säkerhetskunnande är en fråga för hela inrikesförvaltningen. Medvetandegörandet riktas åt två håll, dels tillhandahålls säkerhetskunnande till alla befolkningsgrupper, dels förmedlas information om folkgruppernas behov till myndigheterna.

Ansvarig: IM

Mål:

Framhålla behoven hos personer med funktionsnedsättning i räddningsväsendets åtgärdsprogram för förebyggande av olyckor.

Åtgärd:

46. Ta fram säkerhetsutbildning som är människonära och svarar på olika befolkningsgruppers behov.

Ansvarig: IM

Mål:

Stärka ägandet av säkerheten och höja säkerheten i att bo hemma.

Åtgärd:

47. Räddningsväsendet deltar aktivt i projekthelheten Tryggheten i hemmaboende, som syftar till att bygga upp ett faktiskt fungerande nätverk och ett koncept för bättre säkerhet i hemmet.

Ansvarig: IM

Mål:

Öka medvetenheten om personer med funktionsnedsättning som brottsoffer. Ta hänsyn till icke-diskriminering av personer med funktionsnedsättning även i samband med straffprocesser.

Åtgärder:

48. Använda statsrådets handlingsprogram mot människohandel, som utarbetas under 2020, i den egna verksamheten. Identifiera ställningen av personer med funktionsnedsättning som möjliga offer för människohandel och beakta detta i den egna verksamheten, bland

annat inom brottsbekämpning. Utbilda personalen i att identifiera utsatta personer som brottsoffer, bemöta dem och ta hänsyn till deras specialbehov till exempel i samband med utfrågning.

Ansvarig: IM

Mål:

Integrera skälig anpassning i myndighetsverksamhet som riktas mot personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

49. I samband med reformen av räddningslagen under innevarande regeringsperiod granska genomförandet av principerna för skälig anpassning i lagstiftningen om räddningsväsendet för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning bemöts med respekt.

Ansvarig: IM

Mål och åtgärder för att stärka självständigt liv och delaktighet

Mål:

Att tillgodose jämlikheten och delaktigheten i samhället för personer med funktionsnedsättning oberoende av funktionsnedsättningens karaktär, stöda personernas rätt att medbestämma om sitt liv samt trygga tillgången till individuellt anpassad service.

Åtgärder:

50. Genomföra totalreformen av lagstiftningen om service till personer med funktionsnedsättning så att den nya lagstiftningen och genomförandet av den överensstämmer med FN:s funktionsrättskonvention. Stödja genomförandet av den nya lagstiftningen genom att se över avsnittet om lagstiftning i Institutet för hälsa och välfärds handbok om funktionshinderservice.

Ansvariga: SHM, Institutet för hälsa och välfärd

Mål:

Ge personer med funktionsnedsättning bättre möjligheter att delta i organiseringen av tjänster för ett självständigt liv.

Åtgärder:

51. Ta fram, sammanställa och sprida bästa metoder för organisering och upphandling av boende och service för personer med funktionsnedsättning.

52. Genomföra ett försök med personlig budget och utarbeta ett förslag till Finlands modell för personlig budget för service till personer med funktionsnedsättning.

Ansvariga: Institutet för hälsa och välfärd, SHM, MM, ARA, ANM, FM

Mål:

Främja beaktandet av samekulturens särdrag vid bedömningen av behovet av assistens och stöd och planeringen av servicen till samiska personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

53. Förbättra utbudet av verktyg på samiska för socialt arbete med personer som har funktionsnedsättning (bland annat mer material på samiska i handboken om funktionshinderservice).

Ansvarig: SHM i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd

Mål:

Säkerställa tillgången på reparationsunderstöd (understöd för reparation av bostäder för äldre och personer med funktionsnedsättning, understöd för avlägsnande av rörelsehinder och understöd för efterinstallation av hiss) och främja hissinstallationer i det befintliga bostadsbeståndet.

Åtgärder:

54. Effektivisera kommunikationen om reparationsunderstöden.

55. Understöda lokala hissarbetsgrupper och annat samarbete.

56. Sprida information om efterinstallation av hiss bland annat via webbplatsen Hissiin.fi.

Ansvarig: MM och ARA

Mål:

Styra den statsunderstödda produktionen av bostäder för personer med funktionsnedsättning mot större individanpassning och mångsidighet.

Åtgärd:

57. Bidra till att produktionen av bostäder till personer med funktionsnedsättning möjliggör boende i överensstämmelse med FN:s funktionsrättskonvention (ett tillräckligt utbud av olika boendelösningar för personer med funktionsnedsättning, speciellt i det normala bostadsbeståndet).

Ansvariga: SHM i samarbete med MM

Mål:

Utnyttja resultaten av jämlikhetsutredningar för att förbättra boendeförhållandena för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

58. Utnyttja ARAs reparations- och investeringsunderstöd för boende för personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: MM, SHM, JM och FM

Mål:

Stödja jämlikheten med avseende på boende för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

59. I samband med följande reform av fastighetsbeskattningen bereda en ändring av fastighetsskatten på boendetjänster för personer med funktionsnedsättning och andra befolkningsgrupper så att den motsvarar fast boende.

Ansvariga: FM i samarbete med MM och SHM

Mål:

Stödja jämlikheten med avseende på boende för personer med funktionsnedsättning.

Mål och åtgärder för att stärka rätten till oberoende rörlighet

Mål:

Kommunikationsministeriets förvaltningsområde verkar för att effektivisera den nuvarande övervakningen av tillståndshavare enligt lagen om transportservice gällande skyldigheten att se till att föraren betjänar passagerarna på ett sakligt sätt och att föraren har förmåga att beakta de särskilda behov en passagerare med funktionshinder har.

Åtgärd:

60. I myndighetstillsynen av taxilagstiftningen fästa avseende vid tillståndshavarens skyldigheter att se till förarnas yrkeskompetens avseende deras förmåga att beakta de särskilda behoven hos personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: KM

Mål:

Kommunikationsministeriets förvaltningsområde arbetar för att främja utvecklingen av taxiförarnas kunskaper och färdigheter så att de kan assistera och transportera passagerare med funktionsnedsättning på ett tryggt sätt, särskilt i fråga om transporter som organiseras eller bekostas av samhället, som transporter enligt lagen om service till personer med funktionsnedsättning och transporter som ersätts av Folkpensionsanstalten.

Åtgärd:

61. Förbättra taxiförarnas kunskaper och färdigheter så att de kan assistera personer med funktionsnedsättning på ett tryggt sätt, särskilt i fråga om transporter som organiseras och ersätts av samhället.

Ansvarig: KM och SHM

Mål:

Kommunikationsministeriet utreder, eventuellt i lämpligt samarbete med justitieministeriet, social- och hälsovårdsministeriet och miljöministeriet, vilka problem personer med funktionsnedsättning har råkat ut för när de har använt parkeringstillstånd för rörelsehindrade i områden med privat

parkeringsövervakning samt med vilka medel problemen bäst kan avhjälpas.

Åtgärd:

62. Om möjligt utreda vilka problem som förekommit vid användning av parkeringstillstånd för rörelsehindrade i områden med privat parkeringsövervakning samt med vilka medel problemen bäst kan avhjälpas.

Ansvariga: KM i samarbete med JM, SHM och MM

Mål och åtgärder för att stärka lika möjligheter till utbildning

Mål:

Höja utbildnings- och kunskapsnivån på alla utbildningsstadier, minska utbildningsskillnaderna och öka likvärdigheten i utbildning. Heltäckande tjänster för livslång vägledning ger lika möjligheter för livslångt lärande och kompetensutveckling.

Åtgärder:

- 63. Införa utvidgad läroplikt.
- 64. Genomföra en parlamentarisk reform av livslångt lärande.
- 65. Främja stödet för lärandet inom småbarnspedagogiken genom att ta fram en modell för det.

Ansvarig: UKM

Mål:

Genom utvidgad läroplikt och handledande utbildning för examensutbildning tillgodose jämlikheten för studerande med funktionsnedsättning i handledningen inom den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen och yrkesutbildningen samt vid övergångarna till examensinriktad utbildning.

Åtgärder:

66. Se över lagstiftningen om utbildningen i övergångsskedet så att den bättre tillgodoser studerandenas olika behov.

67. Följa upp konsekvenserna av utvidgad läroplikt och handledande utbildning för examensutbildning på utbildningsvägarna för studerande med funktionsnedsättning, funktionen av den handledning och det stöd som behövs, samt på övergången till examensutbildning och avläggande av examina.

Ansvarig: UKM

Mål:

Alla som går ut grundskolan genomgår utbildning på andra stadiet.

Åtgärder:

68. Stärka stödet för lärandet, handledningen och elevhälsan samt grundskolans kapacitet att bibringa varje elev tillräckliga färdigheter för utbildning på andra stadiet.

69. Läropliktsåldern höjs till 18 år. En utvidgning av läroplikten förutsätter att utbildning på andra stadiet är avgiftsfri.

70. Integrera olika studie- och stödformer i läroplikten.

Inom utvidgning av läroplikten utveckla utbildningen som handleder för andra stadiet och handlingen i övergångsskedet för att underlätta övergången till utbildning på andra stadiet.

Ansvarig: UKM

Mål:

Främja tillgängligheten, jämlikheten och jämställdheten i högskoleutbildningen.

Åtgärder:

71. I enlighet med regeringsprogrammet upprätta en tillgänglighetsplan för högskoleutbildningen, som ska behandla den sociala, regionala och språkliga jämlikheten inom högskoleutbildningen samt eventuella hinder för olika minoritetsgrupper att söka till högskoleutbildning, och utifrån en lägesbild utarbeta ett förslag om tillgänglighetsmål och åtgärdsriktlinjer.

72. Utreda hur väl jämlikhet och jämställdhet tillgodoses i högskoleutbildningen och inom FoU.

73. Ombesörja (bl.a. genom resultatstyrningen mellan undervisnings- och kulturministeriet och högskolorna) att högskolorna arbetar för jämställdhet och jämlikhet genom sina lagstadgade jämställdhets- och jämlikhetsplaner.

Ansvarig: UKM

Mål och åtgärder för att förbättra tillgången till habilitering, rehabilitering och hälso- och sjukvård

Mål:

Klienterna får behovsanpassad hälso- och sjukvård och habilitering/rehabilitering som sätts in i rätt tid.

Åtgärder:

74. Ta hänsyn till kundorientering, behovsanpassning och rättidighet i programmet Framtidens social- och hälsocentral och i andra förändringsprogram, som programmet för arbetsförmåga, strategin för mental hälsa och åldersprogrammet. Programmen omfattar hela befolkningen men de påverkar också tillgången till tjänster för personer med funktionsnedsättning.

75. Utveckla multiprofessionella social- och hälsocentraler som drar nytta av digitalisering, personalens expertis på olika områden och specialistkonsultationer.

76. Utveckla ledningen och personalens yrkeskompetens inom social- och hälsovården samt stödja arbetshälsan inom social- och hälsovårdssektorn.

Ansvarig: SHM

Mål:

Förbättra funktionsförmågan hos personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

77. Utveckla habiliteringen och rehabiliteringen utifrån rehabiliteringskommitténs förslag 2020–2023 med hänsyn till behoven hos personer med funktionsnedsättning.

78. Se till att de nationella grunderna för överlämnande av hjälpmedel i medicinsk rehabilitering hålls aktuella.

Ansvarig: SHM

Mål och åtgärder för att stärka sysselsättning och tillgång till arbete på lika villkor

Mål:

Inleda utveckling av digitala sysselsättningstjänster.

Åtgärder:

79. Inom mer omfattande utveckling av bedömning av servicebehovet inleda utveckling av ett digitalt verktyg för identifiering av behovet av tjänster som stöder arbetsförmågan. I detta ingår integration av webbtjänsten Vagar till arbetslivet i arbets- och näringstjänsternas plattform Jobbtorget.

Ansvarig: ANM, SHM

Mål:

Förbättra inriktningen av arbets- och näringstjänsterna.

Åtgärder:

80. Se över servicedesignen i arbets- och näringstjänsterna med hjälp av funktionsrättsorganisationernas sakkunskap. Integrera i tjänsterna sådana stödelement som underlättar rekrytering.

Ansvarig: ANM

Mål:

Öka arbete i anställning genom att utveckla övergångsarbetsmarknaden.

Åtgärder:

81. Etablera i Finland en systematisk och målinriktad aktör på övergångsarbetsmarknaden utifrån erfarenheter från svenska Samhall Aktiebolag samt resultaten av försöket med arbetsbanker. Avsikten är att stärka möjligheterna för partiellt arbetsföra personer och andra i svår ställning att övergå till den öppna arbetsmarknaden genom att erbjuda ett subventionerat arbete samt den utbildning och annat sådant stöd som behövs för att de ska kunna övergå till den öppna arbetsmarknaden. Tanken är också att erbjuda tillräckligt långvarigt arbete även till personer som inte kan få anställning på den öppna arbetsmarknaden. Ett utredningsarbete inleds där innehållet i Finlands modell, organiseringen av verksamheten, finansieringsformerna och andra verkställighetsarrangemang definieras. Målet är att verksamheten inleds senast 2022.

Ansvarig: ANM, SHM

Mål:

Öka arbete i anställning på den öppna arbetsmarknaden.

Åtgärd:

82. Öka tillämpningen av sysselsättningskriteriet vid offentlig upphandling genom ett samprojekt med Kommunförbundet. Införa en handlingsmodell som utarbetats i ett antal ESF-projekt. I projektet anlitas regionala samordnare för att hitta sysselsättning åt personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: ANM

Mål och åtgärder för att stärka tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet

Mål:

Beakta rättigheterna för personer med funktionsnedsättning vid reformen av klientavgiftslagen, inklusive samordningen av klientavgiftslagen och lagen om service och stöd på grund av handikapp som ska ses över.

Åtgärd:

83. Effektivisera regleringen av sänkning och efterskänkning av klientavgifter.

Ansvarig: SHM

Mål:

Förbättra utkomsten för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

84. Införa en linjär modell för bättre samordning av den sociala tryggheten och arbete.

85. Inom totalreformen av den sociala tryggheten beakta utvecklingen av utkomsten för personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: SHM

Mål och åtgärder för deltagande i kulturliv, rekreation, fritidsverksamhet och idrott

Mål:

Främja deltagande i konst- och kulturverksamhet för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

86. Stödja riksomfattande funktionsrättsorganisationers och funktionsrättssammanslutningars konst- och kulturverksamhet, som

Teatteri Totti (f.d. Kuurojen Teatteri), samt projekt och verksamhet för att tillgängliggöra konst och kultur.

87. Införliva främjande av tillgänglighet och jämlikhet som ett moment i UKM:s kriterier för understöd till konst- och kulturområdet.

Ansvarig: UKM

Mål:

Öka medvetenheten om tillgänglighet i kulturverksamheten.

Åtgärd:

88. Tillhandahålla kulturaktörer information och stöd om tillgänglighet och mångfald, speciellt genom den riksomfattande tjänsten Kultur för alla.

Ansvarig: UKM

Mål:

Främja tillgängliga bibliotekstjänster.

Åtgärd:

89. Inkorporera i resultatmålen för Biblioteket för synskadade Celia under perioden 2020–2023 att utveckla webbtjänsterna, främja tillgängligheten i publicering och läsande, förbättra tillgången till tjänster, ta fram produkter och tjänster för barn och unga, samt komplettera tillgänglig publicering med Celias utbud av böcker.

Ansvarig: UKM i samarbete med Celia

Mål:

Främja inkluderingen i idrottsaktiviteter för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärder:

90. Till kriterierna för allmänt understöd till idrottsorganisationerna tillägga skyldighet att upprätta jämlikhets- och jämställdhetsplaner som inbegriper inkludering av personer med funktionsnedsättning i idrotten. Det har hållits utbildningar om planerna för understödstagare.

91. Inkludera parasport i utvecklingsstödet för föreningsverksamhet och i utvecklingsunderstöden för en motionsinriktad livsstil.

92. Tillämpa jämlikhet som ett specifikt kriterium i utlysningar av UKM:s och regionförvaltningsverkens statsunderstöd till Skolan i rörelse och fysiska aktiviteter under skoldagen. Understöd har beviljats specifikt till projekt som uttryckligen utvecklar möjligheterna för barn och unga som behöver särskilt stöd att delta i fysiska aktiviteter under skoldagen.

Ansvarig: UKM

Mål:

Främja uppförande av tillgängliga idrottsanläggningar.

Åtgärder:

93. Se över riktlinjerna för uppförande av idrottsanläggningar.

94. Tillgänglighet är ett av kriterierna för statliga understöd till uppförande av idrottsanläggningar.

Ansvarig: UKM

Mål:

Främja lika möjligheter för personer med funktionsnedsättning att använda ungdomsarbetsjänster och delta i ungdomsverksamhet.

Åtgärder:

95. Fortsätta arbeta för kampanjen Diskrimineringsfri zon 2022–2023 i enlighet med det riksomfattande programmet för ungdomsarbetet och ungdomspolitiken. I kampanjen ingår målinriktad kommunikation, material och utbildning för aktörer på ungdomsområdet.

96. I enlighet med programmet se över likställighets- och jämlikhetsplanerna enligt ungdomslagen, inklusive målen och åtgärderna för att förebygga diskriminering. Verkställa kompletterande och aktiverande åtgärder utifrån iakttagelserna.

Ansvarig: UKM

Mål:

Förbättra tillgängligheten i tv-tjänsterna i samband med ändring av lagen om tjänster inom elektronisk kommunikation.

Åtgärd:

97. Stegvis öka tillgängligheten i medietjänster bland annat genom att utvidga tillgänglighetskraven till beställ-tv-utbud, öka skyldigheten att upprätta rapporter och planer samt kvalitetskraven på textning.

Ansvarig: KM

Mål och åtgärder för att stärka rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i internationellt samarbete

Mål:

Främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i internationellt samarbete.

Åtgärd:

98. Aktivt lyfta fram rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i EU:s, FN:s, Europarådets, OSSE:s och i mån av möjlighet också i andra internationella organisationers verksamhet samt i globala policyprocesser och förhandlingar.

Ansvarig: UM

Mål:

Öka medvetenheten om rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och integrera dessa rättigheter i utvecklingssamarbetet.

Åtgärder:

99. Aktivt använda de anvisningar och verktyg som tagits fram för integrering av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

100. Ta hänsyn till rättigheterna för personer med funktionsnedsättning i utrikesministeriets utbildningar om mänskliga rättigheter och humanitära frågor, och funktionsrättsfrågorna integreras bättre bland annat i utbildningar om de horisontella målen och människorättsbaserat förhållningssätt.

101. Fortsätta stödja civilsamhällsorganisationers verksamhet med fokus på ett människorättsbaserat förhållningssätt och de horisontella målen.

102. Fortsätta arbetet med att ta fram anvisningar och verktyg för integration av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning inom alla former av utvecklingssamarbete.

Ansvarig: UM

Mål:

Politisk och om möjligt också finansiellt stödja projekt som främjar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

103. Fortsätta att ge politiskt och om möjligt också ekonomiskt stöd till FN:s insatser för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Ansvarig: UM

Mål:

Stärka rättigheterna för flickor och kvinnor med funktionsnedsättning i internationellt samarbete.

Åtgärder

104. Under Finlands ordförandeskap för UN Women 2020 prioritera insatser för att främja rättigheterna för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning.

Ansvarig: UM

Mål:

Påverka internationellt för att främja tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Åtgärd:

105. Fortsätta påverka via FN:s organisationer och den internationella rödakors- och rödahalvmånerörelsen. Finlands prioriteringar är bland annat att genomföra UNDIS och IASC, stärka ställningen för kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, utse ansvariga

personer för funktionsrättsärenden i organisationerna, finansiera funktionsrättsverksamhet (för särskilda insatser och integration) och öka kunskandet.

Ansvarig: UM

Mål:

Beakta rättigheterna för personer med funktionsnedsättning vid humanitära kriser.

Åtgärder:

106. Finland fortsätter 2020–2023 att satsa på funktionsrättsarbete i samband med humanitära kriser, inklusive pandemier som covid-19. Finland understöder finansiellt FN-organisationers och finländska organisationers humanitära biståndsinsatser och för en aktiv dialog med dem för integration av funktionsrättsperspektivet.

Ansvarig: UM

Mål:

Medvetandegöra och främja deltagande bland personer med funktionsnedsättning och funktionsrättsorganisationer avseende internationellt samarbete och i granskningen av den regelbundna rapporten för FN:s funktionsrättskonvention.

Åtgärder:

107. Informera om granskningen av Finlands första regelbundna rapport om genomförandet av FN:s funktionsrättskonvention innan den behandlas i kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, samt om funktionsrättsorganisationernas möjlighet att tillställa kommittén skriftliga utlåtanden, så kallade parallellrapporter, och delta i kommitténs slutna samrådsmöte.
108. Ordna möjlighet i Helsingfors att följa med behandlingen av Finlands första rapport som direktsändning via FN:s WebTV.

Ansvarig: UM

Mål:

Öka medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning inom utvecklingspolitiken.

Åtgärd:

109. Rapportera om tillgodoseendet av rättigheter för personer med funktionsnedsättning i den utvecklingspolitiska resultatrapporten.

Ansvarig: UM

Mål:

Öka medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som tillhör ursprungsfolken i Norden.

Åtgärd:

110. Ta in rättigheter för samiska personer med funktionsnedsättning som tema för ordförandeskapet i Nordiska funktionshindersrådet 2021. Organisera ett nordiskt seminarium om temat i Enare i augusti 2021.

Ansvarig: SHM i samarbete med Institutet för hälsa och välfärd och Vane.

I det nationella handlingsprogrammet för FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning anges de åtgärder genom vilka genomförandet av konventionen ska främjas inom olika förvaltningsområden under den andra programperioden 2020–2023.

Handlingsprogrammet omfattar 13 delområden och 110 åtgärder, som utgår från artiklarna i konventionen. Ett nytt delområde för denna programperiod är säkerhet.

I handlingsprogrammet accentueras betydelsen av att personer med funktionsnedsättning är delaktiga i vårt föränderliga samhälle och av att tillgängligheten är en förutsättning för tillgodoseendet av övriga rättigheter. Teman som ligger i fokus för programmet är bland annat självständigt liv, utbildning och sysselsättning. Viktiga mål i handlingsprogrammet är också att höja medvetenheten om rättigheterna för personer funktionsnedsättning och att integrera dessa rättigheter inom olika förvaltningsområden och i samhället i stort.

Internet: stm.fi/sv/publikationer

BESTÄLLNINGAR:
julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi

ISSN tryckt 1236-2050

ISSN PDF 1797-9854

ISBN tryckt 978-952-00-5659-9

ISBN PDF 978-952-00-5663-6